

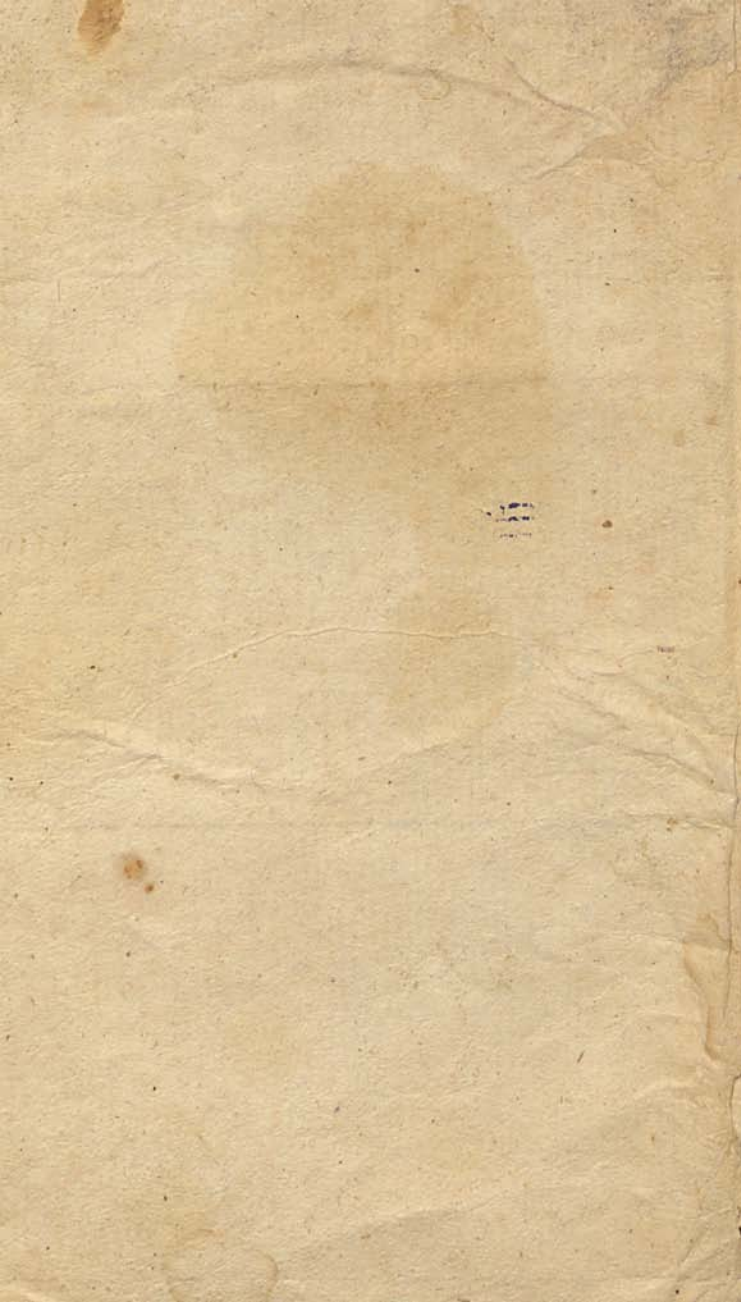
EX

7481

1012

2

8

EXTRACTVS LEGVM

DE

STATV

ECCLESIASTICO

CATHOLICO

IN

REGNO HVNGARIAE

LATARVM.

1000

BIBLIOTECA „ASTREI”
(Asociația pentru lit. rom. și cultura populară rom.)

Centrala Sibliu.
1911

259

55

1 7 9 2

~~465~~ 55

46

7481

4042

P R A E F A T I O. *Deponat*

*V*sus sum in ^{Hukler in iure super} concinnando hoc Sche-
diasmate editione corporis iuris Hunga-
rici Tyrnauiensis de 1751mo, praeterea
Vestigiis Comitiorum, industria Georgii
Kovachich editorum, imo & Supplemen-
tis proxime per eum edendis, quae,
praesertim vero regestum Sigismundi mul-
tis obscuris legibus lucem affundens,
quod mecum liberaliter communicauerit,
hisce gratus agnosco. Decretum tamen
diaetae Hatvaniensis, inter leges non
citaui, cum antiquum ante duo secula
scriptum codicem repererim, in quo idem
praemissa rubrica: Articuli per Regem
non approbati continentur.

Conabar omnimode leges ad inui-
cem combinare, & spero nullam, quae
huc spectet, nec abrogata sit, a me in-
termittam esse. Illustrationis cuiuspiam
causa, ad plerosque paragraphos, data
nonnulla diplomatica & diaetalia, quae
ad manus erant, adnexui, combinatio-
nem interea, quae iuris, & quae facti
sunt, velut & reflexiones meas, cuius-
vis lectoris iudicio relinquens. Dabam
ad amnem Ikva, 26ta Aprilis 1792.

ELENCHVS CAPITVM.

Page

C APVT I. De clero & rebus ecclesiasticis in genere. - - - - -	
- II. De Praelatis. - - - - -	9
- III. Archi & Episcopi. - - - - -	13
- IV. Archiepiscopi. - - - - -	20
- V. Archiepiscopus Strigoniensis. - - - - -	21
- VI. Archiepiscopus Colocensis. - - - - -	25
- VII. De episcopis. - - - - -	26
- VIII. De episcopo Varadiensi & Zagrabiensi. - - - - -	29
- IX. De Abbatibus & Praepositis. - - - - -	31
- X. De Abbatibus & Abbatiis. - - - - -	33
- XI. De Praepositis & Praepositis. - - - - -	35
- XII. De capitulis & conuentibus, in quantum communia iura & obligationes habent. - - - - -	38
§. 1. Nomenclatio illorum - - - - -	38
§. 2. Requisita subiectorum. - - - - -	38
§. 3. Obiecta locorum credibilium. - - - - -	39
§. 4. Limites iurisdictionis. - - - - -	40
§. 5. Sigillum, protocolum. - - - - -	41

	Pag.
CAP. XII. §. 6. Forma expeditionis litterarum.	42
§. 7. Taxa. - - - - -	43
§. 8. Circa propria negotia. -	44
§. 9. Poenae. - - - - -	44
§. 10. Reliqua. - - - - -	45
— XIII. De Capitulis. - - - -	46
— XIV. Conuentus & religiosi ordines.	49
— XV. De Parochis. - - - - -	54
— XVI. De decimis. - - - - -	60
§. 1. Cui praestanda. - - - -	60
§. 2. A quibus rebus praestanda est?	65
§. 3. Quis pendet decimam? -	73
§. 4. Exempti a decima - - - -	78
§. 5. Quantum praestatur titulo de-	
cimae? - - - - -	85
§. 6. Tempus quo desumitur. -	90
§. 7. Redemptio decimae. - - -	90
§. 8. De Arenda. - - - - -	94
§. 9. Modalitas decimandi. - -	96
§. 10. Causae cur decimae prae-	
stentur, & de pecunia christiani-	
tatis. - - - - -	100
§. 11. Causae decimales. - - -	103
§. 12. Poenae. - - - - -	104
§. 13. Obligatio a decimis. - -	109
§. 14. De infurrectione personali.	113

CAP. XVI. §. 15. De infurrectione generali, seu statutione gentium. - - -	114
§. 16. Poenae circa infurrectionem quoad ecclesiasticos sancitae.	126
— XVII. De Praedialibus ecclesiarum.	128
— XVIII. Nonnulla obiecta, cum obiectis ecclesiasticis nexum habentia. - - -	131
§. 1. De Scholis. - - -	131
§. 2. De Xenodochiis. - - -	132
§. 3. De ecclesiis. - - -	132
§. 4. De festis diebus. - - -	133
§. 5. De asylo. - - -	133
§. 6. De blasphemis. - - -	134
§. 7. De haereticis. - - -	134
§. 8. De Graeci ritus unitis. -	135
— XIX. De iudiciis ecclesiasticis. -	136
— XX. De Pontifice Romano. - -	152
— XXI. Iura regis circa obiecta ecclesiastica. - - -	159

REFLEXIONES IN PRAEMISSA.

AD CAPUT Ium, §um 4tum. De bonis ecclesiasticis. - - -	179
— II. §. 2. De officiis secularibus an ecclesiasticis conferendis. -	189

AD CAP. V.	De Archiepiscopo Strigoniensi.	139
— VI & VIII.	De Archiepiscopo Colocensi & Episcopo Varadiensi, quoad fora.	193
— XII. §. 3.	Obiecta locorum creditibilium.	194
	§. 10. De sessione & voto capitulorum in comitiis.	195
— XV.	De Parochis.	196
— XVI.	De decimis.	197
— XVIII. §. 7.	De Haereticis.	203
— XIX.	De iudiciis ecclesiasticis.	205
— XX.	De pontifice Romano.	211
— XXI.	De Rege.	212

C A P U T I.

De clero & rebus ecclesiasticis in genere.

§. I.

Ecclésiastici conjugati esse nequeunt; 1.) extra ecclesias missas non celebrant, nisi in itinere sub tentoriis; 2.) rusticae originis ne sint, statuitur 3.) quidem, sed cum recentiori aeuo, ipsi Episcopi natiuitate ignobiles admittantur, 4.) legem hanc implicite sublatam esse, asseueramus. Duo beneficia simul tenere, 5.) prohibentur, licet hoc quoque admissum esse, leges, quibus vni eidemque ecclesiasticae personae, plures tituli ecclesiastici, citra vllam reclamationem tribuntur, 6.) argumento sunt. Adultos, non iuue-

-
- 1.) Colom. II. 4, 9, 10. 2.) S. Ladisl. 1: 29. 3.) 222. Kollar in originibus. 4.) 606: ad 5tum. 608: a. e. 6. 5.) 498: 56. 500: 31. 504: 27. 507: 13. 514: 59. (518. Bach. 17, 26. 519. Bach.) 548: 6, §. 7. 647: 98. 6.) 556: 7. 604: 8, §. 18. 613: 8, §. 2. 618: 49; §. 3. 622:

iuvenes, nec idiotas, 7.) esse oportet. In
 residentia, nequaquam Romae, habitare iu-
 bentur, 8.) a rege, vel ius patronatus ha-
 bente, beneficia & quidem non extraneis,
 sed incolis regni, 9.) conferri debent, & hi
 posteriores eadem in proprium vsum 10.) re-
 fervare non audent.

* * * (Vide p. 6.)

§. 2.

Amittunt beneficium, — a) criminis laesae
 maiestatis rei. 11.) — b) contra statuta regni
 agentes. 12.) — c) Si causam, forum secu-
 lare concernentem, ad litteras praeceptorias,
 ad idem non transmittant. 13.) — d) Roma
 conquestum, id est litteras apostolicas impe-
 trantes. 14.) — e) Ad curiam Romanam ha-
 bitantes. 15.) — f) Qui sine consensu regis,
 litteras apostolicas, legatorum, & iudicum,
 ac

36, §. 24. & in confirmationibus 608. 609. 625.
 630. 635. 638. 649. 655. 659. 662, 681, & 729:
 §. 2, 3. 7.) 498: 67. 8.) 495: 30. 498: 56.
 723: 55. 9.) (447. 458: 6.) 458: 7. (472:
 3.) 495: 31. 498: 56. (525. Rakos. 2.)
 569: 36. 10.) 569: 36. 11.) 2^{dae}: 44. 12.)
 507: 8. 13.) 492: 46. 14.) 471: 19. 15.)
 498: 56.

ac officialium curiae Romanae, nec non citationes, executiones, processus, tam in beneficialibus, quam in foro contentioso per iudices papales emanatas; publicant, & exequentur. 16.) — Qui ab alio tandem, quam a rege, vel ius patronatus habente, beneficia sibi procurant, ad aquam plane 17.) proiiciendi sunt.

§. 3.

Vna & eadem qua seculares praerogativa gaudent, 18.) prout & ipsimet tam in Hungaria, quam annexis regnis, iisdem iuribus fruuntur. 19.) Rex, qui supremus ecclesiarum patronus est, 20.) de libertatibus illorum conferuandis iurare solet, 21.) vicissim & illi ad homagium fidelitatis regi praestandum obligantur. 22.) Ad cancellariam regiam applicandi veniunt, 23.) non tamen ad thesaurariatum regni, 24.) nec ad honores & officiolatus comitatus, nisi a sanctis regibus priuilegia sibi collata habeant. 25.) A telo-

A 2

16.) (404: 5.) 17.) 495: 31. 18.) 1mæ: 2. 19.)
 647: 57. 20.) 723: 71. 791: 23. 21.) 490.
 §. 2. 687: 1. 715: 2. 741: 2. 791: 2. 22.)
 1mæ: 12. 23.) 741: 13. 24.) 681: 14. 25.)
 498: 57. 504: 2.

niis, tricesimis, & decimis, prout nobiles, sunt immunes, 26.) & venari non audent. 27.)

§. 4.

Secularia bona, non nisi cum dispensatione regia, ecclesiis vendi, aut oppignorari, sed & vicissim bona ecclesiarum a secularibus teneri nequeunt, licet sufficientia in legibus inueniamus exempla, reges bona ecclesiastica ademisse, inscripsisse. 28.) Rex in bonis illorum, nec victualitatum, nec hospitalitatum exactiones facere, sed nec expensis illos grauare potest, 29.) & in domibus, curiisque ipsorum, militibus 30.) condescendere vetitum. Si extranei sint, taxam regno deponunt. 31.)

* * * (Vide p. 7.)

§. 5.

26.) 458 : 10. 498 : 35. 574 : 22, §. 6. 27.) S. Ladislaus I : 12. 28.) Colom. I : 1, 16, 18. 35 I. §. 11. 439 : 21. (458 : 20.) 498 : 55, 65. 537 : 19. 542 : V : 3. 548 : 8. 567 : 31, §. 9, 12, 13. 587 : 39. 613 : 2. 622 : 8. 630 : 46. 647 : 17. 715 : 16, §. 4, 5. 29.) 439 : 18. (458 : 18.) 50.) 464 : 28. (470 : 6.) 471 : 9. (472 : 6. 521 : 25. 523 : Bud.) 536 : 2. 538 : 10. 543 : 24. 567 : 39. 595 : 27. 600 : 20. 618 : 58. 635 : 46. 638 : 11. 662 : 2, §. 3. 681 : 22. 715 : 43, §. 5. 31.) 741 : 17. 791 : 70.

§. 5.

In causis suis cum saecularibus obortis, eadem, qua hi ratione iudicantur, eademque ad inuicem poenas incurrunt. Si vero ecclesiastici capite plectendi sint, degradatio praecedere debet. 32.) Durante lite, pro causa, de qua agitur, interdictum sine scitu regio ponere nequeunt. 33.) Seculare forum ecclesiasticas, & viceuersa causas non iudicat, dubio oborto, rex quonam spectet, decidit. 34.) Debita ipsorum iudex de rebus mobilibus, sed & iuribus possessionariis ecclesiae exequitur. 35.) Bona denique ipsorum, sub euictione regis sunt. 36.)

* * *

(Vide p. 7.)

§. 6.

Exceptis praelatis 37.) reliqui omnes ecclesiastici habent — a) ius testandi, — b) ab intestato decedentibus fratres superstites —

A 3 c) si

32.) 35 I: 1, 20. 439: 38. (447. 458: 39.) 464: 14. 486: 28.
57, 72. 492: 76, 77. 514: 32. 1 m z: 12. 2 d z:
44, 48. 647: 16. 33.) 35 I: 1. 486: 28. 34.)
Sigism. II: 14. III: 12. (447.) 35.) 2 d z:
45. 36.) S. Steph. II: 1. 37.) 598: 40. 715:
16, §. 3.

c) si fratres superstites non sint, praelati eorum succedunt. 38.) Huic postremo puncto tamen, de praelatis nempe, ab exemplo episcopi Jaurienfis, quoad canonicos derogatum 39.) esse videtur.

* * * (Vide p. 8.)
§. 7.

Dum nobiles, ecclesiastici quoque contribuere, 40.) infurgere solebant, decimas etiam defumunt, 41.) & contradictio cleri aliquot legibus opposita, pro non obstante declaratur. 42.)

* * *
Ad §. 1. Adhuc tamen 1447mo clericos coniugatosprehendimus. Benkö enim in sua Milkovia P. I. p. 251. inter statuta per visitatorem archiepiscopi Strigonienfis in Decanatibus Cibiniensi & Brassouienfi condita vnum refert, quo clericis coniugatis, priuilegium clericale tribuitur, clericis tamen bigamis, videlicet qui viduam mulierem, vel corruptam, vel duas virgines succesſiue duxerint

38.) 557 : 10, §. 5. 39.) 647 : 102. 40.)
542 : V. 35. VI : 27. 596 : 10. 598 : 15 & alibi
pasſim. 41.) Vide Capite 16to, §. 13-15. 42.)
647 : 5. 681 : 26. 687 : 21. 791 : 26.

xerint in uxores, nec tonsuram clericalem, nec privilegium clericale admittit.

1646to inter grauamina, 107mo vrferunt status, vt contra sacros canones, nemo spiritualium & ecclesiasticarum personarum, praeter vnum beneficium tenere possit, vt ab iis, qui plura possident, auferantur, pro vno vnum reliquatur, caetera aliis conferantur, reuocandosque censuerunt articulos 13: Wlad. D. VI. 59: VII. & 56: III. cancellarii tamen, qui continue in aula occupatur, pluribusque expensis grauatur, merito rationem habendam esse. Imperator reposuit: „obseruentur articuli citati, cancellarii vero suae maiestatis aulici, exemplo Wlad. IV: 31. respectus habeatur.” Inde enatus est 98: 647.

* * *

Ad §. 4. 1560. §. 7. Ferdinandus I. in decreto suo, extra comitia dato, reuocat omnes donationes bonorum ecclesiasticorum, secularibus factas.

* * *

Ad §. 5. In diario diaetae 1729ⁿⁱ ad 9^{am} Augusti refertur, clerum praetendisse, quod in actibus personalibus, a iurisdictione secularium immunis sit. Status nihilominus contrarium sentientes, opposuisse 12, 44: 2da, ac 16: 647. A 4 Ad

* * *

Ad §. 6. 1619. Inter grauamina status Catholici in comitiis exhibita, vnum est sequentis tenoris: „ Postulatur, ne praelatis & ecclesiasticis personis decedentibus, res & bona ipsorum mobilia & immobilia, aquisititia, patroni ecclesiarum, praelati, collatores beneficiorum, siue camera regia, fratribus & legatariis defunctorum superstitibus, quouis modo sine praetensione occupent & distrahant. Cum praelati & ecclesiasticae personae aequali cum dominis baronibus, nobilibus, libertate gaudeant, aequum est, vt vterque status quoad sua aquisititia parem habeat libertatem. ”

1681. Joannes Vizer & Stephanus Doloczky, ablegati Bazinienses in comitiis, notant in suo diario ad 16^{tam} Julii: „ Accersuntur decem transdanubianorum comitatum compilatores per archiepiscopum Strigoniensem, inuehitur in illos, qua auctoritate praesumerint grauaminibus inferere libertatem cleri de libera dispositione restringendam; compilatores enim vi instructionum suarum apposuerant, clericis licere de suis quaesitis in duabus portionibus disponere, salua tertia ad rationem confiniorum eo facto manente,

man-

mandat sub poena excommunicationis delendum, asserendo esse priuatum, ita fulmine isto territi obsequuntur. „ Ad 12^{am} autem Augusti grauamina fuisse apud Status lecta, & inter haec: „ ut clerus ex aquisitiis suis de duabus partibus habeat facultatem disponendi, salua tertia pro confiniis simpliciter permanente, “

C A P U T II.

De Praelatis.

§ I.

Ad statum Praelatorum in decreto 1608vi episcopi quidem tantum referuntur, a) cum tamen ante b) & post c) hanc legem, abbates quoque et praepositi, immo et canonici, si tabulae regiae assessores fuere, praelatorum nomine veniant, quae communia inuicem habent, videamus.

§ 2.

In comitiis adeoque legislatione, praelatos partes suas habuisse, ex sequentibus capi-

A 5

piti-

a) p. c. I, §. 4. b) (231: 2. 459: 3. 521: Bud. 34.) c) 715: 16.

pitibus vberius patebit. Sed & inuitis Prae-
latis leges latae sunt. d) Quamuis porro bis,
ne spirituales personae officia Secularia tenere
valeant, statutum inueniam, e) praelatos ta-
men & in consilio regio, f) et in iudiciis,
tam tabulae regiae, quam septemuiralis et
Sclauoniae g) adhibitos lego. Applicabantur
etiam in legationibus, h) in neo-aquistica, i)
elaborando regni Systemate, k) emendatione
legum, l) in abrogandis ficcis teloniis, m) li-
mita-

-
- d) 495: 31. 514: praef. §. 4. 542: V. 36.
550: 34, 64. e) 439: 8. (458: 8.)
f) 403: §. 11, 16. 486: 60. (525: 1.) 542:
VI: 30. 723: 97. g) Sigism. I: §. 9. II. 14, §. 2.
III. 12. §. 2. (447) 462: 1, §. 10. 478: 12.
486: 18. §. 4. 492: 37, §. 3. 495: 8. 498: 2,
§. 5. 7, 500. 10. (518 Bach. 40.) 557: 13,
§. 3. 559: 38, §. 2, 3, 8. 566: 22. 567: 24,
§. 9. 26. 572: V. 4-7. 574: 17. 575: 3.
582: 4. §. 4, 6, 5. 587: 30. 601: 33, 34.
609: 70. 618: 64. 622: 43. 625: 51. 630:
45. 635: 14. 638: 23. 647: 103. 655: 51.
662: 28. 681: 28. 687: 15, §. 2. 715: 24.
§. 4. 723: 24. 741: 24. 751: 26. h) 596:
60. 609: 68. 630: 26. 638: 39. 647: 72.
649: 28. 681: 24. i) 715: 10, §. 3. k)
715: 59. l) 715: 24. m) 635: 72.

mitaneis, n) & diuerfis aliis commiffionibus.
 o) Coronam tamen tenere nequeunt. p) Prae-
 flant iuramentum fuper bonis non dilapidan-
 dis, & fi quid in ecclefiis & beneficiis fuis de-
 folari permittunt, rex bona illorum feque-
 firat. q)

§. 3.

Praelati, qui fedis iudiciariae affeffores
 funt, tempore difcuffionis caufae fuae exeunt,
 r) cum baronibus & nobilibus, vno & eodem
 iuridico proceffu vtuntur, s) homagium eo-
 rundem centum marcas facit, & pro decem
 nobi-

647: 91. 649: 77. 655: 29. n.) 550: 41-
 44. 582: 6. §. 24. 587: 33. 598: 36. 599:
 44. 602: 23. 604: 15. 613: 26. 618: 12.
 625: 23. 635: 54-58. 638: 37. 647: 70.
 649: 27, 72. 655: 30, 82. §. 7. 662: 37. §. 4.
 7, 38. 681: 23. 715: 39, 116. 723: 17. 751:
 26. 765: 16. 791: 68. o) (518 Tol. 7.)
 550: 70. 595: 44. 597: 11, 32. 601: 7.
 603: 4. 606: in conf. cum Boëmis. 609:
 60. 618: 26, 32. 625: 15. 630: 14, 24.
 635: 33, 60, 64. 638: 52. 647: 45, 71, 151.
 649: 32, 99. 655: 8, 42, 66, 100. 659: 51.
 662: 42. 681: 11, 16. 715: 43. §. 6, 112, 113.
 723: 45. 791: 67. p) 498: 25. q) 553: 8. §. 3.
 723: 71. r) 500: 8. s) 12: 2. 625: 46.

nobilibus iurant, t) cum capitulo vel conventu indiuisi, simul cum eodem, diuisi separatim conuincuntur, iureque pupillari gaudent, et propter actum potentiarium praedecessoris sui ad Curiam regiam si euocati non fuerint, non condemnantur, sed iudicium impendunt. u) Prout beneficia ecclesiastica in genere, ita praelaturas quoque alienigenis v) conferre nefas, immo olim x) nobiles etiam eos esse oportebat, cui tamen iam per verba: *condigna ratio prae ceteris* y) derogatum est.

§ 4.

De rebus mobilibus aquisitis praelati, si conuentioni Kollonichianae stare nolint, ea quae rex admittit ratione, tantum disponere possunt. z)

Koller in episcopatus Quinque ecclesiensis historia T. I. producit Synodi antiquae canones, inter quos CXII^{us}: „Episcopus si tres partes de aquisitis in vtilitatem ecclesiae fideliter contulisse videtur, licet ei
age-

649: 84, §. 4. t) 1æ: 2. 2dæ: 40. u) 2dæ 50, 51. v) (458: 6.) x) 521: 34. y) 606: ad 5um §. 3. z) 598: 40. 715: 16. §. 3.

agere de quarta quod voluerit." Canon CXIII^{us} „ Episcopis qui iam obierunt, neque ecclesiae suae providerunt, sed tantum filios suos ditaverunt, placuit inde medieta-tem auferre et ecclesiae reddere."

C A P U T III.

Archi & Episcopi.

§. 1.

Archi et episcopi in iis, quae ad cultum spectant, seculares sibi obedientes habent, 1.) a pontifice confirmantur, bullas ea propter redimunt, & hac de causa semel a plebanis charitativum subsidium exigunt, ius etiam consecrandi suffraganeos, sacros ordines impertituros, a papa accipiunt, 2.) tonsuram clericalem dant, 3.) plebanis item inuestituram, 4.) canonicatus ac alia beneficia, obtento praeuie eadem a rege conferendi iure, conferunt, 5.) vicarios, non tamen forenses, archi-

- 1.) 550: 16. 2.) 498: 69. 500: 38. 504: 12. 1æ: 10, §. 3. II. 548: 9. 550: 14. 3.) 222. Kol-
lar de orig. 4.) 498: 66. 504: 26. 5.) 486:
10. §. 8. 495: 31. 498: 67, §. 2. 526: 21.
609: 73, §. 33, 38. 647: 102. 723: 55.

archidiaconos item & vicearchidiaconos constituant, per eos ecclesias visitant, et munia sua obeunt, 6.) in suis dioecesibus resident, nisi publicis regis & regni, aut dioecesis suae negotiis praepediantur, 7.) monasteria pro libitu intrant, ipsimet, aut per vicarios, praepositos, vel alios ecclesiasticos eadem visitant, ac praepositos et abbates inobedientes deponunt 8.)

§. 2.

In collatione episcopatum, nobilium prae ceteris condigna ratio habenda 9.) nec extranei sint; secus illis decimas denegare licet, 10.) quamvis per depositionem mille aureorum ab extraneis postulatam 11.) legi huic derogatum esse videatur.

§. 3.

In comitiis episcopis solummodo illis, quibus praepositus cum capitulo est, lex ius
suffra-

6.) 495: 32. 500: 35. 548: 6, 10. 550: 13, 14. 557: 10. 559: 41. 7.) 548: 6, §. 8. 723: 55. 741: 16. 8.) S. Ladisl. I: 21. (458: 57.) 486: 12. 9.) 514: 24. 606: ad 5cum §. 3. 10) 569: 35. 572: IV. 8. 11.) 741: 17. 791: 70.

suffragii concedit 12.) Sed quem locum
 cuius eorum teneat, nulla lege definitum
 est; licet ab anno 1435to vsque annum
 715^{tum} primo semper loco, post archiepisco-
 pos, in decretis Agriensis episcopus positus
 fuerit. In consilium, ne alii, quam episco-
 pales suas residentias, vel iura possessionaria
 episcopalia habentes admittantur, pluribus
 quidem vicibus statutum 13.) fuit, per gene-
 ralem tamen expressionem: *e statu praela-
 torum*, 14.) item: *venerabilis cleri* 15.) in
 recentioribus legibus adhibitam, lex illa sub-
 lata esse videtur.

* * *

1619. inter grauamina statuum fuit:
 „ hoc loco etiam articulum post coronatio-
 nem anni 608^{ui} confirmatum volunt, vt epi-
 scopi et praepositi titulares a suffragiis dan-
 dis arceantur. ”

1681. vnus ex ablegatis comitatus Gö-
 möriensis refert in suo diario comitorum
 lingua hungarica confecto, in sessione 20^{ae}
 Augusti clerum voluisse, vt episcopi et ab-
 bates

12.) S. Lad. praef. item I: 37. 608: p. c. 1, §. 4.

13.) 606: ad stum, §. 3. 608: a. c. 6. 647: 9).

14.) 723: 97. 15.) 741: 13.

bates titulares in comitiis sessionem ex eo fundamento habeant, quod personaliter insurgere teneantur; nobiles inhaesisse articulo 608^{ui} & reposuisse, etiam nobiles personaliter insurgere debere „ de ugyan a' gyülés- „ ben személy fzerint nem lehet ülések. ” Dein ad 12^{am} Augusti inter grauamina lectum esse, ut titulares episcopi locum in sessionibus non habeant.

1741. vero legi in actis comitorum, statibus ne indigenae impositionati per regales ad diaetam euocentur, postulantibus, reginam reposuisse; id continuo vsui repugnare, secus etiam titulares episcopos a frequentandis sessionibus diaetalibus excludi debere, Status vero respondisse; titulares episcopos, velut alias quoque in regno beneficiatos et possessionatos, vel per ipsam collati iisdem, in ecclesiis ad sacram regni coronam pertinentibus iuris possessionem, sessione votoque non immerito gaudere.

§. 4.

Num comites esse possint comitatum, saepius quidem agitatum fuit, 16.) quoad
Agrien-

16.) 498: 57. 504: 2. 606: ad 5um, §. 4. 608:
a. c. 6, §. 1. 609: 23.

Agriensem episcopum tamen peculiari lege, vt comitatus Hevesiensis eccle siae ejusdem 17.) annexus sit, sancitum fuit, & ab exemplo datorum Strigoniensi 18.) ac Colocensi 19.) archiepiscopis, Agriensi 20.) item, Nitriensi 21.) Vespriemiensi 22.) & Bosnensi *) episcopis titularum, ipsis legibus indultum est.

* * *

De episcopo Magno-Varadiensi Jauriensi & Quinqueecclesiensi, Csanadiensique vt supremis comitibus in legibus nullum vestigium. Prior a Mathia I. obtinuit privilegium eatenus, de reliquis non constat.

§. 5.

Erunt porro nonnulli archi et episcoporum cancellarii, 23.) vicecancellarii ;

17.) 514:56. 18.) In confirmationibus decretorum 351: §. 3. 384: §. 12. 791: 67. 19.) In confirmationibus decretorum 659: §. 2. 662: §. 2. 20.) 751: 26. 765: 16. 21.) 606 in conf. cum Boemis, concl. 608: §. 4. 662: §. 2. porro 662: 37, §. 7. 751: 26. 22.) 606 in conf. cum Boemis, et confirm. 729: §. 2. *) 765: 16. 23.) Sigism. II: 21, §. 7. 486: 78, 6. §. 4. in confirm.

B

firm.

24.) consilarii actuales intimi, 25.) consilarii regii, 26.) supremi capitanei, 27.) locumtenentes regii, 28.) bani Dalmatiae, Croatiae, & Sclavoniae, 29.) personalis praesentiae regiae locumtenentes, 30.) cardinales, 31.) & ante prohibitivam legem thesaurarii 32.) pro rege Mathia cauerunt aliqui, contributionem iniustis statibus regem non impositurum, 33.) in taxatione, velut & insurrectionis impositione ad plebanos, priuatarum ecclesiarum praepositi-

firm. 492: §. 1. 500: 31; confirm. 514, item tripartiti, (518: Toln. 13. Bach: 39. 519: Bach. 595.) in tractatu Transylv. 606 in conf. cum Boëmis; confirm. 608: §. 4. 729: §. 2. 649: 27. 662: 37, §. 7. 681: 23, §. 3. 24.) In concl. 351: §. 2. 25.) 715: 24. 72. 723: 17, §. 6. 751: 26. 765: 16. 791: 67. & concl. 662 §. 2. 729: §. 2. 26.) 723: 17, §. 6. 765: 16; & confirm. 608: §. 4. 609: §. 3. 687: §. 1. 27. 555: 4. §. 2. 28.) 604: 8, §. 18. 29.) In confirm. 514: & tripartiti, 30.) In concl. 504: §. 4. 31. Sigism. II: 21, §. 9. 569: 35. 791: 67. & confirm. 486: §. 5. 498: §. 4. 500: §. 4. 514: §. 4. tripartiti, 687: §. 2. 723: §. 3, & 1765. 32.) (518: Toln. 13. Bach: 39, 519: Bacs.) 547: 9; & conf. 486: §. 5. 514: §. 4 & tripartiti. 33.) (470)

positos &c. vnam personam adiungunt 34.)
 & in re studiorum qua delegatis regiis, in-
 spectio seminariorum, conuictuum, ac colle-
 giorum illis interdum defertur. 35.)

§. 6.

Procuratores propriis litteris & sigillis
 constituunt, 36.) de bonis suis disponere ne-
 queunt, 37.) auulsa ab ecclesiis bona, plebanis
 nolentibus, via iuris repetunt, 38.) subsidium
 subalterno clero impositum, ad casum non
 praestationis, illi ex decimis suis supplere
 tenebantur, 39.) & ab exemplo episcopi
 Jaurinensis, nec de aquisitis canonicorum ab
 intestato decedentium disponunt, nec in iuri-
 dicas illorum executiones se immiscent. 40.)

CA-

-
- 34.) 542: V: 35. VI: 27. 741: 63. f. 14, 16. 35.)
 729: 21. 36.) 2da 13, §. 6. 37.) S. Steph.
 II: 35. 723: 71. 38.) 557: 11. 39.) (518: Bach.
 19. 519: Bats.) 40.) 647: 102.

CAPUT IV.

Archiepiscopi.

Primum archiepiscopi prae episcopis tenent locum, 41.) ab ordinariorum foris, per viam appellationis causae ad eos deducuntur, 42.) & in puniendis ecclesiasticis, qui semet a diaeta absentant, partes suas habent. 43.) Praeter Strigoniensem & Colocensem, in legibus adhuc occurrunt Jadriensis, Ragusienfis, & Spalatenfis 44.) archiepiscopi. De tribus his posterioribus nihil peculiaris in legibus statuitur,

CA-

41.) Vide confirmationes decretorum. 42.) S. Ladisl. I: 4. 495: 10. 638: 31. 43.) 662: 53.
44.) In confirm. 351: §. 7. 384: §. 13. Sigism. II.
§. 9.

CAPUT V.

Archiepiscopus Strigoniensis.

§. I.

Archiepiscopus Strigoniensis, primas regni est, 45.) primumque, aliquot vicibus exceptis 46.) semper in decretis regum occupavit locum, 47.) ecclesia eiusdem metropolitana compellatur, 48.) summus secretarius cancellarius regius est, ideo iudex regni ordinarius, ac personalis praesentia regia, qua de causa sigillum duplex regium illi competit, 49.) sacri Romani imperii princeps audit 50.) legatusque natus est, 51.)

§- 2.

§. 9. VI: §. 5. 45.) 536: 15; confirm. 608: §. 5. 715: 8, 16, 23, III. 723: 96. 741: 10, II. 751: 3. 791: 65, 67. 46.) Sigism. II: 21, §. 9. 486: 78, §. 5. 47.) 550: 18 & in confirmationibus decretorum. 48.) 638: 31 & in confirm. ab anno 1625. 1691. In confirm. 500: §. 4. 504: §. 4. 608: §. 5. 536: 15. 741: 10. 751: 3. 50.) 715: III. 791: 67. & in confirm. ab anno 1715. 51.) In confirm. 500, & 608. 791: 67.

B 3

§. 2.

Ad praerogativas illius in legibus pertinet, quod — regem libertatem ab Andrea II^{do} concessam, confringere volentem, praemissa legitima admonitione, vinculo excommunicationis innodandi potestatem habeat; 52) — ubi de summis reipublicae negotiis agitur, consulendus sit; 53.) — in iudicio per officiales iuret, 54.) — duo illius homines iudicii tabulae regiae interfint, 55.) — in cusione monetae homo ejusdem pisetarius dictus, qua homo regni adhibeatur, hic autem, ne aurum & argentum non cufum efferatur, inuigilet, prouentus etiam exinde, pisetum dictos, ex quibus quinque millia florenorum pro conuictu nobilium Tyrnauensi fundati sunt, archiepiscopus percipiat, 56.) — ac praediales nobiles habeat, qui a vicecomitibus & iudi-

52.) In concl. (231 & 267.) 53.) 536: 15. 662: 22. 715: 8. 741: 11. 791: 65. 54.) 550: 64. 55.) 557: 13. 567: 26. 56.) 342: §. 3, 9, 14, 16, 21, 39 -- 41, 54 -- 56. 439: 10. (458: 10.) 521: (14.) 19. 553: 23, §. 3. 554: 17. 557: 15. 559: 46. 563: 73. 622: 46. 659: 72. 741: 43.

dicibus nobilium taxantur, & vna cum colonis eiusdem immunes sunt. 57.)

* * *

1211. Andreas II. gratias egit pontifici, quod ius coronandi reges soli archiepiscopo Strigoniensi tribuerit. Koller hist. episc. Quinqueecl. T. I. p. 348.

1239. a Bela IV^{to} accepit Archiepiscopus Strigoniensis priuilegium, vt nullus tributarius in quibuslibet comitatibus vel partibus regni audeat tributum, seu theloneum, aut pedagium super populos eiusdem ecclesiae exigere.

1256. Bela IV. in priuilegio archiepiscopati elargito, inter caetera, de qualibet marca, vbi cuduntur denarii, vnum pondus argenti fini eidem concedit.

1270. In priuilegio ab eodem rege concessio, est quoque vt— a) nullus iudicum populos ecclesiae iudicare possit, sed eiusdem palatinus, iudex curiae, aut comes terrestris. — b) nobiles regni ecclesiae Strigoniensi sine consensu regis possessiones suas donare & le-

B 4

gare

57.) 557: 16. 563: 59. 599: 41. 613: 21. 647: 26. 1

gare possint — c) ex metallis in bonis suis reperiendis totam vburam percipiat. — d) Nobilium ecclesiae ad mortem propter delictum condemnatorum bona ad ecclesiam Strigoniensem deuoluantur. — e) Officialibus archiepiscopi pro ferramenti custodia, pondera deputantur.

1466. Mathias I. priuilegium Joanni episcopo Varadiensi, ad personam suam datum, cum huius promotione, ad archiepiscopatum Strigoniensem transfert, vt scilicet, non archiepiscopus, sed comes, vel iudex curiae eiusdem, iuramentum archiepiscopo diudicatum deponat, vicissim, vbi archiepiscopus ratione dignitatis suae, pro decem personis nobilibus iuraturus fuisset, comes, vel iudex curiae, non solus, sed more nobilium, cum decem nobilibus, se incluso iurare teneatur.

1618. In diaeta, grauamine 17mo, vrserunt status, vt archiepiscopo Strigoniensi officium pisetarii cum officio restituatur, vtpote qui ad cusionem monetarum attendere facere possit, iuxta 15: 557. & 73: 563. — Rex reposuit, idem abolitum esse pridem, nec conuenire vt accisi prouentus regni in diuersa

fa

sa distrabantur, cum praesertim circa custodiam monetae omni fraudi occasio praecisa sit. — Ad haec status, nulla constitutione pisetum esse abolitum, imo de restituendo illo plures exstare articulos. — Iterum rex reposuit, cum in tanta prouentuum regionum diminutione, illi potius subleuandi sint, nec sine grauisimis causis pisetum abolitum esset, non dubitare se, status in priori resolutione aquieturos.

1622. In comitiis denuo ex 23: 553. & 15: 557. pisetarii constitutionem bis vrserunt status, & rex ad secundariam petitionem reposuit, quod sub ipsa diaeta id eatenus statuet, vt & archiepiscopo & statibus satisfactum iri credat.

C A P U T VI.

Archiepiscopus Colocensis.

Archiepiscopus Colocensis & Bachienfis ecclesiarum canonicè vnitarum a.) metropolitani, b.) bis tertium, c.) secus autem secundum in confirmationibus decretorum tenuit

B 5

nuit

a.) In confirm. Sigism. VI. 504. 514, tripartiti, & ab anno 1625. 1691. b.) Confirm. 608. & 1791. c.) 351 & Sigism. II.

nuit locum, abbatia Petrovaradini cum archiepiscopatu connexa est, d.) in bonis illius etiam diebus dominicis & festis beatae Mariae virginis fora celebrari possunt; e.) semel eundem in consilio regio, f.) saepius in iudiciis g.) adhibitum inuenio.

C A P U T. VII.

De Episcopis.

Qui in legibus paslim nominantur episcopi, horum catalogum, vna aliaue pro singulo adducta lege, hic exhibemus.

Agriensis 1.) — Albaregalensis. 2.) —
Almisiensis 3.) — Ansariensis 4.) — Arben-
sis 5.) — Bacensis 6.) — Belgradiensis 7.)
Bidua-

d.) 504: 27. e.) 464: 25. f.) (518. Bach. 40.) g.)

Vide leges capite secundo, littera g citatas.

1.) 498: 20. §. 3. 514: 56. 2.) Confirm. 791. 3.)

687: 23. §. 3. 715: 39. §. 3. 4.) 715: 59. §. 2. & con-
firm. 715, 751, 791. 5.) 715: 112. 6.) Con-

firm. 791. 7.) Confirm. 715, 741.

- Biduanensis 8.) — Bosnensis, seu Diakovariensis 9.) — Catariensis 10.) — Corbauensis ab anno 1715to cum Segniensi & Modrusiensi coniunctus 11.) — Corczolensis 12.) — Crifiensis graeci ritus catholicorum 13.) — Csanadiensis 14.) Diakovariensis, seu Bosnensis & Syrmienensis 15.) — Drivestensis 16.) — Dulcinensis 17.) Dulmenensis 18.) — Jauriensis 19.) — Macariensis 20.) — Modrusiensis ab anno 1715. cum Segniensi & Carbauensi iunctus 21.) — Munkacsiensis graeci ritus catholicorum 22.) — Neofoliensis 23.) — Phariensis 24.) — Pristinenensis. 25.) —

Quinque

-
- 8.) 68: 791. 9.) 498: 56. 550: 44, confirm. 791. 10.) 67: 791. 11.) Confirm. 382, Sig. II. VI. 655, 791. 12.) 791: 67. 13.) Confirm, 791. 14.) 498: 20. §. II. 574: 17. 15. Confirm. 791. 16.) Confirm. 791. 17.) 723: 17, §. 3. 18.) Confirm. 723, 765. 19.) 498: 20, §. 8, 64. 647: 102. 20.) Confirm. 715, 791. 21.) Confirm. 464, 495, 498, 608, 609, 622, 655, 659, 662, 687, 715, 791. 22.) Confirm. 791. 23.) Confirm. 791. 24.) Confirm. 351. Sigism. VI. 715, 729, 751. 25.) 67: 791. & confirm. 723, 729, 791.

Quinque ecclesiensis 26.) — Rosnaviensis 27.)
 Rosonensis Rosonienfis 28.) Sabariensis 29.) —
 Samandriensis. 30. — Sardicensis 31.) — Scar-
 donensis 32.) — Scepusiensis 33.) — Sco-
 piensis 34. — Scutariensis 35.) — Segni-
 fis 36 — Serbiensis 37.) — Sibeniczensis
 38.) Stagnensis 39.) — Syrmienfis 40.)
 Szvidniczensis 41.) — Temnenfis 42.) — Tin-
 ninienfis 43.) — Traguriensis 44.) — Transyl-
 vaniae 45.) — Tribuniczensis 46.) — Va-
 czienfis 47. — Magno-Varadiensis 48.) —
 Magno-

-
- 26.) 498: 20. 715: 58. 27.) Confirm. 791. 28.)
 Confirm. 625, 741, 765. 29.) Confirm. 791.
 30.) 655: 29, 30, §. 6, 51. §. 3. Confirm. 655,
 741, 765. 31.) 791: 68. 32.) 681: 11, 23.
 33.) Confirm. 794. 34.) Confirm. 659.
 729. 35.) Confirm. 715, 729. 36.) Con-
 firm. 384. Sigism. II & VI. 464. 625. 791.
 37.) Confirm 723, 751. 38.) Conf. 384,
 715. 39.) Conf. 723 & 729. 40.) 498:
 20. 649: 32. 41.) 741: 47. 42.) Conf.
 715, 729, 751, 765. 43.) Conf. 351, 384,
 723, 791. 44.) Conf. 384, 715, 741, 765.
 45.) 498: 20. 655: 42. 46.) Conf. 715,
 541. 47.) 498: 20. 596: 60. 48.) 498:
 20. 552. 23. 606: 5. §. 2. 609: 71.

Magno - Varadiensis graeci ritus catholicorum 49.) — Vegliensis 50.) — Veszprimiensis 51.) Vovadrensis 52.) Zagrabiensis 53.)

Quae iura & obligationes episcopi habeant, capitibus secundo & tertio exposuimus. Illos itaque solummodo explicabimus, quibus in legibus quodpiam ius tribuitur, quod in praemisissis capitibus necdum attigimus.

C A P U T VIII.

De Episcopo Varadiensi & Zagrabiensi.

Episcopus Varadiensis etiam in bonis suis diebus dominicis & festis beatae Mariae virginis fora celebrandi ius habet. a)

Episcopus Zagrabiensis vero comes de Berzencze est b) & circa poenam ecclesiasticis regnorum Dalmatiae, Croatiae, & Sclavoniae

49.) Conf. 79I. 50.) 75I: 26. 51.) 498: 20. 647: 25. 52.) Conf. 723. 74I. 75I. 53.) 498: 20. 604: 14.

a) 464: 25. b) 765: 16.

niae a diaeta semet absentibus infligendam, correspondentiam cum protonotario, bano, vel vicebano eorundem regnorum fouet. c)

Agriensis episcopi priuilegium notum est, vigore cuius quarto genitum regis filium custodire tenetur. Cum tamen iam plures reges quatuor filios habuerint, nec hoc titulo quidpiam seu iuris seu obligationis episcopo impositum esse, sciamus, quid verbum: *custodire* denotet, necdum explicatum est.

Episcopus Veszprimiensis iuxta priuilegium 1425to a Sigismundo obtentum cancellarius reginae est, & ius eandem coronandi habet. 1502do vero, ob necdum consecratum episcopum Veszprimiensem, coronatione reginae per archiepiscopum Strigoniensem peracta, ne ecclesiae Veszprimiensi actus iste praeiudicet, Wladislaus rex peculiaribus litteris cauit. Vtrumque Pray in sua hierarchia producit.

CA-

CAPUT IX.

De Abbatibus & Praepositis.

§. 1.

Praelati sunt, 1.) in procuratione illorum episcoporum permanent, in quorum territorio sunt 2.) & non nisi religiosi illius ordinis, cuius abbatiae vel praepositurae sunt, easdem tenere, nec aliis ecclesiis vniri possunt, sed in suo fiatu & fundatione manere debent. 3.)

§. 2.

Praepositi, qui nulli immediate episcopatu subiacent, sed absoluta suae praepositurae annexa habent capitula & conuentus, cum suis capitulis & conuentibus coniunctam vocem, praepositi porro, abbatesque infultati & priuilegiati, qui iuribus possessionariis suarum abbatiarum & praepositurarum potiun-

1.) 2da 49, §. 5. 2.) S. Ladis. I. 21. 3.) (458: 58.) 498: 11, 58. 500: 31, 32. 504: 27. 507: 13. (518: Bacs. 17, 26. 519: Bacs.) 547: 25. 588: 44. 599: 35. 606: ad 3um, §. 5. 613: 32.

tiuntur, etiam vocem suam in comitiis, omnes autem hi, inter regnicolas, 4.) Zagrabienfis vero praepositus, 5.) & Praemonstratensium de promontorio Varadiensi, 6.) inter magnates locum habent; extranei, si maiora beneficia tenent, mille, si minora, ducentos aureos ad cassam regni deponunt, 7.) tam praepositi denique, quam abbates, pro decem personis iurant. 8.)

§. 3.

Duos ex praepositis cancellarios 9.) in decretis regni inuenio, multos vero in regni negotiis adhibitos fuisse, ex legibus superius in capite de praelatis vberius adductis, manifestum euadit.

 CA-

4.) 608: p. c. 1, §. 5, 6. 5.) 625: 6r. 6.) 715: 73.
 7.) 741: 17. 794: 7°. 8.) 2dx 40. 9.) 222:
 31, §. 3. 435: 24, §. 4.

CAPUT X.

De Abbatibus & Abatiis.

Abbates nullis distinctis iuribus a praepositis, vel praelatis, iam vberius deductis; in legibus prouisos, deprehendo. Hic indicem eorum, qui in legibus occurrunt, exhibiturus, & si cui quid ex lege proprium ius est, statim suo loco indicaturus sum.

I. Archiabbatia S. Martini sacri montis Pannoniae. Ab anno 1681mo Archiabbatis nomine in legibus venit, antea enim abbatis, abbatae tantum fit mentio. a) Archiabbatia vero haec, a comitatu Simigiensi, iuxta initam eatenus & lege stabilitam conventionem, 6500^{tos} florenos annuatim percipit. b) — 2. Abbas trium fontium de Beel. c) 3. Abbas de Bela. d) 4. Abbazia S. Benedicti e) semel tantum illius fit mentio, & verifimile eam intelligi, quae in antiquis diplomatibus: *de Grana* appellatur.

a) 495: 40. 498: 20. §. 17, 64. 500: 37. 681: 11.
723: 44. b) 729: 45. c) 630: 26. d) 655: 8.
e) 567: 17, §. 19.

5. Abbatia de Bozok. f.) 6. Abbatia de Borsmonofra. g) — 7. S. Gotthardi. h) — 8. Abbas Janosienfis. i) — 9.) de Szent Jógh. k) — 10. Abbatia de Kapornak. l) — 11. Kolos. m) 12. Pechvaradienfis. n) — 13. Abbatia de Szalavár. o) — 14.) Abbas B. M. V. de Százvár. p) — 15. Abbatia Szexardienfis. q) — Huic erant praediales nobiles. r) — 16. Abbas de Szkalka. s) — 17.) Abbatia Tapolcza. t) — 18.) Abbatia Tihany u) — 19.) Abbas B. M. V. de Topufzka v.) item 20.) Varadini Petri x) Denique — 21.) Abbas de Zobor. y)

CA-

f) 567:30. 715:74. g) 542:VI:47. 550:47. 567:31. h) 567:31. i) 715:24. k) 498:11. l) 587:46. 596. 39. m) 547:25. 548:47. n) 498:20, §. 14. 507:13. 662:37, §. 6. 715:58. o) 563:53. 587:46. 596:39. 647:60, 71, 99. p) 765:16. q) 498:20, §. 16. 507:13. 638:42. r) (518: Bacs. 27. 519: Bacs.) s) 635:56, 72. t) (518: Bacs. 26. 519: Bacs.) u) 647:9. v) 765:16. x) 498:20, §. 15. 504:27. y) 498:20, §. 20.

CAPUT XI.

De Praepositis & Praeposituris.

Nec de his propria iura, vel obligationes in legibus eruere licuit. Omnia iam in praemis-
 sissis explicata sunt, vel in sequentibus capi-
 titibus, velut communia cum aliis occur-
 rent. Hic itaque solummodo nomina eorum,
 qui legum tabulas ingressi sunt, recensebi-
 mus.

Praepositus S. Adalberti 1)

— Agriensis 2)

— Albaei 3)

— Albenfis maior, & minor 4)

Praepositura S. Trinitatis de superioribus ca-
 lidis aquis Budensibus. 5) item

— Veteris Budensfis 6)

Praepositus Castriferrei 7)

C 2

Prae-

1.) 681: 23, §. 4. 2.) 222: 31, §. 3. 587: 30.
 630: 26. 647: 103. 649: 72. 655: 100. 659:
 52. 3.) 741: 44. 4.) 498: 20, §. 26. 765: 10.
 5.) 500: 31. 6.) 559: 27, 28. 567: 31. 7.)
 596: 39. 597: 32. 618: 66. 647: 70, 91, §. 5:

- Praepositus Chornensis 8)
 — de Felsõ Eörs 9)
 Praepositura de Fel-Héviz 10)
 Praepositus S. Georgii de viridi campo. 11)
 — S. Michaëlis Archangeli de
 Hanta 12)
 Praepositura de Jászov. 13.)
 Praepositus Jauriensis. 14)
 Praepositus & Praepositura Leleszienfis. 15)
 Praepositus Mislenfis. 16)
 — B. Mariae Virginis 17)
 Praepositura Nitriensis 18)
 Praepositus de Papócz 19)
 — Pofonienfis 20)
 — Quinqueecclesiensis. 21)

Prae-

-
- 8.) 574:32. 647:121. 655:30. §. 1 - 3, 39. 9)
 662:37, §. 5. 10.) 559:27, 28. 609:70. 11.)
 662:37, §. 7. 12.) 723:45. 13.) 557:6. §. 4.
 567:31. 647:101. 14.) 567:26. 572:V. 5.
 574:17. 582:4, §. 4. 655:30. §. 6. 15.) 567:31.
 622:43. 625:51. 655:51. 687:28. 16.)
 635:14. 17.) 638:23. 18.) Colom. I. 22. 19.)
 635:72. 20.) Colom. I. 22. 567:26. 587:
 30. 638:23. 687:23, §. 2. 21.) Sigism. VI,
 24, §. 4. 662:37, §. 4, 42.

- Praepositura Sághienfis. 22)
 — Scepusienfis. 23)
 Praepositus Strigonienfis. 24)
 Praepositura Temesienfis. 25)
 — de Thurócz. 26)
 Praepositus Thitelienfis. 27)
 — S. Stephani de promontorio
 Varadienfi. 28)
 Praepositus maior Veszprimienfis 29) denique
 Praepositus Zagrabienfis. 30)

C 3 CA-

- 22.) 659: 27, 28. 23.) 567: 32. 625: 51. 24.) 574:
 17. 25.) (518: Bacs. 17. 519. Bacs.) 26.)
 556: 12, 16, 19. 559: 27, 28. 567: 17, §. 19.
 569: 48. 27.) 498: 20, §. 27. 28.) 715: 73.
 29.) 765: 16. 30.) 582: 5. 649: 77. 687: 23.
 §. 5. 715: 116.

CAPUT XII.

De Capitulis & Conuentibus, in quantum communia iura & obligationes habent.

§. 1.

Nomenclatio illorum.

Capitula & Conuentus cum praeposito, vel abbate, aut priore, & reliquis columnis efficiunt credibilis loci testimonium 1) & fidedignitates, 2) fidedignitates regni, 3) loca authentica, 4) loca credibilia, 5) loca testimonialia, 6) loca credibilia et authentica, 7) loca testimonialia & authentica 8) compellantur.

§. 2.

Requisita subiectorum.

Adhiberi vero debent illi, qui dignitates habent in ecclesia, canonici, monachi, con-

ven-

1) 723: 41. 2) Sigism. VI: 8. 492: 43. 495: 9.
723: 9, §. 3. 3) 729: 24. §. 5, 6. 4) 681: 22,
§. 1. 5) 2dx 23. 723: 9, §. 3. 41, 42. 741:
25. 765: 11. 6) 1x, 28, §. 1. 2dx, 57. 7)
729: 24, §. 4. 8) 1x 63. 9)

ventuales, sacerdotes, & linguae patriae gnari Hungari, nequaquam capellani, rectores altarium, scholares, aut mendicantes; requiruntur autem quinque, & quidem iureiurando, vna cum notario, ab ipsis, non ab episcopo pendente, adstricti. 9)

§. 3

Obiecta locorum credibilium.

Cum testimonio illorum, fiunt de lege, admonitiones, aessimationes, euocationes, citationibus ad tabulas districtuales 10) & in nonnullis casibus, qui moram non patiuntur, 11) exceptis inquisitiones, metarum reambulationes, oculatae, pupillorum item reuisiones & Statutiones, deponitur apud ipsos pecunia, celebrantur coram illis sessiones, constituuntur plenipotentarii, procuratores, interponuntur in locis credibilibus prohibitiones & protestationes, ac iuramentum etiam 12) apud illos deponitur.

C 4

1729.

9) 351: 21. Sigism. VI: 8. 486: 8, 10. 492: 43.
 552: 41. 559: 50. 599: 35. 600: 26. 647: 101, 102.
 723: 39, 43, 44. 741: 25. 751: 8. 765: 11. 10)
 723: 30, 5. 6. 11) 2da 20. 12) 351: 10. Sigism.

* * *

1729. in sessione 8^{ae} Julii, in comitiis
 decisum fuit apud status, vt etiam coram
 comitatibus sessiones perennales, vsque
 ad summam trium millium florenorum cele-
 brari possint, nihil obstante, cleri, pro capi-
 tulis & conuentibus operantis contradictione.
 Diarium MS.

§. 4.

Limites iurisdictionis.

Limites iurisdictionis nonnullorum lo-
 corum credibilium saepe variabant, iam ve-
 ro in dioecesibus, in quibus situantur, & co-
 mitatibus vicinis tantum procedunt, vsque
 dum per emendationem legum classificatio
 districtuum elaborari potuerit. 13)

§. 5.

gism. I: §. 9, 15, 17. V: 9, §. 3, VI: 4, §. 3.
 5, 8, 10. 439: 29, §. 4, 7, 9. 458: 8. 462:
 1, §. 9. 464: 12. 486: 8, 10, 14, 74, 75, 77.
 492: 14, 43, 53, 95, 97. 495: 3, 9. 498: 8,
 §. 4. 500: 13. 507: 2. Imæ: 60, 86, 127, 128.
 2da 16, 19, 21, 22, 27, §. 4. 603: p. c. 3. 609:
 74. 622: 15. 638: 31. 647: 78, §. 17. 132.
 659: 18. 662: 29. 681: 22. 729: 24. 13)
 231: 21. 498: 12, 13. 2dae 21. 536: 58. 548:

§. 5.

Sigillum, Protocolum.

Sigillum eorum confirmat omne factum in litteris expressum ; saepius idem vna cum protocollo, ad aliud capitulum, vel conventum translatum fuit; interdum requisiti- res loci credibilis, archiuum & sigil- lum fidei suae creditum habebant, si- gilla antiqua locorum authenticorum, quae restituebantur, renouata fuerant, vsus illo- rum inarticulabatur ; si vero attrita fuere, noua confici ea ratione permittebantur, vt attritum in comitatus congregatione rumpatur ; deperditis sigillis, vt noua conficiantur, admissum : iam tamen ab exemplo abbatiae de Szalavár, amissum sigillum a rege impe- trandum est. 14)

C 5

Bela

64. 550: 63. 552: 41. 556: 39. 557: 21, 22.
 574: 32. 575: 17. 597: 38, 39. 608: p. c. 12.
 609: 49. 613: 3. 635: 85. 647: 57, §. 2.
 655: 39. 723: 40. 741: 56, §. 3. 14) 2da 13.
 §. 2. 575: 17. 578: 21. 587: 46. 597: 38.
 598: 38. 608: p. c. 12. 609: 50, 52. 635: 85.
 647: 121. 655: 39, 103. 723: 44. 751: 7, 8.

Bela IV. in privilegio conuentui de Jafzov dato disponit, vt priuilegia et litterae conuentus huius ratione possessionum vendentium et ementium, et vniuersarum causarum, pro centum marcis, coram omnibus capitulis et iudicibus, pro validis acceptentur.

§. 6.

Forma expeditionis litterarum.

Nomina singulorum vicinorum & comitaneorum, item fratrum, videlicet prioris & custodis, seu capitularium inscribuntur, relationes exmissorum per notarios improtocolantur, expeditiones subscribuntur per lectorem, vel superiorem, ante extradacionem, in capitulo vel conuentu perleguntur, ad mandata requisitoria, post vnum ab expeditione annum, petentibus litterae transumuntur, pro expeditione solummodo ad hospitia notariorum accipiuntur, secus vero in praesentia duorum capitularium, vel conuentualium voluendae communicantur, ad registrationem archiuorum suorum per consilium
regi-

regium stringuntur, publica vero regni acta ad archium regni tradere iubentur 15.)

* * *

1765. in comitiis postularunt status, vt vniuersa loca credibilia ad exactam omnium litterarum, in conseruatoriis suis registratio- nem stringantur, numue obligationi suae in puncto hoc, ac aliis etiam satisfaciant, simi- litudine 12: Math. decreti VI^{ti} per episcopos ordinarios de tempore in tempus visitentur.— Ex parte vero regia responsi loco datum est id, quod articulo 11mo in legem abiuit,

§. 7.

T a x a

Taxam ab expeditionibus leges de- terminant 16.)

§. 8.

15.) 492: 44. §. 5. 723: 39, 42, 43, 45. 741:
25. 765: 11. 16.) 351: 21. Sigism. VI:
10. 439: 32. (447. 458: 35, 37) 470: 8.
471: 22. 481: 16. 486: 10. §. 4, 74, 75.
492: 95. 495: 23. 523: 56. 546: 36. 548: 67.
550: 63. 574: 32, §. 4. 609: 74. 723: 34,
§. 1.

§. 8.

Circa propria negotia.

In propriis negotiis priuilegio maiorum gaudent; praelatus a capitulo vel conuentu diuifus, feperatim, indiuifus cum eodem euocatur, officiales illorum iudicium impendunt; procuratores & plenipotenciales pro fe quidem expedire poffunt, non tamen eas reuocare, nec fibi testimonium dare, vel faffiones pro fe celebrare. 17.)

§. 9.

P o e n a e.

Litteris falfficatis, qui interfunt, amittunt beneficium, stigmaque figilli igniti in frontibus & vtraque facie illis inuritur, ipfae fidedignitates vero falffas litteras conficientes notam incurrunt, 18.) excessus taxae amiffione figilli, 19.) non extradatio litterarum 500^{tis} florenis punitur, 20.) turbatio vero
eorun-

17.) 2dæ: 49, 50, 53. 723: 41. 18.) Sigism.
VI: 8, §. 4. 486: 10, §. 8. 492: 43, §. 4,
5. 498: 14. 2dæ: 16, §. 3, 4. 723: 9, §.
3. 19.) (447.) 458: 8. 471: 22. 481: 16.
495: 23. 523: 56. 20.) 765: 11.

eorundem testimonii, actum maioris potentiae 21.) inuoluit, sigillorum autem & protocolorum detentores, vt falsarii conuincuntur. 22.)

§. 10.

Reliqua.

Vnam & coniunctam vocem, capitula & conuentus in comitiis, cum suo praeposito vel abbate habent, 23.) nunciis ad regem a comitatu misis, expensas de bonis suis ad portionem illorum cedentibus dare tenentur, 24.) bona capitulorum, vel conuentuum defertorum nunc, vt ad scholas erigendas, parochosue alendos conuertantur, nunc, vt ad statum primaeuae foundationis reponantur, decernitur; 25.) Secretarii denique & notarii locorum credibilium, bona, quorum notitiam ex archiuis illorum consecuti sunt, impetrare nequeunt. 26.)

1617.

- 21.) 495: 9, 16. 543: 30. 546. 31, 723: 10, 11.
 22.) 622: 15. 23.) 608: 1, 3. 4, 5. 24.)
 486: 64. 25.) 548. 12. 550: 19. 560: 7.
 587: 44 & conclusio. 597: 40, & conclusio.
 599: 35. 613: 32. 613: 70. 26.)
 655: 32.

1617. Comitatus Nitriensis ablegatis suis ad comitia pro festo diuae Luciae indicta, instructionis puncto tertio imponit, vt in colligendis vocibus animaduertant, ne aliquae personae ecclesiasticae seorsue voces suas, a capitulo vbi residentias habent, proferant, & sic duas voces dent.

1646. in diario diaetae deprehendi, pleraque capitula velut Iauriense, Nitriense, Pofoniense & Strigoniense, duos in comitiis habuisse ablegatos, ex Agriensi, Castriferrei, & Vesprimiensi, ex singulo vnum; Zagrabienese & Chasmenese simul sumta vnus repraesentauit.

C A P U T XIII.

De Capitulis.

§. I.

In capitulis sunt lector, cantor, custos, decanus, qui nomine capituli iurant; a.) canoni-

a.) 2dæ: 49, §. 4. 50, §. 6.

nonicatus simplices, episcopus, cui rex facultatem impertitur, aptis, linguae patriae gnatis Hungaris confert; b.) horum libertas violanda non est, c.) ab oneribus ciuilibus, ultra domos beneficiales, pro domibus tantis, quot leges exemere, aliqua capitula immunitia sunt; d.) si ab intestato decedant, in bonis illorum aquisitis nullam dispositionem episcopus habet, e.) ius testandi lege sibi concessum habere videntur; f.) per reliquos capitulares satis fieri debet, dum capitularis nec mobilia nec bona separata habens, in emenda capituli conuincitur. g.)

§. 2.

Custos Albenfis titulo indigenatus, mille aureos deponendos habuit, h.) in capitulo Strigoniensi et Colocensi vnum par decreti Andreae II^{di} depositum fuit, i.) canonici denique ad tabulam regiam, diuersasque regni commisiones applicari solebant k.)

§. 3.

b.) 486: 10, §. 8. 498: 67. 526: 21. 609: 73, §. 38,
 723: 55. 741: 16. 765: 11. c.) 647: 102.
 d.) 638: 36. 647: 120. 649: 38. e.) 647:
 102. f.) 557: 10, §. 5. g.) 2da: 47.
 h.) 741: 17. i.) 222: 31. k.) 572: V. 4.
 574:

In legibus autem commemorantur capitula
 Strigonienſe l.) Bachiſenſe, m.) Colocenſe, n.)
 Agrienſe, o.) Albenſe, p.) Boſznenſe q.) Bu-
 denſe r.) Caſtriferrei, s.) Chasmenſe, t.) Jau-
 rienſe, u.) Nitrienſe v.) Poſonienſe x.) Quin-
 queecleſienſe, y.) Scepuſienſe, z.) Segnien-
 ſe, aa.) Tranſyluaniae, bb.) Varadienſe cc.)
 Veſzprimienſe dd.) Zagrabiſenſe. ee.)

CA-

574: 17. 575: 3. 582: 4, §. 4. 587: 30.
 601: 33. 609: 70. 635: 14, 60. 649: 72.
 687: 15. 715: 59. 723: 45. 765: 16. 791:
 67, 68. l.) 498: 20, §. 21. 556: 39.
 723: 40. m.) 498: 20, §. 25. n.) 751:
 7. 222: 31. o.) 498: 20, §. 22. 550: 63.
 597: 38. 609: 10. p.) 498: 20, §. 26.
 2dæ: 21, §. 2. 765: 10. q.) & r.) 498:
 12. 2dæ: 21, §. 2. s.) 574: 32. 587: 46.
 647: 120. t.) 662: 38. 715: 113. u.)
 500: 37. 597: 39. 715: 62. v.) 609: 39.
 638: 58. x.) 575: 17. 647: 4. 715: 59.
 y.) 498: 20, §. 24. z.) 557: 21. 608:
 p. c. 12. 609: 49. aa.) 647: 57. 741:
 56. bb.) 498: 20, §. 23. cc.) 548: 64.
 550: 63. dd.) 504: 13. 557: 22. 635:
 85. ee.) 647: 119. 659: 96. 751: 35.

C A P U T XIV.

Conuentus & religiosi ordines.

§. 1.

In decretis regum fit mentio conuentus Cru-
ciferorum de Alba, 1.) beati Michaëlis arch-
angeli de Csorna, 2.) S. Benedicti de iuxta
Gron, 3.) de Jafzov, 4.) de Jógh, 5.) S. Sal-
uatoris de Kapornak, 6.) S. Crucis de Le-
lelz, 7.) Sancti Martini sacri montis Panno-
niae, 8.) de Saagh, 9.) de Szalavár 10.)
et B. M. V. de Thurocz 11.)

§. 2.

- 1.) 2da: 21, §. 12. 2.) 574: 32. 597: 39. 609:
32. 647: 121. 655: 39. 3.) 647: 153, §. 9. 4.)
550: 63. 557: 21. 567: 31. 608: p. c. 12.
609: 50. 647: 101. 5.) 486: 59. 492:
39. 498: 11. 6.) 557: 22. 567: 31. 575:
17. 598: 38. 609: 52. 751: 8. 7.) 550:
63. 557: 21. 567: 31. 600: 26. 608: p.
c. 12. 609: 49. 655: 103. 8.) 557: 6,
§. 4. 723: 44. 9.) 498: 13. 10.) 557:
22. 575: 17. 598: 38. 609: 52. 723: 44.
751: 8. 11.) 569: 48. 573: 21. 587: 44.

§. 2.

Conuentus, qui locus credibilis est, interdum nomine monasterii venit, 12.) sed et monasteria distinguuntur saepe a conuentibus. 13.) Tam locis credilibus, quam reliquis, nomenclatio monasterii interdum communis est, 14.) nonnunquam etiam claustra dicuntur. 15.) Membra illorum, fratres, monachi, religiosi, & institutum ipsum, ordo, religio 16.) compellantur.

§. 3.

A teloniis monachi immunes sunt, vti & tricesimis, 17.) & bona secularia titulo pignoris possident. 18.) Vicarius generalis
Prae-

- 12.) 471: 18. 569: 48. 13.) 662: 5, §. 4, 23. 681: 46, §. 4, 24. 741: 63, §. 13.
14.) S. Ladisl. I: 21. Colom. I: 1, 16, 19. 542: V. 41. 548: 12. 15.) S. Lad. I: 35, 39. 557: 6, §. 4. 16.) S. Lad. I: 17, 21, 35, 36, 39. Colom. I: 69. Sigism. VI: 8, §. 1. 486: 11, 12. 492: 44. 498: 35. 514: 51. 526: 23. 542: V: 41. 550: 63. 595: 14. 715: 16, 71, 97, 102. 723: 39, §. 10. 17.) 498: 35. 18.) 715: 102.

Praemonstratensium inter praelatos, 19.) ordo diui Pauli primi eremitaе, cujus domus Pofonii exemta est, inter regnicolas, 20.) in comitiis vocem habent. Jesuitis saepe denegabantur bona, immo de tollendis illis crebrius actum, dein recepti fuere, & vltimo, qua praepositarum et abbatiarum possessoribus nomine collectiuo, duos, cum voto status admiserunt, ac illorum ab Auftriaca prouincia separationem vrserunt. 21.) Ordo Teutonicus possedit Jazyges iure tantum pignoris; 22.) Melitensis vero recipi volens, 1715to ad aliam diaetam relegatus exiit. 23.)

§. 4.

Absque voto cum obligatione celebrandarum quotannis pro rege & regno duodecim missarum recepti sunt, ordo patrum & fratrum Augustinianorum eremitarum, fratrum Camaldulensium, Capucinarum, Carmelitarum

D 2

rum

19.) 715: 73. 20.) 608: p. c. 1, §. 7. 649: 89. 662: 38. 21.) 599: 35. 608: a. c. 8. 647: 5, §. 11, 687: 20. 715: 73. 741: 33. 751: 10. 22.) 715: 34. 23.) 715: 87.

rum calceatorum & discalceatorum, fratrum Praedicatorum S. Dominici, fratrum Misericordiae, Paulanorum, clericorum pauperum Matris Dei e scholis Piis, seruorum B. M. V., S. Trinitatis de redemptione captiuorum, congregatio monialium virginum No- tre Dame ad regulam S. Augustini instituta, societas virginum Vrsularum, & ordo crucigerorum Hospitalariorum cum rubea stella, quorum vltimi Hungaros nobiles & alios nationales recipere iubentur. 24.) Item ordo minorum S. Francisci conuentualium, provinciae S. Elifabeth, cuius conuentus Vimpassingensis Hungaricae prouinciae incorporandus erat; in ordinis minorum S. Francisci reformatorum prouincia Mariana vero, alternatio tolli petitur. 25.)

§. 5.

Sine regio assensu claustra & collegia augere vetitum est; 26.) religionem possidentium

24.) 715: 102. 723: 96. 729: 50. 741: 65. 765:
43. 25.) 741: 33. 765: 42. 26.) 715: 102,
s. 3.

dorum bonorum capacem ingredients, auiticilitatis suae nonnisi decimam partem, sed ita, ne haec quinque mille florenos excedat, praetendere possunt, 27.) & cum ecclesiasticis personis in genere alibi 28.) ius testandi tribuatur, nec vlla alia lege religionis id negetur, de hac ad religionem illata portione sua, ipsi de lege disponere possunt.

§. 6.

Minuti conuentus, velut & illi, in quibus non rex, sed alii ius patronatus exercent, sigilla habere nequeunt, 29) Prior de Löväld Cartusiensium olim per officiales iurabat. 30.) Bona denique conuentuum, occasione insurrectionis, in comitatum, & non in medium dominorum ius patronatus habentium, nisi de hereditate eorundem excerpta, & fundata fuissent, numerabantur. 31.)

§. 7.

Iubentur autem religiosi, iuxta ordinis sui statuta viuere, malosue & inobedientes,

D 3

vifi-

27.) 715: 71. 28.) 557: 10, §. 5. 29.) 351:
3. 471: 18. (472: 3.) 486: 59. 492: 39.
30.) 550: 64: 31.) 526: 23.

visitantes praelati, vicarii, & caeteri eiicere possunt, & si quid erroris in expeditionibus litterarum contingat, monachi & religiosi a praepositis & abbatibus suis castigantur, Prior & Custos deponuntur, minus idoneos in conuentibus dioecesanis supplet, & de subsistentia illorum ex bonis conuentus prouidet, cui tamen iam 765to in quantum credibilitatem loci concernit, derogatum est; denique conuentuum regularium praepositoras & abbatias religiosi eiusdem ordinis tenere debent. 32.)

C A P U T XV.

De Parochis.

§. 1.

Parochi, seu plebani a populo intertinentur, a) ab ecclesia procul abesse vetantur, b) ad synodos ire iubentur, ita, vt titulo relaxationis quidpiam soluere, illis licitum non sit, c) desponsatio coniugum in illo-

32.) (447.) 486: 11, 12. 492: 44. (723: 39, §. 6.
765: 11.
a) 723: 71. b) Colom. II: 12. c) 498: 68. 559: 41.

illorum praesentia fieri debet, d) episcopis pro redemptione bullarum, iuxta limitationem vicecomitum, semel cathedraicum, quod tamen ultra unum florenum non extenditur, soluunt, e) circa stulam item olim aliqua limitata fuere, iam tamen solummodo rex in his limitem ponere potest. f)

§. 2.

Praesentatio plebanorum competit patronis, per quos dominos terestres intelligi, ex verbis: *quod in manifestam perniciem nobilium vergit, cum a tempore sancti regis Stephani, liberam semper pro se plebanos eligendi habuerint facultatem*, g.) recte forsan concludimus. — Confirmatio episcopis; h) bona tamen & proventus ecclesiae patroni occupare non possunt, i) ne quidem si decedant plebani, siue testati, siue

D 4

inte-

d) Colom. II: 15. e) 498: 53, 69. 500: 38. 504: 12. f) 351: 2. 439: 39. (458: 40.) 486: 63. 492: 29. 495: 6. 647. 12. 751: 12. g) 504: 26. 647: 100. h) 498: 66. 504: 26. 548: 6. §. 3. 550: 13. 647: 100. 723: 71. i) 557: 11.

intestati. k) Ipsi vero parochi occupata bona, ac prouentus ecclesiae suae iuridice repetere, non tamen dissipare possunt. l) Ex decimis percipiunt sedecimam, imo & in nonnullis locis octauam, illam in arendam locare non obligantur, prout nec decimam praestare obstricti sunt. m)

* * *

De parochis ciuitatum nullam inuenio legem. Existimo ius eligendi plebanos suos in priuilegiis illarum contineri, cum multis idem concessum in diplomatibus inuenirim, in specie vero:

1230. ab Andrea II. do hospitibus Teutonicis de Szathmár Némethy.

1238. ab eodem Tyrnauiensibus.

1242. Bela IV. tus Zamoboriensibus ius sacerdotem quemcunque voluerint in suam recipiendi ecclesiam concedit.

1244. Idem Budensibus.

1254. idem hospitibus de Dobronyiva & Babafzék, item

1260.

k) 557: 10, §. 5. l) 498: 69, §. 3. 557: 11. m)
546: 55. 548: 60. 647: 95, §. 11. 723: 71.

1260. hospitibus de Lyptov in villa
Lipcse congregatis.

1354. eadem ratione Elifabetha regina
hospitibus de Óvár.

1356. Item rex Ludouicus ciuitati Ka-
proncza.

1364. Ludouicus rex Cassouienfibus his
verbis: „habeant liberam electionem ple-
bani, cum eorum ecclesia vacauerit, nec
plebanus vicarius constituat eis inuitis.”

Oppidum Maros a Carolo rege etiam
ius plebanum inter se eligendi habuit, a Lu-
douico Imo, Sigismundo, Mathia & vltimo
a Ferdinando Imo confirmatum.

1384. Ludouicus rex inter episcopum
Transylvanum, ac nobiles, Saxones, & Si-
culos, litem dirimens vna statuit: „Episco-
pus ad possessiones, ad ecclesias nobilium,
sacerdotes ponere nullatenus queat & loca-
re violenter, aut inuite.” Benkö in Mil-
kovia.

1701. 9. Aprilis in resolutione regia
clero extradata praecipitur, ut domini terre-
stres, prout de iure municipali tam Hunga-
rico, quam imperiali communi ad hoc essent
obligati, qua parochiarum patroni, ecclesias

catholicas, in bonis suis restarent, dotent, parochos, ludimagistros, aedituos sustentent.

1714. In congregatione regni Croatiae 27. Aprilis Zagrabiae celebrata, articulo 16to abusus de mortuorum parochorum substantias per plebem diripiendi sublatus est,

§. 3.

Ex lege his verbis lata : n) *Plebanis etiam & aliis ecclesiasticis personis, cuiuscunque status libertas sua in omnibus obseruetur, ac inter alia ne post mortem illorum, pro se occupent, vel accipiant patroni res & bona illorum, siue testati siue intestati decesserint, sed neque etiam praelati fratribus superstites eorum, qui decesserint, bona huiusmodi pro se occupent; sequitur — imo plebanos habere ius testandi. — 2do plebanis ab intestato decedentibus, fratres eorum superstites succedere. — 3tio Si parochi ab intestato decedant, nec fratres superstites habeant, in bonis eorum acquisitis episcopos ipsorum succedere.*

1729.

1720. in comitiis, inter postulata cleri erat vnum, vt parochi & clerus in generalibus comitatuum, signanter Thurocziensis congregationibus votum & sessionem habeant. Status idem non acceptarunt. Apud magnates vero 31ma Augusti id applacdatum fuit. Status obuerterunt — 1.) ipsos sessionem nunquam habuisse — 2) Capitulum in concreto votum vnum habere, plebanos singillatue praetendere. — 3) Plebanorum pro cura spiritualium ordinatorum continuam praesentiam requiri. — Respondit clerus, statum ecclesiasticum paribus cum secularibus gaudere priuilegiis. — Seculares dixerunt, quod vsus legem explicet. — Decisum, vt punctum hoc emanet, & si alicubi plebani vsum talem habuissent, eum retineant. — Secunda Septembris approbata fuit statuum apud magnates opinio, vt illi solum plebani sessionem in comitatu habeant, qui sunt possessionati.

C A P U T XVI.

De Decimis.

§. I.

Cui praestanda ?

Decimae tribuuntur praelatis, 1) capitulis, conuentibus, 2) plebanis, 3) altaristis, 4) beneficia habentibus. 5)

* * *

A.) Plebanis integras decimas in multis locis competiisse, fide multorum diplomatum edocemur. Sic

1254. in priuilegio a Bela IV. hospitibus de Dobronyiva & Babaszék, sacerdoti de communi omnium voluntate electo, omnes decimae ex integro tribuuntur.

1260.

1.) 464: 24. 504: 26. 507: 15. 2.) 498: 50. 542: VI: 26. 543: 28. & alibi. 3.) 548: 60. 563: 70. &c. 4.) 595: 14. 596: 10. 598: 15. & alibi. 5.) 595: 14. 596: 10. 598: 15.

1260. idem Bela IV. hospitibus de Lyp-
tov in villa Lipcse congregatis, de consen-
su archiepiscopi Strigoniensis largitur, vt
ecclesia eorundem parochialis fruatur liberis
decimis, sicut ecclesiae parochiales Carpo-
nensis & Banensis.

1320. in priuilegio ciuitati Bartpha con-
cesso: „ decimae ipsorum frugum aequaliter
in agris diuisae, vna pars media plebano
ipsorum, alia media parte nobis remanente.”

1456. Ladislaus rex iubet comitibus
ficulorum, vt ecclesiae parochiali in Szent
Mihály, decimas ex villis Szent Mihály,
Nagy falu, Turkester & Bachfalu restituant.

1522. in mandato regis Ludouici II^{di}
ad ciuitatem Cibiniensem, & alias dato, etiam
de decimis plebanis eorum soluendis agitur.

1528. in confirmato priuilegio oppidi
Maros lego: „ omnes decimas rerum in fru-
gibus, vino, & in minutis plebano soluent.”

B. De praestita regi decima, etiam adsunt
documenta.

1255. in priuilegio conuentui de Jaszov
elargito, occurunt sequentia: „ item populi
saepedicti monasterii de Jaszov, de Debrag,
Olchvan & Radnuk tenebantur soluere de-
cimas,

cimas, tam in magnis, quam in minutis, quae nos contingebant & ad nostra olicia portabantur, eidem ecclesiae in perpetuum conferimus. ”

1320. ex priuilegio civitati Bartpha dato, huc spectantia verba iam adducta sunt.

1370. In sententionalibus palatini Ladislai ducis Opuliae quoad diuisionem inter plures lineas familiae Somos peractam emanatis, decimae de vniuersis rebus, per regiam maiestatem exigi commissae, decimae regalis, pluries fit mentio.

1456. Ladislaus posthumus mandat ad expositionem archiepiscopi Strigoniensis, comitibus ficulorum, vt decimas ex villis Szent Mihály etc. castro regio Thurch applicatas, parochiali ecclesiae in Szent Mihály restituant.

C. Ministris etiam Euangelicis praesitas decimas inuenio.

1646. inter grauamina Euangelicorum in comitiis porrecta vnum est, quod post annum 1638um in comitatu Hontensi templum possessionis Vizoka cum prouentibus decimalibus occupatum fuerit.

1646. In relatoriis super restitutione 90. templorum in comitatibus cis-danubianis peracta, etiam refertur, quod decimae in Füzes-Gyarmath in Honth, item decimae ex certis vineis in Farnad in Strigoniensi comitatibus, Euangelicis ministris reddiderint.

1659. inter grauamina Euangelicorum in comitiis refertur: „ In comitatu Scepusiensi plebanus catholicus possessionis Mindszent, alias Beacsocz, primo ordinariam decimam ministro Brukocziensi Euangelico ab incolis eiusdem loci, a memoria hominum, prout etiam post annum 1647. obuenientem, a qua minister Euangelicus praeposito Scepusiensi cathedraticum exsoluit, ipsos a pendenda ministro decima inhibuit.”

Ibidem: „ Ministris Euangelicis, ubi folis parochiarum decimarum prouentibus gaudent, quamuis praeposito Scepusiensi cathedraticum soluant, iidem detrahuntur; alias hactenus semper vigore etiam priuilegiorum regum, in dominio decimarum regalium persistentibus, & hoc etiam contra 17: 647. ”

Ibidem: „ In comitatu Sarossiensi in oppido Nagy Saros decimam tanquam parochi-

rochiale prouentum, ministro euangelico, hactenus etiam post conditum 14: 647. sine omni renitentia praesitum iam praestare recusant. ”

Ibidem : „ In Berthot, Nagyvitéz, Frich, Ternye, Roskovány, Szent Georg, Gombosfalva, Krivány, Tarkö, ac aliis in locis Catholici concionatoribus euangelicis ab antiquo ordinatam decimam, etiam post 14: 647. praesitam, tanquam parochialem prouentum templi penes euangelicos existentis denegant. ”

1662. In supplici libello euangelicorum 16ta Aug. in comitiis Imperatori exhibito : „ dum sub praesenti etiam diaeta in occupatione decimarum in comitatu Gömöriensi & districtibus Rosnobanyensi, Csetnekienfi, Pelsöczienfi & Dobfinenfi ab antiquo ad parochiales prouentus pertinentium & percipi solitarum ad instantiam archiepiscopi Strigoniensis penes patens maiestatis vestrae mandatum procedunt. ”

1669. Inter grauamina congregationis XIII. comituum Eperiesiensis : „ Principissa Sophia Bathory prouentus — item de comitatu Ungvár Dobo Ruzka decimas prouentuum

ventuum parochialium, princeps Franciscus Rakoczy similes prouentus in oppido Nagy Sáros violenter occupatos “ etc.

1691. Augustanæ & Helueticæ confessioni addictorum plenipotentiarioris eatenus querulantibus, in resolutione regia responsum exstitit: „ quibus decimas etiam in toto regno Hungariæ, a' serenissimis regibus deo, & ecclesiæ catholicæ ministris duntaxat ordinatas, præstare sint obligati. “

* * *

§. 2

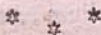
A quibus rebus præstanda est?

Penditur vero a frugibus omnis generis, 6) in specie vero, a filigine, hordeo, avena, & spelta, vulgo Tenkel dicta, & vinis, 7) agnellis & hoedis, omnibus denique terræ nascentiis, siue metantur, siue falcantur. 9)

A

6) 647: 95, §. 6. 7) 481: 1. 498: 51, §. 9.
 Huc etiam refer S. Ladisl. I: 27, 33, 40.
 Colom I: 25, 50, 66. II: 5. 222: 20. (447:
 458: 45. 470: 3.) 486: 42, 43. 495: 37,
 39. 498: 49, 52. 567: 42, §. 2. 625: 45.
 630: 27; 635: 61. 655: 63, 78. 8)
 618: 45. 647: 96. 659: 55. 9) 514: 18.

E

A. De ipsis prouentibus regalibus decimam datam fuisse, multis illustrari potest exemplis.

1198. Emericus rex in priuilegio archiepiscopo Strigoniensi dato dicit, quod S. Stephanus & B. Ladislaus, percepto apostolico mandato ordinauerint, vt de omnibus prouentibus regalibus habitis & habendis rex Hungariae quicumque fuerit in signum catholicae fidei decimam soluere debeat archiepiscopo Strigoniensi. Hinc statuit rex, vt de omnibus prouentibus regalibus decimam, item tributorum decimam in terra Scepusiensi & in Pofonio pro mensa sua in perpetuum archiepiscopus recipiat.

1199. Idem rex decimam de marturinis regiis, vel prouentibus loco marturinarum datis, velut etiam de porcis, in dioecesi Zagrabienfi colligendis, priuilegio Zagrabienfi ecclesiae cedit.

1214. Andreas II^{us} in litteris ad Innocentium III^{um} datis recognoscit, quod decima monetae, vbicumque cudatur, in tota Vngaria, vel quidquid loco monetae succedat, ad ius Strigoniensis ecclesiae pertineat.

1217. Idem rex in priuilegio ecclesiae Zagrabiensi elargito praecipit: „ quod decimas marturinarum omnium, seu omnium collectarum, quocunque nomine nuncupatarum, episcopo plenarie & sine contradictione aliqua & dilatione, quantum limes episcopalis concludit, persoluat. „

1235. In priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis: „ in omnibus censibus marturinis, nostrae maiestati, vel banatui debitis, ipsa ecclesia, in sua dioecesi integras percipiat decimas, sicut ab antiquo semper extitit obseruatum, ne collectiones dictarum marturinarum, sine homine praedicti episcopi alicubi in prouincia recipiantur, nec dicere praesumant, — similiter etiam in omnibus foris nostris. “ Koller historia episc. Quinqueecl T. I.

1239. Bartholomaeus episc. Quinqueecclesiensis, de consensu capituli, pro decimis marturinarum in comitatibus de Wolco & de Baigna a Colomanno rege in cambium acceptis, decimas suas in Licenissa et Nesficha cesfit. Ibidem.

1256. Bela IV. archiepiscopo Strigoniensi priuilegium dedit, vbi: „ in decimis per-

cupiendis regalium prouentuum, ex parte Siculorum & Olacorum in pecudibus, pecoribus, & animalibus quibuslibet, exceptis terragiis Saxonum, sed ex parte Olacorum etiam vbique et a quocunque prouenientium in regno Hungariae persolui consuetorum, nec non super decimis exigendis de vrburis regi persolutis et exactis in quibuslibet argenti & aurifodinis. „

1261. Idem rex episcopo Agriensi decimam partem omnium tributorum in tota dioecesi regalium & reginalium confirmavit.

In eodem: „ decimas omnium forestarum nostrarum & noualium praediorum nostrorum, fundatorum & fundandorum, ac villarum nobilium & seruatorum nostrorum, vniuersaliter in districtibus de Vgocha & de Bereg existentium, ecclesiae Agriensi Bela proauus & Endre pater noster applicarunt — & nos applicamus. ”

1270. Bela IV^{tus} iterum archiepiscopo Strigoniensi priuilegium concessit, & in hoc cavit, quod „ decimam partem de vrburis prouenientibus regiae maiestati percipiat archiepiscopus — simili terdecimam partem percipiet — de fructibus camerarum, pro
quanta-

quantacunque pecunia poterunt locari — de pecudibus & pecoribus exigendis ab Olahis & siculis idem — percipiet decimam partem.”

1289. Ladislaus IV^{tus} decimam totius telonii, seu tributi sui de Scepus archiepiscopo Strigoniensi a se denegatam, urgente conscientia, in praesentia totius congregationis regni restituit. Vestigia Comit. p. 149.

B. Ex prouentibus teloniorum & nundinarum etiam, dioecesanos decimam accepisse, argumento sunt tum ea, quae nunc ad annos 1198. 1235, 1261, & 1289. iam notauimus, tum sequentia.

1235. in laudato episcopatus Quinqueecclesiensis priuilegio haec quoque sanciuntur: „ in omnibus transitibus fluuiorum vel pontium, ubicunque tributum a nostra gratia concessum esse dinoscitur in dioecesi sua — episcopus iustam tributum decimam consequatur, *quod ipsum esse commune ius nouimus omnibus cathedralibus ecclesiis regni*, similiter etiam in omnibus foris nostris & etiam aliorum locorum, in quibus tributum nouum vel antiquum, a regia quibuscunque gratia est indultum.”

1261. in memorato priuilegio episcopatus Agriensis,, decimam partem omnium tributorum in tota dioecesi — tam regalium seu reginalium, quam nobilium, episcopus Agriensis percipiet, & percipere dinoscitur per collationem sanctorum regum.”

C. species autem decimae obnoxiae valde multae occurrunt.

1227. Stephanus episcopus Zagrabiensis cedit capitulo suo decimas cultelli Zagrabiensis, parochiae, ex frumento, auena, cera, melle, lino, fabis, agnis, & nucibus. Pray Hier. P. II.

1235. In priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis,, iustas decimas soluant — de omni frugum genere, scilicet trituo, filigine, hordeo, auena, milio, sicut horrea continent eorundem leguminum, item de armentis equorum, — agnis & hoedis — porcis, apibus — anseribus & gallinis.”

1239. Dum, vti supra iam attactum est, Bartholomaeus episcopus Quinqueecclesiensis, domui templi decimas suas in Licenissa & Nesficha in cambium cessisset, vna cauit:,, si autem in Licenissa & Nesficha au-

ri vel argenti fodina reperta fuerit, decimas prouentuum auri vel argenti sibi & successoribus suis reseruat."

1261. in priuilegio ecclesiae Agriensis: „Item de agnis, de hoedis, & de suillis, — ac de apibus, de vino, integras decimas persoluant — alias autem decimas minutas, prout in leguminibus, pisif, canapis, & milio in specie persoluant."

1290. Agnes regina, decimas frugum, agnorum, & hoedorum, poledrorum, ac aliarum rerum, de quibus decimae solui debent, de magna insula, episcopo Veszprimiensi remisit,

1500. In transactione inter capitulum Zagrabienfe, quoad decimas cultelli Bexin, cum temporalibus dominis inita, bladum tantum quatuor specierum, tritici, filiginis, hordei, auenae, & vinum commemoratur.

1522. In mandato regis Ludouici II^{di} ad Cibinienses, de decima frugum, bladum, apum & aliarum rerum fit mentio.

1525. Capitulum Cibiniense querulatur archiepiscopo Strigoniensi: „Oblegia consueta in quator festiuitatibus anni sacerdotibus non dant, sed nec pullos gallinaceos

decimales." Lampe hist. eccl. Ref. p. 62.

1659. Inter grauamina euangelicorum, fuit inter reliqua, quod in comitatu Neogradensi Fülekini familia Balassa certarum terrarum *exstirpatitiarum* decimam ministris euangelicis ademerit.

1701. in momentosis 9^a Apr. & 28^{ua} Junii quoad clero resignatam decimam emanatis resolutionibus regiis, cuiuscunque generis frumentum, triticum, siligo, hordeum, auena, vinum, agni & apes — memorantur.

1737. Ex congregatione regni Croatiae 4ta Sept. Glinae habita, articulo 8^{uo} Viennam legati mittuntur inter reliqua petitum, vt sua Maiestas ex subsidio per clerum Hungariae praesfito, in reparationem praesidiorum concurrat.

1741mo Grauamine 58^{uo} regnorum Dalmatiae Croatiae et Sclauoniae queruntur Status, quod antea in comitatu Veröczeni ab *exstirpatitiis decima* praesfita non fuerit, sed dominis terrestribus, dein mandato regio impositum fuisse, vt episcopo decima, domino terrestri 17 xri. ab *exstirpatitiis* cedant. Supplicat ad antecedaneum vsum reponi,

reponi, ac Leopoldi de 1685to 22da Ianuarii emanatam resolutionem regiam in effectum deduci, saluo in antiquis terris cleri decimandi vsu permanente. — Ex parte reginae ad hoc punctum repositum fuit, quod informationem acceptura, ac quod iustum & aequum visum fuerit, dispositura sit.

§ 3.

Quis pendet decimam?

Praestant decimam presbyteri et abbates in alieno territorio agriculturam exercentes, aut vindemiantes, 10) — nobiles aut eorum seruientes, qui in terris aliorum seminaturas, aut vineas habent, ac ab illis nonam vel ius montanum pendunt, 11) — nobiles de terris a colonis acceptis ac ad propriam culturam reseruatis, 12) — armati nobiles, qui in alienis & ciuilibus fundis degunt, ac onera ciuilia supportant, 13) — confiniarii fundos rusticos colentes, 14) — Rutheni de terris, de quibus antea decimae soluebantur,

E 5

15)

10) Colom. I: 66. 11) (458: 25.) 468: 6.
 (470: 3.) 563: 69. 12) 563: 70. 13) 595: 6.
 596: 55. 613: 4. 9, 10. 649: 17. 14) 613: 4.
 15.)

15) — ciues in liberis regisque ciuitatibus, 16) — opiliones & libertini, licet nonam non praesent, 17) mellores illorum, qui decimas pendunt, 18) — denique rustici 19) & quidem etiam a curiis nobilitaribus auullis, & facta 20) pro terris colonialibus commutatione per dominos ad fessiones colonicales applicatis.

Nobiles quoque primis in Hungaria Seculis decimam praestitisse, iam exemplis ad sum 2^{dum} adductis illustrauimus, sequentibus etiam aliquot documentis id firmabitur.

1158. Vbi Geysa II^{us} priuilegia ecclesiae S. Benedicti de Radice Montis Ferrei confirmat „ insuper & decimas hospitem, aliorumque nobilium, sed & ignobilium, intra metas — monasterii possessiones habentium ” eo determinauit.

1235.

15) 500: 29, 5. 5. 16) 595: 6. 596: 55. 649: 17, 24. 655: 178. 17) 659: 54. 18) 498: 52. 19) 464: 24. 478: 15. 486: 42. 498: 52. 514: 18, 64. 613: 4. Huc etiam refero Colom. II: 5. Sigism. VI: 7, 6tus. (470: 3.) 552: 29. 659: 55, 100, 20) 659: 54.

1235. In priuilegio episcopatus Quinque ecclesiensis: „ Praecipimus quicumque in dioecesi Quinqueecclesiensi fuerint, cuiuscunque fastigii, baro, nobilis, seruiens regius castri, vel castrenses, hospitesque nostri vel cuiuscunque alterius, liber homo, vel seruus, Sarachenus, vel Sclauus, rusticus, Hebraeus, Christianus, plenissime secundum sacrorum canonum sanctiones — de omnibus bonis eorum iustas decimas soluant — omnes serui regii, vel reginales — integras in omnibus suis prouentibus — decimas persoluant. Serui autem nobilium, praeter illos solum, qui in aratris suorum dominorum obsequuntur, cum de illis eorum domini decimas integre persoluant, ad integras decimas persoluendas, prout regii vel reginales districtus, compellantur. ”

1353. In congregatione generali, per Nicolaum totius Sclauoniae et Croatiae banum in Tinninio celebrata decisum fuit, quod nobiles & possessionati homines quinque iobagiones non habentes, vna cum iobagionibus suis cum decimis consuetis tenerentur. Vide vestig. comitorum.

Sigismundus in responso ad nobiles Transylvanienfes dato, & per Benkö in sua Milkouia producto, decimae Volahorum episcopatum & ecclesiasticorum mentionem facit.

1486. Dum Mathias rex litem de decimis inter episcopum Zagrabiensem & nobiles Sclauoniae obortam, compluribus viris commisisset, vsque definiendam causam sequentia imposuit: „ Statuimus interea, ac — vniuersos colonos, seu iobagiones regnicolarum ipsorum, tam liberos, quam seruitores & factores, & tam in curiis eorundem, quam alias vbiuis commorantes, nullo penitus dimisso — episcopo pro hac vice dicere & connumerari facere — permittant & teneantur.

1500. in memorata quoad decimas cultelli Bexin inita transactione, capitulum Zagrabiense, quoad nobiles inseruit: „ Singuli nobiles, aut cuiuscunque alterius conditionis personae in promontoriis dominorum temporalium vineas habentes, qui — dominis pro terragio akones soluere obligantur, similiter & decimas nobis & ecclesiae nostrae de eisdem vineis extradare tenebuntur. ”

1701.

1701. In resolutione regia de 9na Aprilis, singuli fideles tam Romano Catholici, quam Graeci ritus, aut alterius cuiuscunque religionis, aut nationis, omnis generis decimas, clero Catholico soluere iubentur.

1701. In intimatione per cameram aulicam Cardinali Kollonich quoad decimam facta, legitur: „ nec — nobiles, etiam si magnates, in iisdem actualiter residentes — suos fundos coloniales, licet aliquando populatos — iam vero desertos, seu praediales — a decimarum pensione — nullatenus eximere poterunt, nisi eatenus specialia privilegia sua antiqua & articulariter admissa, pacificoque vsu roborata, demonstrare valeant. Ceterum nulla status aut praerogativae, seu curiarum suarum — ratione habita, ab huiusmodi fundis debitas clero decimas — persoluere debebant, adeoque tam nobiles, quam libertini & armalifae, Cumanii — Jazyges, Philistaei, Rasciani, tam schismatici, quam vniti, & Pharaicae gentis homines — ipsi milites tam praesidiarii, quam & extra hybernantes — oeconomiam exercentes — officiales cameratici, bellici, commissariatici — annonarii, subalterni, milites

lites etiam gregarii, siue germanicae, siue Hungaricae & Rascianicae, aut alterius nationis huiuscemodi fundorum proprietarii, vel vsu fructuarii ab iisdem, sicut & a vineis, apibus, gregibusque decimari solitis consuetas decimas praestare tenebuntur.”

§. 4.

Exempti a decima.

Exempti sunt a decima, sacerdotes, scholares 21) — nobiles tam iobagiones habentes, quam non habentes, prout & vnus sessionis nobiles, de terris scilicet directe ad curias domos nobilium pertinentibus, 22) — nobiles, qui censum & nonam dominis terrestribus non praestant, 23) — praediales nobiles 24) — iobagiones, qui in curiis aut allodiis nobilium morantur, 25) — plebani a parochiarum pertinentiis, a primaeva fun-
da-

21.) 458:10. 569:28. 574:22. 22.) 439:28.
458:10. (458:25. 468:6. 470:3.) 500:29,
§.4. 563:69,70. 574:22. 23.) 563:71. 569:
28. 587:35. 24.) 500:29, §.4. 25.) (470:
3.)

datione ad easdem possessis, 26) — Rutheni regii in Nagy Oroszlán residentes, 27) — meliores illorum, qui ad praestandam decimam non obligantur, 28) — villici, seu iudices propter hospitalitatem decimatoribus praestandam, qua non praestita, decimas soluunt, 29) — ex verbis denique: *solummodo de illis segetibus, quibus hactenus consueverunt, decimas dare, soluereque debebunt* 30) recte concludi videtur, nec a praediis impopulatis, nec a terris extirpatis, nec ab aliis terris, & speciebus tam metendorum quam falcandorum, a quibus in usu decimae desumendae clerus non erat, easdem exigi posse. Porro cum hajdones extra oppida Hajdonica priuilegiata residentes ad decimas instar rusticorum praestandas 31) adigi iubeantur, sequitur oppida hajdonicalia ab illis de lege exempta esse.

Rasciani, Rutheni, Valachi & alii schismatici, non a decima in genere, sed a decima clero catholico praestanda, eximuntur:

32.)

26.) 647: 95, § II. 27.) 500: 29, §. 4. 28.) 498: 52. 29.) 486: 43. 495: 42. 498: 51, 30.) 514: 18, §. 2. 31.) 635: 68.

32.) de Valachis tamen in Croatia & Sclauonia, item in districtibus Besztercze, Beretyó & Laklág residentibus, decimae Zagrabienfi & Varadienfi episcopo adiudicantur. 33.)

* * *

1206. Andreas Ildus villis Ultrafylvanis Karako, Chrapundorf, & Rams concessit, vt „ secundum ritum suae gentis viventes, neque de vineis, quas ipsi plantaverint, alicui personae tributa persolvere, neque de porcis, vel ceteris animalibus suis, quae in libera eorundem sylvia pascuntur, aliquid alicui nomine decimarum vel tributorum debeant impendere. ” Benkö Milkovia.

1209. Innocentius pontifex monasterio S. Benedicti de Grana diuersas libertates confert, inter quae: „ decimas aratorum monasterii & hominum suorum vbique existentium — noualium vestrorum, quae propriis manibus aut sumtibus colitis, siue de vestro-

32.) 481: 3, 4. 495: 45. 569: 28. 574: 4. 33.)
 604: 14, §. 23. 608: p. c. 9. 609: 59. 638:
 1, cond. 7ma 723: 85.

frorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere praesumat."

Inter canones Synodi ante annum 1210. celebratae, est vnus: „ de propriis horreis, seu cellariis, aut ouilibus, monasteriorum & ecclesiarum omnium, quae in clero sunt, decimae non exigantur."

1235. in priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis, „ exceptis aratoribus, nostris seruis, in nostro si fuerint duntaxat obsequio permanentes."

1256. in priuilegio Archiepiscopatus Strigoniensis, vbi de prouentibus regalibus decima promittitur, de terragio Saxonum eadem eximitur.

1353. Tinninii in congregatione generali decisum fuit: „ quod nobiles & possessionati homines, qui decem, aut plures iobagiones haberent, ipse & suus iobagio, vnus non potior, quam mediocris, episcopis Tinniensibus decimas dare non deberent, — quod quinque iobagiones habens, solus sit exceptus de solutione decimae." Vest. Com.

1486. Vbi Mathias rex prouisorio modo, vsque decidendam causam, decimas in Croatia regulasset, mandat: „ facta connumera-

F

tione

tione ac dicatione — quot vnus quisque nobilium ad sua castra, castella, curiasque & allodia habere debeat factores & seruitores, secundum statum conditionemque — nobilium limitare debeatis.”

1701. in resolutione Leopoldina: „fundis illis, qui velut in subsidium stipendii militiae nationali in confiniis excubanti per cameram assignentur, vnice — exceptis & a decimarum, non secus ab omni alia praestatione eximi debentibus.”

Quoad Graeci ritus incolas vero, pauca mihi innotuerunt data diplomatica; in specie

1256to Bela IV. decimam partem proventuum regalium ex parte Siculorum & Olacorum in pecudibus, pecoribus, & animalibus quibuslibet, sed ex parte Olacorum etiam vbique & a quocunque prouenientium in regno Hungariae persolui consuetorum promittit archiepiscopo Strigoniensi.

1270. Idem rex de pecudibus & pecoribus exigendis ab Olahis & Siculis eidem archiepiscopo Strigoniensi decimam promittit.

Sed

Sed duo hi casus, non illustrant quaestionem. Nam in utroque, non Olaci penderunt decimam archiepiscopo, sed ex proventibus ab Olacis & Siculis regi prouenientibus, decima archiepiscopo promittitur. Magis videtur inferuire exemplum sub initium paragraphi huius ad annum 1206um de villis Karako &c. relatum. Sed adhuc melius illustratur id quod

Sigismundus scribat nobilibus Transylvaniae: „nos decimam Volahorum episcopatum et ecclesiasticorum exigere distulimus, causis rationabilibus subsistentibus, his videlicet, quod episcopus banderium proprium, capitulum autem & alii viri ecclesiastici certas summas pecuniarum ratione exercitus soluere, & propter illas expediendas eorum Valahos exactionari habent.”
Benkő Milkovia.

1456. Rex Ladislaus comitibus Siculorum ad expositionem archiepiscopi Strigoniensis Dionysii in mandatis dedit: „quod licet alias, villas Szent Mihaly, Nagyfalu, Turkester, Bacsfalu, quidam Valachi schismatici inhabitassent, tamen postea pulsus eisdem Valachis, ipsae villae ad manus

Christianorum deuenissent, qui quidem Christiani decimas suas praediales parochiali ecclesiae — in Szent Mihaly iure soluere deberent, quas nunc decimas vos occupassetis, occupatasque castro nostro Thurch vocato, appropriassetis — de huiusmodi decimis ad ipsam parochialem ecclesiam Szent Mihaly — plene & integre administrare faciatis. „ Vnde patet a) decimam clero catholico a schismaticis non fuisse depensam, sed b) regi.

1701. In resolutionibus Leopoldinis clero extradatis, schismatici in genere ad decimas clero Catholico pendendas obligantur.

1728. Inter grauamina cleri, 28^{ua} Julii in comitiis lectum, vt Rascianis episcopis decimae per populum Rascianum non pendantur. Item 4ta Augusti, vt decimae tantum catholicis sacerdotibus, non vero schismaticis, vel aliis praestentur. Item 9^a Augusti, dum ad punctum decimarum, per Rascianos episcopis Romano-catholicis praestandarum deuenissent, lectus est articulus 3us & 4^{tus} Matth. II. & 45. Wlad. II. dictantes, ut Rascianis soluant decimas. Multi existimabant, hoc postulatum esse exmittendum, ne re-
gnicolae

gnicolae videantur esse praecitatarum legum immemores, aut id suae maiestati commendare velle, quod legibus & priuilegiis esset contrarium. Interim decisum est, vt hoc etiam postulatum suae maiestati commendetur. 31^a Aug. addita ad praemissa ratio, quod antea quoque populus catholicus terras per eos incultas inhabitasset & decimas solvisset. Quoad Ruthenos, Valachos & Rascianos postulatum cleri magnates ita modificarunt, vt qui in confiniis existunt, ii a decimis sint immunes. Diarium M. S.

§. 5.

Quantum praestatur titulo decimae?

Ipsa quidem nomenclatio decimae, quantitatem illius exprimit, sed & claris legum verbis dicitur, quod ex decem capitulis segetum, seu decem cubulis vinorum, octo rustico maneant, vna vero domino terrefri, vna praelato cedat. 34.) Ex hac autem decima, quartas parochis, 35.) capitulis, 36.) quin exprimatur, cui competant;

F 3

37.)

34.) 514: 18. 35.) S. Ladisl. I: 33. 498: 50.
504: 13. 36.) 597: 38. 729: 45.

37.) — octauam parochis; 38.) — decimam quin declaretur, cuiam cedat, 39.) quam tamen velut & alibi vicesimam 40.) regi praestitam esse fide diplomatum edocemur; — & sedecimam itidem parochis 41.) praestare tenebantur decimae domini. Vltima lege cautum est, vt ex decima, parochis catholicis, sedecima, & vbi in vsu sunt, octaua detur. 42.) In vtraque desumenda vero mensuram vniformem, non vt olim distinctam, cum lex quoad mensuram lata generalis sit, 43.) adhibenda venit.

Regi olim vicesimam decimarum obtigisse, diplomaticae adsunt probae. Sic
1235. in priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis: „ nec comes, nec palatinus vicesimam, nec comes parochialis centesimam

37.) 557: 12. 596: 10, 55. 625: 37. 630: 27.
635: 61. 659: 54, 55. 38.) 723: 71. 39.)
557: 12. 40.) 231: 29. 514: 3, 9. 10.
41.) 546: 55. 557: 12. 596: 10. 42.)
723: 71. 43.) Sigism, II: 1. 635: 24
647: 95, 9. 4. 729: 14.

mam in decimis ecclesiarum omnium habere debent, nec quisquam de ipsis decimis ecclesiae diminuere praesumat. ”

1270. Stephanus V^{tus} vicesimam decimarum, tam in blado, quam in vino, per totum comitatum Soproniensem confert Cisterciensibus de Monte S. Mariae.

1277. Ladislaus IV. in privilegio civitati Soproniensi dato: „concessimus & tradidimus eisdem civibus vicesimam decimarum frugum, quae de decimis — episcopi Jauriensis, in comitatu Soproniensi — percipere annuatim debemus — vt iidem ciues ipsam vicesimam decimarum perpetuo valeant, ex regia munificentia, pro reparatione castri nostri possidere. ”

1326. Carolus rex mandat, comitatu Soproniensi, vt vicesimam decimarum, a patre suo, rege Stephano, in toto comitatu soproniensi, abbati & conuentui S. Mariae collatam, eidem conuentui absque damno perfoluant.

Parochi autem et posteriori aevo ministri euangelici, vario modo ex decima participarunt. Sic

1230. in priuilegio ab Andrea II^{do} per hospites Teutonicos in Szathmár Némethy impetrato, sacerdos illorum ab omni iurisdictione et potestate archidiaconi de Sasvár cum quarta parte decimarum penitus eximitur.

1248. Bela IV^{us} pro villis Cserép & Csege, in cambium decimas villarum quarundam in comitatu Sarosienfi ad regem pertinentium, ab episcopo Agriensi accipiens, quartam sacerdotum ab inde exceptit.

1320. In priuilegio ciuitati Bartpha extradato, rex Carolus decimae vnam partem mediam plebano cedit, alia media parte sibi remanente.

1447. Inter statuta decanatus Cibiniensis et Brassoviensis articulo 7mo, plebanorum decedentium sedecima, successoribus illorum tribuitur. Benkö Milkovia.

1638. Inter grauamina ab euangelicis in comitiis apposita erant etiam, quod sedecimam oppidi Ungvár concionatori euangelico semper cedentem, plebanus possessionis Gyren occupauerit, quod in comitatu Comaromiensi iisdem sedecimae adimantur, & quod sedecimae oppidi Oszlán occupatae fuerint.

1646. In grauaminibus Euangelicorum exponebatur, quod post 1638um concionatoris euangelici possessionis Felső Tóth Baka prouentus sedecimalis ex territorio & promontorio possessionis Alsó Tóth Baka proueniens ademptus sit.

1646. In relatoriis super restitutione 90. templorum, in comitatibus Cisdanubianis, exponitur etiam restitutas esse in Velikapolya, item in Nagykeresztény in Barsiensi comitatu sedecimas.

1659. Euangelici grauamine 16to questi sunt, quod in ditionibus comitis Francisci de Nádasd iudicis curiae regiae, sedecimae euangelicorum ministrorum vbique ademptae, ac catholicis plebanis assignatae sint. Item: „ sedecimae licet ordinarie cedere & prouenire debeant ecclesiarum ministris, quae in comitatu eodem plurimis in locis, vtpote Ocsova, Nagy Szalathna & Zolno subtrahuntur euangelicis. ”

1701. In Leopoldina resolutione de decimis, salua prius separanda consueta sedecima pro parochorum sustentatione ordinatur.

§. 6.

Tempus, quo defumitur.

Peragitur decimatio frugum vsque festum S. Stephani regis, secus relicta in agris decima, reliquum domum libere abuehitur, vini vsque festum Epiphaniarum Domini, agnorum & hoedorum vsque festum S. Joannis Baptistae. 44.)

* * *

1235. in priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis, terminus praeclusi decimam praestantibus vsque festum purificationis B. M. V. ponitur.

1261. in priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis terminus soluendae in pecunia decimae ponitur festum Martini.

§. 7.

Redemptio decimae.

Vbi decima redimitur pecunia, pretium consuetum et limitatum, in eo statu, in quo 1647mo fuit, manere debet, nec
idem

44.) 569: 30. 647: 96. 715: 11. Item S. Ladisl. I: 40, §. 3. (458: 44.) 495: 37, §. 10, 39. 498: 51, 54. 500: 29, §. 3. 554: 12. 613: 4. 622: 70.

idem augere licet, ab agnellis vero & apibus, vltra decem supernatantibus a quouis agnello & alueari vnus denarius datur. 45.) Comitatus Simigiensis titulo decimae archiabbatiae 2500. florenos pendit annue 46.)

* * *

1230. In priuilegio hospitum Teutonicorum de Szathmár Némethy: „decimato-ribus pro vna capecia, duodecim denarios vsualis monetae soluere teneantur.”

1260. Bela IV. hospitibus in villa Lip-
cse congregatis largitur, vt ecclesia ipso-
rum fruatur decimis, prout ecclesiae parochiales
Carponensis & Banensis, archiepiscopo au-
tem de 50. mansionibus annuatim vn-
nam marcā fini argenti soluere teneantur.

1261. In priuilegio episcopatus Agrien-
sis: „decimatores episcopi & capituli, sin-
gulas capetias pro vno pondere argenti fini,
vel denariis vnum pondus argenti fini va-
lentibus redimere & persoluere tenebuntur
vsque festum Martini — de quolibet aratro
nobilium vnum fertonem — de seruis vn-
nam cape-

45.) 498: 54. 563: 72. 647: 95, §. 1, 3. Item Co-
lom. II: 5. 222: 20. 342: §. 44. (432.) 478:
15, §. 2. 495: 41, 42. 498: 49. 618: 45.
46.) 729: 45.

capeciam, — de integra curia homines, qui non habent fruges, duas capetias soluere tenebuntur — de inquilino coniugato sine curia vnum pondus argenti fini.”

1275. Andreas episcopus Agriensis restituit capitulo decimas quarundam villarum de Sarosulga, pro quibus Bela rex quadraginta marcas annuatim capitulo soluit.

1277. Soproniensibus Ladislaus IV. concessit, vt de qualibet capecia frugum, duodecim denarios Viennenses, iuxta antiquam eorum consuetudinem soluere teneantur.”

1353. In congregatione generali in Tininio celebrata, statutum fuit, quod de decimis agnorum, hoedorum, apum, porcellorum, a septenario numero vsque ad decimum numerum decimae in specie exigantur; insuper numerum septenarium, singulus vnus bolanch, de quolibet agno & trunco apum, item de hoedo & porcello medius Bolancs exigantur.

1370. In sententialibus palatini Ladislai ducis Opuliae quoad familiam Somos lego: „Iohanes filius Thomae — in Luboucz pro decima regali quinque florenos, minus duobus grossis; in Zentemreh quartum di-
mi-

midium florenum ; in Somus 54. grossos. Ioannes filius Demetrii in Zuhodolinec pro decima regali duodecim florenos ; in Balyár pro decima tres florenos.”

1384. Ludouicus rex inter episcopum Transylvanum, ac nobiles, Siculos & Saxones decidit: „ pro decimis — episcopo de singulis decimalibus capeciis soluent vnum pondus denariorum, — si vero episcopus hoc non acceptaret, extunc capecias suas decimales in campo siue in rure praediali solvere & relinquere debeant iidem regnicolae.

1500. Capitulum Zagrabienfe respectu cultelli Bexin tranfigit cum temporalibus dominis, vt de qualibet decima capecia & de singulo decimo cubulo vini, tres denarii hungaricales, quorum centum faciunt vnum florenum hungaricalem, per incolas, iobagiones & homines populares perpetuis futuris temporibus solui debeat. Exponitur in hoc infirumento, iam anno 1374. ita coalitum fuisse, capitulum autem damnum habuisse, quod eidem tres denarii Vienneses, non Hungaricales soluti fuerint, vna terminus solutionis antea pro festo Martini statutum, ad festum Purificationis B. M. V. extenditur.

1550.

1550. C. Stephanus de Frangepanibus pro decimis de appertinentiis castri Ozal & cultelli Gorycheu, pro annuali pensione singulis annis quinquaginta florenos in festo Resurrectionis Domini deponendos, capitulo Zagrabienfi obligavit.

1751. in comitiis die 30. Iunii ablegati comitatus Trencsinienfis recensuerunt, praefulem Nitriensem, superinducto consensu regio & pontificio, decimas pro perpetuo quinque mille florenis redimendas contraxisse, hoc proinde inarticulari instant. — 17. Iulii nomine episcopi protestatio interposita fuit, & sic inarticulatio emanavit.

§. 8.

De Arenda.

Domini decimae & quartae, decimas suas quidem, seu ipsi in natura desumere, seu in arendam elocare possunt, vbi tamen limitatum arendae praetium est, ibi nec ab arenda resilire, nec in praetio quidpiam mutare, illis integrum est, & annus decretorius est annus 1647^{mus}. 47.) Vbi vero praetium aren-

47.) 546: 55. 547: 35. 548: 60, 61. 552: 29: 553:
8. 554: 12. 557: 12. 609: 18. 622: 8. 647: 95.
659;

arendae limitatum non est, si domini decimae et quartae, easdem in arendam elocare velint, ad confinia vicina, rex, alibi domini terrestres, deposita simul et semel integra summa, ius praearendationis vsque festum S. Georgii habent. 48)

* * *

1494. in regeſto prouentuum regalium exponuntur inter erogationes pro decimis Syrmienſibus per regem ab episcopo Quinqueeccleſienſi arendatis, ter mille floreni.

1646. In relatoriis super reſtitutione 90. templorum in comitatibus cisdanubianis deprehendi decimas annuatim per concionatorem in Markfalva in Neogradienſi comitatu quinque florenis arendari ſolitas.

1659. Inter grauamina euangelicorum lego, quod licet 95: 1647. pretium decimarum in eo quo tum fuit ſtatu manere iubeatur, canonicus tamen Strigoniienſis pro duobus

659: 54. De arenda etiam mentio ſit in 342: §. I. 495: 37. 536: 38. 48) Vide leges nro. 47mo citatas, praeter ea 553: 8. 555: 15: 563: 68, §. 3-5. 569: 27, 29. 1574: 22. 618: 45. 622: 70. 635: 24, §. 2. 655: 89. 715: 11.

bus aureis dare consuetis, taleros 50. ab ecclesiae Briznensis ministro extorserit, quod ciues Breznenses coacti pro eodem deposuerint.

1701. In resolutione regia quoad decimam cleri 9na Aprilis extradata: „ iure praearendationis decimarum fisco-regio ad confinia competente, in euentum vltioris bellicae necessitatis, pro maiestate nostra per expressum reseruato. ”

1701. 28. Iunii vero explanatur prior resolutio, quod ius praearendationis, fisco tantum quoad fruges reseruetur, de reliquis domino terrestri cum arendantibus conuenire liberum esse.

Item, clerum, quas pro necessitate sua retinere vult decimas, retinere posse, non nisi quas aliunde arendare solet, fiscus praearendare possit.

Item vt terminus sit festum Georgii, quo arenda soluatur, secundum ineundam cum clero conuentionem, vbi necdum determinatum arendae habuissent pretium.

§. 9.

Modalitas decimandi.

Decimatores oportet esse indigenas & in quantum fieri potest, possessionatos, mensura

fura solita adhibenda, prius nona pro domino terrestri, dein decima desumitur; si frumentum in acervos compositum sit, decimator quidem acervum subvertere, & superfluum accipere potest, si tamen eundem, prout rusticus iuravit, deprehenderit, vnum aureum eidem perfoluit, et hac de causa equum suum apud villicum relinquere debet; decimam coloni pro decimae decima inuehunt, sed decimatori licitum est, de vectura, velut & trituratione conuenire; in cellario denique decimator penes mensuratorem admitti debet. 49)

1235. In priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis, conceditur eidem, vt omnes officiales ecclesiae, qui decimatores vocantur, si voluerint, cum homine palatini, vel hominis

49) Sigism. IV: 5. 464: 24. (470: 3.) 471: 3. 478: 15. 486: 40, 41. 495: 38, 44. 498: 51. 500: 29, §. 2, 36. 613: 20. 618: 45. 622: 70. 625: 45, §. 3. 630: 20. 635: 23, 24. 647: 95. 649: 24. 659: 56. 681: 44, §. 2. 729: 14. 765: 29. Item: S. Ladisl. I: 40. 222: 21. 492: 48. 507: 15. 555: 15. §. 2.

minis parochiani, collectiones marturinarum dicare possint.

1238. Bela IV. ciuitati Tyrnauensi largitur, ut decimas more Teutonicorum, in capetiis persoluant, prout hactenus est obseruatum.

1261. In priuilegio ecclesiae Agriensis statuitur, ut decimatores episcopi & capituli in horreo dicent.

1277. Ladislaus IV^{tus} in priuilegio ciuitati Soproniensi dato: „ decimae vero vini tempore vindemiae per decimatores cum musto exigantur, vel denarii pro ipsis decimis vini eo modo persoluantur, sicut tempore vindemiae in torculari mustum comparatur. ”

1435. Sigismundus rex ad petitionem plebanorum Transyluanicorum, ad illas partes mandatum mittit, vt decimas vinorum praestandorum, non cum vili & abiecto, aut per torcular extracto, sed cum bono et ex doliis extruso musto, tempore vindemiarum plebanis, & etiam aliis quibus competunt extradare et persolueri debeant, post plenam vinorum recollectionem plebanos aut eorum decimatorem cellaria conspiciere per-

permittant, et si ex conspectione cellariorum defectum repperint, illum supplere debeant, nec sine scitu plebanorum aut decimatorum aliquod mustum tempore vindemiarum ante solutionem decimarum educatur.

1500. Respectu cultelli Bexin in faepius repetita transactione: „ quo cubulo iobagiones — domino ipsorum temporali prouentus seu akones — administrauerint, eodem cubulo, et ipsae decimae — solui debeant. ” Item: „ orea autem et cellaria tempore dicationis libere aperientur, & demonstrabuntur difficultate absque omni — singuli iudices aut villici possessionum ipsorum dominorum temporalium ex pretio soluto — ipsas decimas dicatas singulis annis exigere, & decimatoribus — administrare debebunt. ”

1701. 9^a Apr. Vbi imperator decimarum decimam sibi reseruauit, vna disposuit de eadem sequentibus: „ eamque — ecclesiastici regulares - - arendatari - - per ipsosmet dominorum terrestrium - - subditos decimatorios, tanquam aliunde etiam pro publica regni vtilitate laboribus gratuitis praeficiendis obligatos, ad - - loca seu praesidia-

ria, seu annonaria per cameram designanda, in vna medietate circa festum Michaelis — aut si maluerint — in toto simul & gratis — conuehi curare debent. ”

Item: „decimam bini canonici vbiuis conscribant, camerae resignent, decima pars decimae triturata bene perpurgata regi detur. ”

§. 10.

Causae, cur decimae praestentur, & de pecunia christianitatis.

Tam noui, quam veteris testamenti pagina, decimas esse dandas proclamat; 50.) — vt sacerdotes habeant, vnde viuant; 51.) quia decimae in patrimonium Christi dedicate, a Christi fidelibus et non schismaticis exigi solent; 52.) vt se christianos esse recognoscant: 53.) has in legibus, cur praestari debeant decimae allegatas inueni rationes. Quare etiam illi, qui nec ex vinis, nec frumentis decimam pendunt, pro eo pecuniam christi-

50.) Colom. I: 25.

51.) 597: 38. 598: 32.

52.) 495: 45.

53.) 498: 52.

christianitatis, sex denarios videlicet, praelatis soluere iubentur. 54.)

* * *

1198, Emericus rex dicit in priuilegio pro archiepiscopo Strigoniensi emanato, quod S. Stephanus, & B. Ladislaus reges, mandato apostolico recepto, ordinauerint, vt rex de omnibus prouentibus regalibus, *in signum catholicae fidei*, decimam soluere debeant archiepiscopo. Hinc statuit, vt de omnibus prouentibus regalibus decimam, item tributorum decimam in terra Scepusiensi, & in Pofonio *pro mensa sua*, recipiat.

1235. In priuilegio episcopatus Quinqueecclesiensis vero: „ Cum decimae tam iure Mosaico, quam euangelica sanctione solui districtius iubeantur, sine quarum solutione saluari nemo potest. ”

1248. In priuilegio episcopo Agriensi concesso, pro decima quarundam villarum in comitatu Sarosieni ad regem pertinentium, dat eidem villas Cserép & Csege in Borfodiensi

G 3

dieni

diensi & Szabolcsensi comitatibus, ac pro ratione cambii adducit: „ Sacra docente scriptura comperimus permissum fuisse, a regibus, principibus, & patronis, commutationes, seu permutationes fieri posse, cum possessionibus ecclesiae et possessionum fructibus, de consensu episcopi et capituli, dummodo meliores dentur ecclesiis in concambium et fructibus foecundiores, ac vtiliores cum quietâ possessione. ”

1456. Vbi rex Ladislaus de decimis villarum Szent Mihály etc. mandatum ad comites Sicularum misisset, dicit: ” quia decimae de iure diuino, non secularibus, sed ecclesiasticis dari debent. ”

1500. Dum capitulum Zagrabienſe de decimis cultelli Bexin transegisset, rationem sequentem adducit: „ in recognitionem fidei catholicae et in signum veri tituli christianitatis perpetuis futuris temporibus etc.

1522. In mandato regis Ludouici II^{di} contra praeceptum saluatoris nostri & etiam institutum sanctorum patrum, atque etiam contra veterem et ab antiquo obseruatum morem et consuetudinem, decimas soluere nolint. ”

§. II.

Causae Decimales.

Causae decimales olim ad forum spirituale spectabant, & si de proprietate decimarum lis oborta fuit, rex iudicavit, iam autem a comitatibus & curia regia, non Romana, deciduntur. 55.)

* * *
1447. Inter statuta decanatum Cibiniensis & Brassouienfis, articulo 11mo, ponuntur inter causas ecclesiasticas, causae decimarum, cum earum consuetis dependentiis, incidentiis & connexis. Benkö Milkovia.

1486. Mathias rex causam quoad decimas inter episcopum Zagrabiensem et nobiles Sclauoniae, commisit palatino, iudici curiae & compluribus aliis tam ecclesiasticis, quam secularibus viris diiudicandam. Edidit mandatum Pray in Hier. P. II. p. 354.

G 4

1512.

55.) 486: 44. 504: 13. 608: p. c. 5. 613: 19.
635: 23, §. 2. 647: 16, §. 8, 10. 715: 28.
729: 28, §. 20. 29, §. 6. 765: 14. Item 462:
3, §. 5. 486: 45. 495: 43. 498: 50. 563: 72.
574: 76. 596: 58. 599: 43.

1512. Iulius II^{us} pontifex, omnes decimas, quas decani et plebani, propter carentiam episcopi Milkoviensis exigebant & quaecunque alia ad mensam episcopalem Milkoviensem pertinentia, in Strigoniensis ac Milkoviensis ecclesiarum vsus conuertenda admittit. Benkö Milkovia T. I. p. 170.

1701. 28^a Iunii Leopoldus I^{us} mandavit, vt vbi plures ad eandem decimam ius praetendunt, dioecesanus decimas sequefret, praetendentes vero coram conferentia eatenus Viennae ordinata, ius suum demonstrent.

§. 12.

P o e n a e.

Diuerfae circa decimas, poenae fancitae sunt. Decimam abscondens ac peierans & superfluitatem perdit, & iustam decimam praefiat. 56.) Decimam iam separatam furatus, ut fur iudicatur. 57.) Decimatores excessus patrantes, velut violenti conueniuntur.

56.) 495: 38. item S. Steph. II: 52. S. Ladisl. I: 40, §. I. 57.) S. Steph. II: 52.

tur. 58.) Arendatores male decimantes, vel exactiones facientes etiam qua violenti tractantur. 59.) Episcopi inuitis patronis, plebanos si confirment, decimam illius possessionis, vbi id contingit, amittunt. 60.) Episcopi, si non sint Hungari, decima illis ab exemplo episcopatus Jauriensis, denegari potest. 61.) Aliis, quam domino terrestri ante festum Georgii in arendam locans praelatus, pro eo anno decimam amittit, et dominus fundi illam gratis recipit. 62.) Camerarii aut alii officiales pro se contra dominos terrestres, decimam in arendam accipientes, officio priuantur 63.) si domini terrestres potentiores; alios, qui tempestiue arendam depofuerunt, ab eadem excludant, vt violenti conueniuntur. 64.) Qui vsque festum Epiphaniarum vinum non decimant, restantem illius anni decimam amittunt. 65.)

G 5

Inui-

58.) 715: 97. Olim alias, vide 471: 3. 486: 40, §. 5, 6. 495: 37, §. 4-9. 504: 23. 514: 64. 625: 45. 59.) 655: 89. Item 495: 37, §. 9. 536: 38, 39. 574: 23. 60.) 504: 26. 61.) 569: 35. 62.) 548: 61. 63.) 574: 22. 655: 89, §. 6. 64.) 622: 70, §. 3, 4. 625: 45. 65.) 647: 95, §. 7.

Inuito daecimae domino, se ad illam inge-
rentes ac exactionem illius impediētes,
porro illi, qui decimam nōn soluunt, violen-
ta manu auferunt, nunc poenam dupli in-
currunt, 66.) olim grauiori poena, nota
infidelitatis, imo ipso quoque interdicto
plectebantur. 67.)

1235. In priuilegio episcopatus Quin-
queeclesiensis: „ Quicumque ad festum —
totas vel partem decimarum plene non sol-
uit — illa possessio nostrae maiestati ac-
crescat. ”

1261. In priuilegio episcopatus Agrien-
sis: „ qui si non soluunt vsque terminum
praedictum ex integro, extunc comes par-
tem cum iudicio persolui faciet decima-
toribus ecclesiae Agriensis cum dilatione 15.
dierum. ”

1435.

66.) 548: 61, §. 6. 555: 15. 609: 17, §. 2. 613:
19. 618: 45. 647: 95, §. 5. 67.) Sigism.
IV: 6. VI: 7, 6tus. 486: 45. 495: 37, §. 11.
542: V: 3. 543: 28. 545: 2. 547: 22. 596:
55. 625: 16, §. 3.

1435. Sigismundus rex, ad petitionem plebanorum Transylvanorum, quoad decimas mandatum expediens: „contrarium facientes, inquit, per episcopum Transylvaniae, vavudas Transylvaniae & comites Siculorum pro tempore constitutos, cum damnis & grauaminibus, imo si necessum fuerit, per ablationem rerum & honorum ad dictorum mandatorum obseruationem compellant.”

1486. Mathias I. vsque decisionem litis inter episcopum Zagrabiensem & nobiles Sclauoniae statuerat: „antequam episcopus ad dicandas — decimas homines suos mittet — interdictum iam pridem ad ipsos regnicolas, ratione huiusmodi dicationum decimarum impositum — remouere debeat, ea cum conditione, quodsi — ipsi regnicolae post relaxationem huiusmodi interdicti colonos — dicare non paterentur, vel — exsoluere recusarent — in interdictum reincident eo facto, vt huiusmodi interdictum ipse episcopus ad eos rursus imponendi plenariam & liberam habeat facultatem.”

1500. In ea, ad quam de decimis cultelli Bexin saepius me prouocauit transactione, additamentum birsagii duorum denariorum ad singulam capetiam, vel cubulum vini statuitur, quorum vnus cedit capitulo Zagrabienfi, alter in sortem dominorum temporalium. „ Si contumax ipse temeritatem ostenderet, — ad soluendum decimas cum birsagio, virtute ecclesiasticae iurisdictionis, per censuras compellatur. ”

1701. 9. April. In resolutione Leopoldina, in non praestantes decimam poena dupli statuitur. Item, si clerus decimam decimae fraudulenter insinuaret, duorum annorum decimas amittat, tunc nouem partes fisco, decima cedit delinquenti.

1701. 28. Iunii in alia resolutione, subarendationes pro officialibus fiscalibus, vel aliis in fraudem arendantium, vel dominorum terrestrium, aut etiam ipsius fisci ventantur, quin vlla poena dictetur.

§. 13.

Obligatio a decimis.

Clerum a decimis gentes praestare obligatum fuisse, tum ex legibus, disertis verbis gentium intertentionem, 68.) vel taxationem 69.) hoc titulo eidem imponentibus, patet, tum etiam quod vbi decimarum amissio instar poenae fiatueretur, decimae ad confinia conuerti iubeantur, 70.) tum denique quod ipsa praearendatio decimarum fisco regio in vicinitate confiniorum competens, eorundem conseruandorum causa, 71.) imo & dominis terrestribus adconfinia vicinis idem ius prae ceteris tribuatur, 72.) sed & principi Rakoczy decimae Vltratibiscanae vt ad confinia conuertantur, cessae fuerint. 73.)

Cum

-
- 68.) 498: 15, 52, §. 1. 500: 22. (518: Toln. 3. Bach, 1, §. 5. 2. 521: 20, 23. 523: Bud. 525 Rakos: 13.) 42.) 537: 15, 16. 542: V. 34, 35. VI: 26. 543: 13. 545: 17, 22, 53 & resp. §. 17, 18. 546: 16. 547: 35, §. 2. 552: 3. 553: 8. 555: 5, 15. 559: 14, §. 2. 595: 14. 69.) 596: 10. 598: 15. 70.) 504: 26, §. 4. 514: 64, §. 2. (518: Bach, 19. 519: Bach.) 71.) 563: 68, §. 4. 569: 27. 574: 22. 575: 8. 609: 10, §. 2. 655: 89, §. 6. 715: 11. 72.) 569: 27. 73.) 647: 20, §. 5.

Cum nonnullis legibus, gentes titulo decimae separatim tentas fuisse, 74.) probari possit, ex combinatione autem plurium aliarum legum, verifimilius, 75.) ex nonnullis autem certum 76.) euadat, tam titulo decimae, quam reliquorum bonorum simul sumtorum, praelatos banderia seruasse, quod etiam exemptione a pecuniis, de iobagionibus impositae 77.) euincitur, hinc genuine, saltem quoad integrum statum ecclesiasticum, quantum propter decimas, de gentibus seruari debuerit, definiri non potest. Hac de causa obligationem defendendae patriae, clerum iuxta leges in genere, quocumque demum titulo id eidem incumbat, manentem, eruderare hic conabimur.

* * *

1215. Ex decisione litis de decimis comitatus Simigiensis per Innocentium III. inter episcopum Veszprimiensem, ac abbatiam

74.) (518: Toln. 3.) 542: V: 34. 545: 17, 22. 75.)
 435: V: 1. 454: 3. (459: 1.) 500: 22. (518:
 Toln. 3. 525: Rakos, 42.) 76.) 498: 15.
 (518: Bacs. 1, §. 5, 2. 77.) (521: 20, 23.)

tiam S. Martini interuenta patet, quartam decimarum, item decimam ab animalibus & desertis, seu vt hic vocantur, noualibus, titulo reparandarum ecclesiarum ab episcopo Veszprimiensi fuisse in praetensionem sumtam, a cuius onere pontifex eundem, abbatem autem, cui omnes decimas adiudicauit, ab extradanda quarta absoluit. Sic enim loquitur pontifex: „ quod si forte super eisdem decimis te priuilegium aliquod tueretur, quartam fabricae deputatam ad reparandas ecclesias & decimas noualium, nec non animalium sibi deberi dicebat.” Item: „ iurisdictionem, inquit, episcopalem in eis episcopo duximus reseruandam, exceptis quae in compositione praedicta, de quarta fabricae, decimatione noualium & animalium sunt deducta.”

Sigismundus in responso ad Transyluanos quoad decimas Volahorum episcopaliū, iam ad §um huius capituli quartum exposito, expresse dicit, quod episcopus eapropter banderium seruare, capitulum autem & alii viri ecclesiastici pecuniam pro exercitu suppeditare debeant.

Idem

Idem 1434. Vlma comitatus de Saros mandat, vt semidecimam, seu vicesimam partem decimarum, super clerum per Basileense concilium, & regnum Budae congregatum, ad bellum contra Hussitas impostam, semel exigat.

1701. 9. Aprilis in resolutione regia, quoad cleri decimas sequentia disponit: „in signum gratitudinis, iuris armorum, quam inuicem praehabiti oneris banderiorum militarium, ante hac — cleri — expensis ad insurrectionem contra communem Christianitatis hostem vsitatorum, nunc vero penitus sublatorum, ” decimas decimarum cuiuscunque generis frumenti, tritici, siliginis, hordei & auenae ab omnibus in toto regno cleri membris, quamdiu necessitas fortalitia & milites intertenendi exposcit, salua prius ab inde pro parochis separanda sedecima, annuatim praestandas acceptat, adeo vt ab hac vniuersali granorum decimalium decimae partis praestatione nullus fit eximendus. Postea sic profequitur: „ Proinde omnis decimarum arendatarius & quidem sine vlla defalcatione — contractualis summae arendatitiae — clero — integraliter exsol-
ven-

vendae, non secus ac ipsemet clerus — regiae maiestati pendere sit obligatus.”

§. 14.

De insurrectione personali.

Possessionatos ex statu ecclesiastico ad personaliter insurgendum obligari, legibus illis innuitur, quae de statibus & ordinibus regni in genere sonant. Sed etiam peculiaris eiusdem mentio fit in legibus infra citandis. 78.)

Imo & episcopi titulares, abbates, & praepositi minus possessionati, siquidem nobilitari praerogativa gauderent, in personis prodire, vel loco sui equites statueri tenebantur 79.)

Praelatis in habilibus, abbalibus & praepositis possessionatis idem indultum fuit, ut scilicet loco sui singulus equitem mittat. 80.)

Capitula diuersimode. Pro personis suis secundum facultates; 81.) quisque canoni-

78.) 454: 3. (459: 1.) 492: 19, §. 4. 523: 42.
 662: 10, §. 2. 79.) 662: 5, §. 5. 681: 45,
 §. 6. 741: 63, §. 13. 80.) (523: Bud. 525:
 32.) 622: 21, §. 6. 81.) 543: 13.

nonicus equitem vnum 82.) suppeditarunt. Tardius in vicem personalis infurrectionis, quouis capitulum vnum e numero sui ad sacra in castris peragenda, 83.) vnum vel alterum, 84.) vltimo vero singulum capitulum vnum equitem 85.) expediuit.

Conuentus titulo personalis infurrectionis equites dederunt; 86.) dein duos fratres ex singulo monasterio ad euangelium in castris praedicandum; 87.) vnum vel alterum; 88.) vltimum aliquot 89.) mittere iussi sunt. Postrema tamen lex de minus possessionatis sonare videtur.

Moniales bona possidentes semel pro eorum personis singulum vnum equitem mittere obligabuntur. 90.)

§. 15.

De infurrectione generali, seu statutione gentium.

Quod statuendos milites concernit, vsque 1599um clerus multoties in duplicem classem diui-

82.) 523: 42. 542: V: 34. 545: 22. 83.) 552: 3, §. 7. 84.) 662: 5, §. 5. 681: 46, §. 5. 85.) 741: 63, §. 15. 86.) (523: 42.) 87.) 542: V. 41. 88.) 662: 5, §. 4. 681: 46, §. 5. 89.) 741: 63, §. 13. 90.) (525: Rakos. 32.)

diuiditur, in decimam habentem & hac ca-
rentem.

Posterior, velut reliqui status, a propor-
tione possessorii sui milites suppeditabat. Ille
a decimis quoque peculiarem obligationem
habuit. Sigismundi tempore hunc in finem
fuerunt confecta regeſta. Ad haec etiam ipse
Sigismundus in vocibus: *Praelati deputati
pro defensione illarum partium cum suis
banderiis* 91) semet prouocare videtur. Sub
Ladislao posthumo et Mathia Corvino plu-
ries statutum fuit, vt ecclesiastici, quemad-
modum tempore Sigismundi consueti fuerant,
cum banderiis & lanceis suis exercituare te-
neantur. 92) Sub Wladislao II^{do} & Ludo-
vico II^{do} regeſtorum Sigismundi fit mentio.
In regeſto hoc quae statui ecclesiastico im-
posita fuerunt onera, in sequentibus confi-
fiunt.

Versus fluuium Uj ponitur prior Aura-
nae cum vno banderio, episcopus Zagrabiens-
is cum vno banderio.

H 2

Ad

91) 435. 1, §. 1. 92) 454: 3. (458: 19. 459: 3.
468: 6.)

Ad partes Uzurae militabant, episcopi Quinqueecclesiensis vnum banderium et episcopi Bosnensis equites centum.

Versus Temesköz, archiepiscopi Colocensis vnum, episcopi Varadiensis vnum banderium, episcopi Csanadiensis equites ducenti.

Versus Transyluaniam episcopus Transylvaniae vnum suppeditavit banderium.

Contra Germaniam & Hussitas archiepiscopus Strigoniensis et episcopus Agriensis, singulus banderia duo.

Pro custodia arcis Pofoniensis episcopus Jauriensis lanceas quinquaginta, episcopus Veszprimiensis lanceas 50. abbas S. Martini lanceas 25. De reliquis praelatis altum silentium.

Sub Wladislao vero, cum ad vnum banderium 400^{ti} numerentur, 93) decimis prouifus clerus 6,750. equites 94) statuit, ad quos tamen nonnisi illi ecclesiastici, quibus banderia tenere licuit concurrerunt, & numerum praedictum etiam milites a bonis obueniens ingressi sunt. 95)

Sub

93) 492: 20. 94) 498: 20. 95) Vide leges ad sum 13, numeris 68. & 69. prouocatas.

Sub Ferdinando Imo et Maximiliano titulo decimarum, nunc decimam partem horum prouentuum administrabant, nunc de singulis centum florenis, equites quinque, dein duos continuo equites in confiniis intertenebant, praeterea vero tam continuos milites, quam & occasione iusurrectionis, prout alii status, — equites suos statuiebant, 96)

Sub Rudolpho abbates, praepositi, archidiaconi, capellarum rectores & alii maiora beneficia habentes, ac decimas, nonas, quartas, et sedecimas percipientes, non possessionati semel milites mittendos habebant, dein taxati fuere. 97) Vnde collimare licet, episcopos etiam adhuc titulo hoc milites praestitisse.

Post 1608um annum vero, nullam aliam in legibus ipsis impositam obligationem inuenio, quam ceteris quoque statibus regni communem, 98) nisi fundamentalis legis 8: 715. verbis *banderia sua respectiue producere*, tacite innui dicamus, quod & nunc

H 3

a de-

96) 537: 15. 542: V: 34, 35. 543: 13, 28. 545: 17, 22. 546: 16. 552: 3, §. 6. 578: II. 97) 595: 14. 596: 10. 598: 15. 599: 7. 98) 622: 21. 659: 28. 662: 5, 10. 681: 46. 741: 63.

a decimis ecclesiastici occasione insurrectionis milites statuere teneantur.

Ista de maiori clero statuta deprehendo. Videamus etiam reliquorum obligationem.

Abbates et praepositi minores possessionati interdum loco militum, decimam partem prouentuum administrarunt, interdum, quemadmodum per comitatus limitabantur, in pecunia obligationi suae satis fecerunt. 99)

Conuentus bona non habentes nonnunquam milites secundum possibilitatem suam praestabant. 100)

Moniales velut alii a bonis suis. 101)
Beneficiati pro persona sua equites, 102.) Sopronienses vero 200^{rum} florenorum prouentus habentes unum equitem 103.) dederunt, ultimo secundum limitationem dioecesani, 104.)

Pleba-

99) (518: Bacs. 19. 519: Bach. 521: 9.) 542: V: 35. 596: 10. 598: 15. 599: 7. 100) 595: 14.
101) (518: Tol. 4. 523: Bud. 525: Rak. 32.)
662: 5, §. 4. 681: 46, §. 4. 741: 63, §. 14.
102.) 545: 22. 103.) 662: 5, §. 7. 681:
46, §. 7. 104.) 741: 63, §. 14.

Plebani ciuitatum & aliorum potiorum locorum, secundum prouentus suos limitabantur; 105.) illi vel patroni ipsorum ex prouentibus centum florenorum duos equites, 106.) dein ex ducentis florenis vnum, 107.) nostra aetate, prout eos dioecesanus limitauit, praestiterunt. 108.)

Plebani pauperiores nunc contribuebant, 109.) nunc decimam partem prouentuum suorum suppeditabant, 110.) mox decem villani vnum equitem, 111.) statuere iussi sunt, mox a vicecomitibus vel dioecesano limitati taxam deposuerunt. 112.)

Magistri capellarum et rectores altarium ab anno 1537. vsque 1599um cum minoribus, 662do & 681mo vero cum maioribus plebanis onus commune ferebant.

Concionatores etiam intra 1595um 599um taxabantur. Sed isti fors Euangelici erant.

H 4

1494.

105.) (525: Rakos. 14.) 106.) 545: 25. 107.)
 662: 5, §. 7. 681: 46, §. 7. 108.) 741:
 63, §. 16. 109.) 537: 17. 110.) (518:
 Bacs. 19, 519: Bach. 521: 9.) 542: V: 35.
 VI: 27. 543: 17. 111.) 545: 23. 662:
 5, §. 6. 681: 46, §. 7. 112.) 595: 12.
 596: 10. 598: 15. 599: 7. 741: 63, §. 16.

1494. in regesio prouentuum regalium deprehendo, episcopum Vacziensem soluis se florenos nongentos regi, ne per integrum annum exercituet; Nitriensem autem 2043. florenos, de quo tamen alia causa exponitur, nempe: „ratione omnium bonorum suorum, quae in ista contributione soluere debebat.”

1548. Ferdinandus I^{us} cum episcopo Agriensi Nicolao Olah contractum iniuit, vigore cuius duo castellani arcis Agriensis tam episcopo quam regi iurare tenebantur, prouentuum vero tertia pars pro sustentatione familiae reseruabatur, altera ad restaurationem ecclesiae, ac munitionem arcis, tertia ad solutionem castellani, bombardariorum, peditum, equitum, per prouidorem et contra scribam regi iuratum convertenda, rationesque desuper dandae erant. Pray Hierarchiae P. II, p. 216.

1694. Cum episcopo Agriensi Fenessy per cameram a Turcis recuperata bona tradita fuissent, ad suppeditanda tempore tam externorum, quam internorum belli muum,

um, sublato olim infurrectionis obligamine, extra ordinaria subsidia obligatus existit.

1741. in comitiis 5ta Octobris apud flatus maioritate votorum coalitum fuit, ut praelati a prouentu suarum decimarum decimam partem in parato aere ad istiusmodi infurrectionem pro hac vice contribuant, cui superiorum partium ablegati nimium aduersabantur. Septima Octobris, hoc negotio ventilato Agriensis episcopus Erdödy asserbat, clerum alioquin pro reparandis praesidiis annuatim quingenta millia, in toto plus septem millionibus praestitisse. Nona Oct. concursum a decimis clerus difficultavit, tum ex eo, quod infurrectio haec a portis sit oblata, tum vero, quod dispositio de decimis non sit in ipsorum potestate, sed sint iuris diuini, & licet antiquitus etiam a decimis concurrere obligabantur, id tamen duntaxat, quando contra Turcam bellum gestum est, & quidem erga dispositionem summi pontificis. — Oct. 13^a Agriensis episcopus retextit, clerum absque summi pontificis assensu statuum desiderii posse illigari, iuris iurandi vinculo adstrictos, sedi

apostolicae, illud si fiat, clerum Vngaricum sacrorum canonum vel ignarum turpiter esse, vel malitiosum iure meritoque dicturae, exemplum rei clarissime peti ex anno 1730mo, quo Emericus Csaky cardinalis clero Posonium conuocato, petitionem talismodi caesari defuncto directe negarit. Quod autem clerus ad praesidiorum Turcis oppositorum reparationem primum iam & vicesimum in annum contribuat, optimum firmandae suae assertioni videri potest argumentum illi, cui minimum de bullis pontificiis iteratis, annua quippe biennii, triennii, quinquennii, vt sanctissimo visum, virtute pollentibus, in notitiam venit — Decima sexta Octobris, status pro conuincendis praelatis, scriptam in legibus regni fundatam praetensionem deduxerunt. Clerus reposuit, allegatos articulos de decimis sonantes, sub controuersia semper fuisse, adeoque clerum non obligare. — 17^a Oct. considerationes cleri ex legibus deductas in sessione legerunt, quibus clerus euincere voluit, se nec ad banderiarum productionem, nec ad equitum ex prouentibus decimalibus praestationem obligari. Status remonstrarunt prioribus suis ratio-

tio-

tionibus, clerum non tantum contra Turcam, sed etiam christianos banderia sua producere obligari. Eadem die dum apud magnates de hac re disputaretur, dixit primas, non agi rem inter flatus, vt rite dici existimandum sit, tres consensisse, vnum dissentire, sed agi clerum inter & seculum. Kolinovits, & Diarium M. S.

Oct. 19. deputatio cleri perorauit: „ quod posteaquam hocce in negotio V. Clerus confedisset, primum & ante omnia adsumserit, quidnam absque praeuaricatione iuramenti, fedi apostolicae debiti facere possit, & repererit, quod absque ea intentionem I. Statuum secundare nullatenus valeat, adducendo pro fundamento exemplum anni 1720m̄i dum videlicet defunctus imperator Carolus VIus desiderasset pro reparatione ducatus Temesiensis et fortificatione praesidiorum a decimis certam quotam sibi praestari, eam tunc etiam praeuia ex ratione denegatam fuisse, adeoque tunc quoque suam maiestatem regnantem pro bulla pontificia recurrere debuisset, virtute cuius postquam anni bulla expressati cessassent, iterum nouam accipere debuit, et sic solutio cleri vsque in
finem

finem non nisi penes bullas pontificias practi-
cabatur. Sperat itaque V. Clerus quod I.
Status non desiderabunt, eundem ad talia,
quae ipsius absolutae iurisdictionis non es-
sent, fringere. Nihilominus consideratis
modernis circumstantiis suae Maieſtatis regi-
nae, volunt dare certam notabilem summam
suae Maieſtati, quae plus exportabit, quam
contributiones annorum 726^{ti} & 727^{mi} ”
summam hanc in vno loco cum triginta, in
alio cum quadraginta millibus florenis ex-
ponit auctor libri *Muszug des Ungarischen
Reichs und Landtagsprotocolls von 1741.* p.
2036.

Status tamen hoc postulato suo inhae-
ferunt, & maieſtati negotium repraesentari
volebant, magnates alterius erant opinionis;
tandem regina a quaestione hac abstrahi ius-
sit, & saluatelam ad leges ponendam ad-
misiſit.

Mihi quidem hactenus nec sic dictum
diarium publicum seu authenticum, nec de-
ductiones ab vtrinque factas legere licuit,
videtur tamen mihi, quod clerus obligatio-
nem praestandi quidpiam titulo decimarum
ex his rationibus negauerit, quod — a) ad
bellum

bellum hoc titulo, nonnisi contra christiani nominis hostes obortum praestare sint obligati — b) citra pontificis assensum id eis facere non liceat. — c) leges de decimis latis semper sub controuersia fuisse, adeoque clerum non obligare.

Ego responderem, ad a) verum quidem esse, quae banderia praelatorum praefiita fuisse, cum aliqua certitudine probare valemus, ea contra Turcas, vel sic dictos haereticos, Hussitas nempe, adhibita fuisse. At leges generice hanc obligationem imponunt, quin contra solos praetensos hostes fidei id restringatur. Praeterea ex regesto Sigismundi superius notavi, ad defensionem arcis Pofoniensis, episcopos Jauriensem, Veszprimiensem, & abbatem S. Martini lanceas suppeditasse. In Austria vero, arci opposita, quantum mihi constat, Hussitae non erant. — Ad b) inuenio quidem exempla in legibus, oratores ad pontificem subsidii petendi causa destinatos fuisse, verum non a clero regni, sed ab ipsomet pontifice praestandi gratia. — Ad c) Vbi viritim, non iuxta status vota desumuntur, quod ex compluribus praesertim praeteriti Seculi actis diae-

tali-

talibus demonstrari potest, ibi ad obligationem vni statui imponendam, ipsius assensu opus non esse, pluralitatem votorum sufficere. Praeterea habet clerus responsum in 495: 31. 514: praef. §. 4. 542: V: 36. 550: 34, 64. 647: 5. 681: 26. 687: 21. 715: 30, §. 1 & 26. 791.

1765. Grauamine Dalmatiae, Croatiae & Sclauoniae 33^{tio} „ supplicatur — quatenus subsidium, quod clerus Croatiae titulo reparationis finitimorum praesidiorum quotannis praestat, in instaurationem conservationemque praesidiorum banalis confinii, erga assignationem principis primatis, clementer ordinare dignetur. ” Regina reposuit, se reparandorum banalium praesidiorum benignam reflexionem habituram.

§. 16.

Poenae circa insurrectionem quoad ecclesiasticos sancitae.

Poena — a) non insurgentium, vel loco sui equites haud statuentium praelatorum erat velut aliorum statuum, homagium & communis aestimatio vniuersorum bonorum;

113.) quinquaginta floreni ; 114.) arbitria. 115.)

b) Gentes suas non expedientium. Praelati, abbates, praepositi capitulis non incorporati, capitula, monasteria, conuentus, & claustra monialium, in homagiis suis, & insuper toto exercituationis tempore, in aestimatione communi bonorum suorum ; 116.) plebani ciuitatum & potiorum locorum in amissione beneficii & rerum suarum 117.) conuincendi erant.

c) In domibus ecclesiasticarum personarum condescendentes, poena capitis & amissione bonorum suorum 118.) plectendi erant, posteriori tempore arbitraria poena flatuebatur 119.)

 CA-

113.) 622: 21. 662: 5, §. 23. 681: 46, §. 24. 741: 63, §. 5. 114.) 659: 28. 115.) 723: 12, §. 3. 116.) 662: 5. 681: 46. 741: 63. 117.) 545: 25. 118.) 523: 21, §. 1, 2. 595: 27. 599: 5. 600: 20. 119.) 662: 2, 13 combinatus cum 24: 543. & 28: 464.

CAPUT XVII.

De Praedialibus ecclesiarum.

Praediales archiepiscopi Strigonienſis, episcopi Iaurienſis, abbatiae Sexardienſis, abbatiae de Tapofzka, ecclesiarum in Croatia & Sclauonia a) penes dominos terrestres, ad rationem ipsorum militant, b) quoad homagia & iuramenta cum nobilibus regni aequiparantur, c) a contributione, d) decimis, e) & teloniis f) exempti sunt, velut vnus sessionis nobiles tractari solent, g) & licet archiepiscopi Strigonienſis praediales, semel per palatinos & vicecomites suos taxati fuerint h), secus tamen in genere eatenus per vicecomites & iudices nobilium, aut dicatores

a) (518: Bacſ. 27. 519: Bacſ.) 550: 71. 563: 59, §. 4. 567: 14. 681: 54. b) (459: 1.) 567: 14, §. 1. 659: 85, §. 4. 662: 5, §. 12. 681: 46, §. 11. c) (521: 19.) 567: 14. d) 222: 3, §. 2. 342: §. 19. 741: 63, §. 9. e) 500: 29, §. 4. f) 563: 59, §. 4. g) (521: 19.) 546: 6. h) 599: 8.

tores comitatum limitabantur, i) bona denique praedialia per archiepiscopos & episcopos conferri solent. k)

* * *

1723 die 15ta Martii in comitiis quaestio formabatur, an praedialitae archiepiscopus Strigoniensis taxandi sint? Comaromiensis comitatus ablegati dixerunt, a 7. circiter annis taxationem curialistarum interturbatam haberi. Pofoniensis, usum taxationis eorundem in hodiernum diem continuari. Nitriensis autem ante motus sopitos, in exactione floreni unius, denariorum 50. usum & possessionem comitatus habuisse.

In sessione 25^{tae} Iunii status reflectit Szluha protonotarius, ad protestationem primatis respectu praedialistarum & factae determinationis, ut praedialitae instar comitatensium curialistarum, praeter taxam nullis oneribus subiiciantur. Nitrienses & Vesz-

pri-

i) 537: 13. 595: 6. 596: 10. 599: 7. 622: 34,
§. 3. 625: 28, §. 3. 647: 26. k) 723: 39,
§. 13.

primienses ablegati petebant modificationem determinationis, siquidem hi duo comitatus in usu taxandorum praedialium praefuissent, nec iidem contra comitatus quaerelam deposuissent. Mansit determinatio, ut praediales pro officialium suorum necessitatibus intra sedem taxentur, ab aliis omnibus sint immunes. Diarium diaetae MS.

1734. In congregatione regni Croatiae 28^{ua} Junii Varasini celebrata, iuxta articulum eiusdem 19um Episcopus Zagrabiensis produxit privilegium Ludouici Imi a Mathia Imo confirmatum de praedialibus eius ecclesiae contributioni non subiiciendis, quae iam etiam per articulos 1706 & 1721 confirmata sint; itaque eosdem vltro ab impositione exemptos declararunt Status.

C A P U T XVIII.

Nonnulla obiecta, cum obiectis ecclesiasticis nexum habentia.

§. 1.

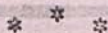
De scholis.

Scholae a contributione & condescensione militum, 1.) scholares vero a decimis & teloniis 2.) immunes sunt; olim scholares praelatis suberant, 3.) & scholas ab ipsis erectas, vel ex vacantibus beneficiis institutas 4.) dirigebant, horum tamen, velut & seminariorum ac conuictuum, num foundationi satisfiat, inspectio, rationumque desuper defunctio regi competit. 5.) Foglariana tamen fundatio, comitatus Heuessiensis ac curiae regiae inspectioni 6.) commissa est.

I. 2

1560.

-
- 1.) 598:4. 681:22. 715:43, §. 5. 2.) 458:10.
 3.) 514:60. 4.) 548:6, §. 4, 12. 5.) 548:
 7, 12. 550:19. 553:24. 587 confirm.
 715:74. 723:70, 105. 729:17, 21. 741:
 43. 751:21. 765:13. 6.) 741:44.

1560. §. 7. Ferdinandus Imus vniuersa bona ecclesiastica, exceptis iis, quae ad scholas intertenendas applicauit, secularibus donata, ecclesiasticis restitui mandat.

§. 15to vero: „annuimus, vt praelati ex bonis eiusmodi ecclesiasticis vacantibus, partem aliquam ad erigendas & intertenendas scholas & ludos litterarios, in quibus iuuentus sub praeceptore non haeretico — sed catholico — erudiatur, conuertere & applicare possunt.”

§. 2.

De xenodochiis.

Ista eximuntur a contributione 7.)

§. 3.

De ecclesiis.

Ecclesias ex vetustate desolatas, rex & episcopi aedificant, violatores earundem capite plectuntur. 8.)

§. 4.

7.) 598: 4. 8.) S. Steph. II: 34. S. Ladisl. I: 8.
486: 61, 62. 522: 36. 595: 27, §. 2. 715: 60.

§. 4.

De festis diebus.

Quaenam festa & vigiliae celebrandae, & quomodo contrauenientes puniendi sint, legibus determinatum est. 9.) Euangelici tamen quoad forum externum tantum, has festiuitates obseruandas habent, in priuato praeter strepitosos, quosuis alios labores peragere poterunt. 10.)

§. 5.

De asylo.

Asylo gaudent ad ecclesias, pedes episcopi & curiam regis fugientes, iam tamen elaboratio casuum consilio regio delata habetur, ac in futura diaeta referenda veniet. 11.)

* * *

1317. In priuilegio a Carolo Imo monasterio S. Crucis in Austria concessio, est

I 3

illud

9.) S. Ladisl. I: 12, 15, 16, 25, 26, 37, 38. Colom. I: 72. II: 13, 14. 464: 25. 723: 29, §. 9. 10.) 791: 26, §. 17. 11.) S. Ladisl. II: I, §. 2. III: 4, 5, 17. Colom. I: 84. 723: 113. 765: 27.

illud quoque punctum, vt nulla persona ad domos ipsorum seu curias, aliasque possessiones, quacunque de causa spe defensionis confugientes excipere, capere praesumat, & hoc praecipue in curia ipsorum Posonienfi. 1367. Ludouicus vero Imus in confirmatione eiusdem priuilegii, istud ius abrogauit.

§. 6.

De blasphemis.

Blasphemi in Deum, B.V. Mariam, Sanctos, baptismum & animam, id est, qui eis maledixerint, prima & altera vice pulsantur baculis, tertia vice, vt homicidae tractantur, audientes vero blasphemari & non accusantes, in tribus marcis conuincuntur. 12.)

§. 7.

De haereticis.

Publici haeretici, damnatae scilicet haeresi adhaerentes notam infidelitatis incurrunt. 13.) Causae haeresum, seu suspectorum de haeresi, forum spirituale concernunt. 14.) Haeretici autem in sensu legis sunt, qui sanctam

12.) 563: 42. 659: 42. 723: 110. 13.) 462: 3,
 §. 13. Imæ : 14, §. 14. 723: 9, §. 6.
 14.) 462: 3, §. 2.

sanctam Trinitatem diuidunt, minuunt, augent. 15.)

§. 8.

De graeci ritus vnitis.

De his vnam saltem legem inueni, ne scilicet filii sacerdotum in praesbyteratu nati, in statum colonicalem reducantur, talesque praeuie eruditi in presbyteratum assumi possint; qui vero praesbyterorum filii in fundis colonialibus residerent, iuxta in eundam cum dominis terrestribus conuentionem contribuere, & communia onera ferre teneantur. 16.) Quae enim passim in legibus de Ruthenis Rascianis & Valachis occurrunt, certum est, si ad inuicem combinentur, non graeci ritus Catholicos, sed Non-vnitos concernere.

C A P U T XIX.

De iudiciis ecclesiasticis.

§. I.

Iudicia ecclesiastica secundum canones iudicant. Canones hi, generali ad easdem facta prouocatione a) legalem functionem consecuti sunt, derogari tamen illis posse, probatur exemplis translatarum, quae iuxta canones ad ecclesiasticos iudices spectare dicuntur, b) in Seculares causarum, item solennitatum ad testamentum condendum praescriptarum, c) prouti etiam, quod Romae decedentium beneficia rex conferat, d) quod item ecclesiastici, tam in realibus, quam personalibus causis, velut Seculares, coram iudicio Seculari conueniantur, e)

1233.

-
- a) S. Steph. I: 3: §. 4. II: 2, 12 - 16. S. Ladisl. I: 1, 19, 20. (231: 2) Sigism. IV: 6. 458: 9. 553: 8, §. 3, 22. 563: 27. 567: 25. 647: 102, §. 2. 715: 27, 60. b) 458: 9. c) 715: 27. d) 514: 65. e) 2dæ: 44, §. 7. 647: 16, §. 4, 10, 11.

* * *

1233. In priuilegio ab Andrea II. cle-
ro elargito: „ Omnibus in regno nostro con-
fuitutis Sacerdotibus, diaconis, subdiaconis,
acolythis, exorcistis quibuslibet — per tonsu-
ram clericalem insignitis, talem — conferi-
mus libertatem, vt si quispiam laicorum, ex
iis aliquem, siue de possessione, seu de fur-
to, seu de terris, seu quocunque — alio ti-
tulo praesumerit ad iudicem trahere secula-
rem, ipse laicus eo ipso suae causae faciat
praeiudicium — si laicus clericum de quo-
cunque conuenire voluerit, praelatis ordini
clericatus deputatis, - - ecclesiasticis iudici-
bus suae causae proponat feriem. ”

Item: „ clerici & personae ecclesiasticae
respondeant et conueniantur sub ecclesiastico
iudice super omnibus, exceptis iudiciis terra-
rum - - de quibus consulatur - - Papa, expres-
sis circumstantiis facti - - quod a praelatis
Hungariae percepistis, quodsi iudicia terra-
rum ecclesiasticarum subtraherentur a nostro
iudicio, damnosum esset ecclesiis. ” Vest. Comit.

1384. Ludouicus quoad competentiam
fori, litem inter episcopum Transylvanum &
nobiles, Saxones, ac Siculos obortam diri-

mens: „ possessiones occupatas, inquit, per episcopum Transyluaniae debite, vel indebite, iudicio Vayuodae Transyluaniae duximus committendas, ad discutiendum, finaliter terminandum, nec a modo in dicta terra Transilvana praefatus episcopus aliquo colore, possessiones nobilium possit occupare, vel sine nostra licentia & permissione comparare. ”

1642. In congregatione regni Croatiae Varasini 31ma Aprilis celebrata, ablegatis ad diaetam regni Hungariae data instructio, inter reliqua continebat: ” vt clerus regni huius ad consuetum iuris processum reducatur, qui abusiue et in praeiudicium legum, abrogata quaedam priuilegia obuertens, in causis actuum potentiariorum, debitorum, & similium coram seculari foro iuri stare non vult, imo contra tales iudices pedaneos excommunicationis fulmine procedit. ”

1680. In congregatione eiusdem regni 10ma Aprilis Zagrabiae habita, episcopus Zagrabienfis Borkovich produxit priuilegia Ferdinandi III^{ti} et Leopoldi super eo, ne iudices Seculares ecclesiasticos intuitu actuum personalium iudicare audeant.

1708. In eiusdem congregatione praesidente episcopo, Zagrabiae 23ta Ianuarii celebrata, Status decreuerunt, vt Status ecclesiasticus secularis, in poenis violentiae & iniuriarum iudicium seculare non subeat, verum vicariali in spiritualibus episcopali attrahi debeat. Idem beneficium etiam regularibus admissum, vbi coram statibus tacti Vicarii iudicio, cum facultate superiorum separituros declarauerint, saluis tamen actionum realium processibus pro foro seculari permanentibus.

1729. Vide quae ex comitiis huius anni ad caput 1um, §^{um} 5um relata sunt.

1745. In congregatione regni Croatiae Zagrabiae 5ta Oct. celebrata, articulo 25to diploma Ferdinandum personas ecclesiasticas pure in personalibus causis a iudicibus Secularibus iudicari vetans promulgatur.

§. 2.

Solent vicarii iudiciis ecclesiasticis praeesse, qui non forenses, verum Vngaricae nationis esse debent, f) quamuis et visitatoribus

f) 492: 45, §. 2. 46, §. 2. 500: 35, §. 1. 504: 25, 3ta 25, §. 3, 5, 6, 26. (521: Bud. 42) 557: 9. 569: 41, §. 3.

bus archidiaconis & vicearchidiaconis vitia sacerdotum punire admissum sit, g) Olim in omnibus causis sacerdotem concernentibus, imo et plerisque secularium, ecclesiastici iudices egere, h) nostra aetate nobilium solummodo testamenta quoad solennitates, matrimoniales item Catholicorum causae, — nam Graeciritus per priuilegia sua, i.) Evangelici vero expressis legibus k.) eximuntur, — ac de periurio forum spirituale concernunt, nec mandatis fulminatoriis alias ad se trahere possunt, l.) nec forum Seculare concernentes iudicare audent. Cuiusnam vero fori sit, enato dubio, rex olim decidit, nunc mandatis declinatoriis iudicum ordinariorum regni, ecclesiastici, exceptis causis matrimonialibus parere, & causas seculares ad
iudi-

h.) S. Steph. II: 12, 18, 32. S. Ladisl. I: 4, 5, 10, 28, 34. III: 25. Colom. I: 2, 5—9, 14, 22, 50, 58, 61, 84. II: 11. 222: Kollár in orig. (231: 17) 514: 60, §. 1. i.) 791: 27. k.) 647: 15, §. 3. 791: 26, §. 11. l.) 458: 9. (458: 47) 462: 3. 464: 17. 492: 46. 500: 33. 2dæ 52, §. 5. 3tiæ 25, §. 3, 5, 6. Tavernic. articulo 7mo. 647: 15, 16. 662: 29, §. 5, 6. 715: 27, §. 3. 723: 29.

iudicia secularia remittere tenentur. Mandata declinatoria tamen, post receptionem parium, disputatione ex parte incatti iam oborta, ac deliberatione interposita, locum non habent. m.) Oportet autem causam citationis & nomina citandorum exponere. n.) Depositio fit cum onere trium florenorum. o.) Iuristitia & terminos velut in causis secularibus obseruant, matrimonialibus processibus exceptis. p.) Birsagia quoque sibi ad iudicant, q.) & sententias illorum magistratus seculares exequi debent. r.)

m.) Sigism. II: 14. III: 12. (447. 458: 46) 471: 3. 492: 46. 498: 60. 504: 25. 2da 52, §. 13. 618:70. 630:13. 647:15, §. 2. 16. n.) 481:17. o.) 729:40. p) 454:10. 507:12. 521:(42) seu 56. (525:43.) 552:25. 553:22. 556:35. 557:9. 559: 40. 563:27. 567:25. 596:38, 55. 618:70. 723:29, §. 13. q.) Sigism. VI: 7, 8us 486: 52. 492: 66. r.) S. Steph. II: 12. 552: 25. 559: 41, §. 2. 596: 55. 662: 29, §. 5, 6. 729: 28, §. 6.

1233. Inter reliqua puncta, ad quae Anderas II. apostolicae sedis legato iurauerat, id etiam erat: „nolumus, nec permitimus, — quod tractentur causae dotium, vel matrimoniales per nos, vel per alios iudices seculares.”

1384. Ludouicus rex inter episcopum transyluaniae, ac nobiles, Saxones, & Siculos, quoad competentiam fori, sic diremit litem: „factum nuptiarum, item causae dotis & rerum paraphernalium, — quartae filialis — percussiones clericorum & mulierum iudicia ecclesiastica tangentes, ad forum ecclesiasticum debeant pertinere, ita tamen, quod aliquis iudex, vel iustitarius ecclesiasticus, nullam personam laesam — ad litigandum cogere valeat — item violatores virginum, mulierum, adulterorum, adulterarum, nisi extendant se [ad sanguinis effusionem, item causae testamentariae — hoc tamen declarato, quod si causa adulterorum vel adulterarum intentatur ciuilitate, ad forum ecclesiasticum, si vero criminaliter, ad iudicium seculare dinoscitur pertinere.”

1447. Inter statuta per visitatorem archiepiscopi Strigoniensis in decanatibus Cibiniensi et Brassouienſi condita, lego articulo 2do: „quodſi iudex ſecularis in adminiſtranda ex parte laici preſbytero vel clerico ſuper re profana, iuſtitia remiſſus fuerit, iudex eccleſiaſticus cauſam huiusmodi, coram ſe reſumere, ac iuſtitiam adminiſtrare poteſt.”

Articulo 11mo recenſentur cauſae fori eccleſiaſtici, ſcilicet: „teſtamentariae quaelibet, matrimoniales, dotis, rerum paraphernalium, quartae filialis, percuſſionis mulierum, violationis virginum, adulterii, periurii, uſurarum, ſimoniacae prauitatis, ſacrilegii, ſortilegii, contra raptoreſ eccleſiarum et perſonarum eccleſiaſticarum, incendiarios ac violatoreſ immunitatis eccleſiarum, et coemeteriorum, item cauſae decimales, cum earum conſuetis acceſſoriis, dependentiis, incidentiis & connexis.”

Ibidem: Decanum cognoſcere, an cauſa ad ſuum vel ſeculare forum ſpectet. Benkö Milkovia.

1507. In proceſſu inter ciueſ ac parochos Braſſouienſeſ, Thomas archiepicoſus Strigonienſiſ decidiſ: „declaramuſ, quod dato,

to, nec concesso, aliqua commissio nostra appareret iudici Brassoviensi attributa, de capiendo quemcunque clericum vel sacerdotem facinorosum, - - dicimus declarantes, quod - - intelligitur, quando clericus vel sacerdos deprehensus fuerit in flagranti delicto - - vtpote, Sacerdos repertus est cum vxore alicuius laici in adulterio, & sic in actu venereo, tunc ne fugiat, potest capi, et praesentari, absque alia licentia, iuxta commissionem, si extat, item - - in furto - - capi potest per laicum, et praesentari decano infra 20. horas." Benkö Milkovia T. I. p. 158.

1522. In mandato Ludouici IIdi ad Cibienses exprobratur illis, quod cum aliqua causa mere profana, inter clericos et personas ecclesiasticas verteretur, non curata decani requisitione, eam iudicarent, causantes etiam spirituales ad standum coram se iuri, neglecta decani requisitione; quod, vbi decanus crimina notoria inter personas illis subiectas deprehenderet, ipsi resisterent, ne per decanum emendarentur, & si mulctentur, mulctam pro se recipere conentur.

1729. in comitiis 19^a Augusti, voluit
 Personalis, vt in periurio ciuili magistratus,
 ad poenam publicam actionem habeat. Sta-
 tus consentire noluerunt. Diarium M. S.

§. 3.

Causae ad iudicium ecclesiasticum spe-
 ctantis promotio, nonnisi gradualis, via ap-
 pellatae, ad metropolitanum, legatos, curi-
 am Romanam admittitur, in contrauenientes
 40. florenorum auri statuta, s.) Conquestus,
 id est rescripta apostolica, contra illos, qui
 exemptionis priuilegio a sede apostolica gau-
 dentes, coram iudicibus spiritualibus in re-
 gno commorantibus in litem attrahi neque-
 unt, libere apportari possunt; t.) secus se-
 uerissime prohibentur, adeo, vt Sigismun-
 do regnante, litteras apostolicas, rescripta
 legatorum, cardinalium, auditorum, tam
 in causis beneficalibus, quam litigiosis, sa-
 cris vel profanatis obtinentes, crimen laesae
 maie-

s.) (447) 471: 19. 481: 17, §. 3. 492: 45.
 495: 10. 498: 63. 638: 31. t.) 498: 63,
 §. 5.

maiestatis incurrerint, & sub Wladislao II. ad turrim mancam imponendi fuerint, similes porro litteras, apostolica rescripta, citra consensum regium publicare, vel exequi, sub poena capitis et priuationis beneficiorum vetitum sit. u.)

1500. Wladislaus rex mandauit Antonio & Georgio Canonicis Zagrabienfibus, vt causam, quam relicta Thomae Horvath, ciuis Montis Graecensis, vigore cuiusdam conquestus, contra consortem Mathiae C. de Frangepanibus mouisse dicebatur, discussioni et deliberationi suae, praelatorum et baronum ad futuram congregationem generalem regnicolarum transmittat. Prouocat se rex ad decretum generale.

1528. Ferdin. I. confirmauit priuilegium oppidi Maros, in quo conceditur, vt nullum iudicium ecclesiasticum per aliquem episcopum vel archidiaconum possit iudicari, nisi per plebanum ecclesiae, obseruando nihilominus obedientiam ecclesiae Strigoniensis

ensis archiepiscopo, quam plebanus ecclesiae
v Budensis tenetur obseruare.

§. 4.

Fiscales ecclesiarum oboliti sunt, v) pu-
blici Notarii vero olim in foris spiritualibus
authentiam habebant, iam vero extranei ab
agendo arcentur, & in genere procuratores
e fede vicariorum tempore discussionis exire
iubentur x.)

§. 5.

Degradatio ecclesiastici praecedit vitae
priuationem, in crimine laesae maiestatis, no-
ta infidelitatis, homicidio, ac maiori fur-
to. y.)

§. 6.

Excommunicationis & interdicti saepe
fit in legibus mentio. Generaliter notandum,
lite pendente, pro causa, de qua agitur, no-
bilis, absque scitu regis, eadem feriri non

K 2

po-

v.) 500: 34. x.) Sigism. II: 3. 500: 35.
569: 41. y.) S. Ladisl. II: 13. 2da 44.

potest, nec propter rufficos ad nobiles, propter schismaticos ad christianos illam extendere licet; excommunicatione porro, propter citationem in causa seculari, item propter decimas locum non habente, excommunicans homagium excommunicati soluit, z.)

1284. Ladislaus IV. rogat matrem suam reginam Elisabeth, vt possessionem Vaska ab ecclesia Zagrabiensi occupatam, eidem restituat: „ alioquin, si — contra personam vestram & vestros ecclesiasticam processerit per censuram, nec nobis, qui saepius vos requisuimus, nec eidem poteritis imputare. ”

1297. Sub Lodomerio archiepiscopo Strigoniensi synodus celebrata fuit, quae ciuibus Budensibus, ob non solum praeposito Budensi telonium aquaticum, & a molendinis censum, excommunicatione minabatur.

1303.

z.) 351: 1. Sigism. IV: 6. VI: 7, 6tus. (458: 44.) 481: 2, 3, 9. 495: 37, §. 8. 498: 61. 500: 33, 35. 504: 23. 514: 51, §. 5.

1303. In eodem merito capitulum Bundenſe a legato pontificis Nicolao contra eosdem litteras comminatorias obtinet. Interdicto illis minatur, ac plebanis Peſtienſibus inueſtigationem committit.

1309. In Udvard celebrata ſynodus inter ceteros, excommunicauit illos, qui eccleſiaſtica iudicia ſecularia, ſeu ſpiritualia uſurpant, ea temerarie iudicando et ad ſua iudicia trahendo.

1384. Ludouicus rex in ſaepius repetita quoad Episcopum Tranſyluaniae deciſione: „ Episcopus in facto poſſeſionario lite pendente, ratione poſſeſſionis litigioſae, neminem poſſit interdicerere, vel excommunicare, pro aliis tamen iniuriis et factis contrariolis eccleſiae illatis interdicens et excommunicandi liberam habeat facultatem. ”

1394. Sigismundus cenſuras aduerſus moniales de valle Veſzprimienſi, per generalem collectorem camerae apoſtolicae, ob non ſolutionem mediorum fructuum forte latas, caſſat.

1486. Mathias rex, in mandato, quo cauſam decimalem inter episcopum Zagrabienſem & nobiles Sclauoniae compluribus

iudicibus diiudicandam committit, interdictum per episcopum eatenus ad regnicolas impositum, remouere iussit.

§. 7.

Notandum adhuc. Vxor, quam maritus deserit, nubere, ille ducere non audet. aa) Sed si vxor maritum deserat, idem marito non admittitur. bb) Adulterium vero non rumpit vinculum matrimonii. cc) Ast haec prouocatione generali ad canones in posterioribus legibus facta; secundum canones inter Catholicos iudicari debent. Euangelici enim & Graeci ritus non vniti, in matrimonialibus, suis reguntur canonibus. dd) Hac de causa, leges in incestuosos latae ee) pro diuersitate graduum, & in reo religionis, ff) diuersum fortiuntur effectum.

* * *

Inter canones synodi ante 1210um in Hungaria celebratae, est vnus huius tenoris:
„si quis vxorem suam adulteram probauerit,

aa) S. Steph. II: 28. bb) Colom. II: 7. cc)
S. Ladis. I: 20. Colom. II: 8. dd & ff)
791: 26, §. 11, 27. ee) 723: 11, §. 3. 12, §. 2.

rit, si voluerit, ducat aliam — quod si probare non potuerit, idem iudicium maritus patietur, & illa, si voluerit, maritetur. Eodem modo, qui cum alterius vxore, vel quae cum marito alterius peccat, iudicetur.”

Andreas filius Scenten, dicens se habere votum eundi Hierosolymam & nunquam inde reuerti, absoluit vxorem suam, dans ei nubendi licentiam alii marito, & dans ei duo capita hominum. Vxor autem contestata est per fratrem Stephanum, absoluisse maritum suum a coniugio suo, & ab omni dote, omnique debito, in quo maritus eius ei tenebatur, asserens se contentam esse duobus illius capitibus hominum, quos maritus suus ei contulit.” De iudicio ferri candidis.

CAPUT XX.

De Pontifice Romano.

§. I.

De pontifice etiam Romano in legibus nostris quaepiam occurrunt. S. Ladislaus iam circa matrimonia praesbyterorum eundem consulere voluit. 1.) Pluribus autem legibus cautum est, ne omisso medio, conquestum, id est rescripta apostolica, quis Roma impetret, verum gradatione obseruata, ad legatum, vel pontificem appellet, 2.) imo semel tam de decimis, quam omnibus aliis causis in curia Romana litigare prohibitum fuit, 3.) licet tardius etiam de decimis capituli Zagrabienfis, per delegatos pontificis iudicatum fuerit. 4.)

* * *

1209. Innocentius pontifex diuersa privilegia monasterio S. Benedicti de Grana
con-

1.) S. Ladislaus I:3. 2.) (447,) 471:19. 481:17, §.3.
492:45. 495:10, §. I, 4. 498:63. 3.)
486:44, 45. 4.) 647:119.

confirmat, omnes eorundem possessiones enarrat, ac abbatem communi consensu, vel fratrum maioris partis consilio saniori, post singuli obitum, eligi praecipit.

1218. Honorius rescribit capitulo & clero Spalatenfi, quod collecta, clero per comitem & ciuitatem, habita prouentuum ecclesiasticorum ratione, dum rex in terram sanctam per ciuitatem transiisset, imposita, clero & capitulo nulli praeiudicio futura sit.

1224. Inter comitem Bors & abbatem Cisterciensium de monte S. Mariae, super quadam pecuniae summa, praediis & rebus aliis ad monasterium eorum de iure spectantibus, pontifex Honorius, episcopum praepositum & decanum Iauriensem delegat: „ quatenus partibus conuocatis, audiat causam, & appellatione remota, sine debito terminetis, facientes, quod decreueritis, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari.”

1225. Honorius III. regi Andreae ad infantiam monasterii S. Martini exponit, quod Bela, pater regis, montem eorum pro munitione receperit, alium locum pro eo, licet promissum, non dederit, iam autem eundem, cum possessionibus ad ecclesiam

pertinentibus, Demetrius ex regia donatione detineat. Quare hortatur regem, vt adempta monasterio restitui iubeat. Idem pontifex mandat episcopis Vaczienfi & Varadienfi &c. vt regem & comitem eatenus moneant, sibi vero informationem de peractis praesent. Innocentii & aliorum pontificum litterae MS.

1233. Andreas II, dum clerum ab omnibus collectis & lucro exemisset, addit: „super collectis vero per regnum nostrum aliis imponendas, per nos & legatum consulatur dominus papa.”

1307. Instrumentum electionis Caroli Imi continet sequentia quoque: „quod illi, quem ipsi ex antiquo & approbato eiusdem regni more vocauerant & in regem assumserant — legatus eiusdem, ecclesiae Romanae nomine, in regem verum Hungariae confirmaret, & quod etiam perpetuis futuris temporibus veri summi pontifices & ipsa Romana ecclesia haberent ius confirmandi & coronandi reges Hungariae, de vera regali progenie propagatos, quos ipsi vnanimiter & concorditer de dicta progenie ducerent eligendos.” Vest. Comit.

1309. In iuramento per Carolum Ium deposito: „Papam Romanum & legatos ipsius ecclesiae Romanae non impugnare, sed potius defendere, eiusque ecclesiae Romanae iura non laedere, nec terras ad ipsam pertinentes, vel statuta, seu ordinamenta ipsius in eisdem terris scienter violare.” Vest. Comit.

1446. Dionisius archiepiscopus Strigoniensis Cibiniensem & Brassouiensem decanos, ab exequendo vilo citra consensum suum mandato apostolico inhibet. Benkö Milkouia T. I. p. 261.

1467. Mathias ad Pium IIum scribens: „mandat mihi, inquit, per litteras suas, Sanctitas Vestra, vt processibus apostolicis contra assertum Bohemiae regem Georgium faueam & assistam — nec quidquam me mouent pristina foedera temporum necessitate conflata, quae omnia scio facile auctoritate apostolica posse dissolui.” Ganoczy in episcopis Varad. P. I. p. 403.

§. 2.

Circa stulam de interfectis postulatam ad instantiam regum bullae emanarunt.

5.) Be-

5.) Beneficia bullatis dare, crimen laesae maiestatis erat. 6.) Tardius statutum fuit, ut ea, quae ad curiam Romanam habitantibus collata sunt, occupentur, ac per regem, regnicolis, non forensibus conferantur, illi vero, qui non a rege, vel ius patronatus habente, beneficia impetrant, ad aquam proiciantur. 7.)

§. 3.

Porro a statibus cognitum fuit, quod pontifex a iurisdictione ordinariorum quospiam privilegii eximere possit, 8.) quod item praelati, licet relaxatio annatarum a centum annis continuauerit, a pontifice bullas redimere, ab eodemque confirmari debeant. 9.) Ut autem ius nominandi regi in saluo maneat, beneficia habentes Romam petitori, vel aequiualens prouentuum annuum ex propriis bonis regi obligare, vel a pontifice assecutorias impetrare iubentur, beneficium illorum in regno illaesum mansurum, si in vrbe decederent. 10.)

Inno-

-
- 5.) 486: 63. 492: 29. 6.) 404: 1-4. 7.) 495: 31. 498: 56. 8.) 498: 63, 5. 5. 9.) 498: 69, §. 2. 504: 12, §. 2. Inz: 10, §. 3, II. 548: 9. 550: 14, 15. 649: 87. 10.) 514: 65.

Innocentius III^{us} pontificatus sui anno tertio, 5ta idus octobris scribit regi, ne quis haereticos receptare, defendere praesumat, statuens, vt nisi talis commonitus a sua praesumptione cesset, ipso iure, sit factus infamis, nec ad publica officia, nec testimonium admittatur, sit etiam intestabilis, Innocentii litterae MS.

Idem litteris Terentin^{is}, 7ma idus Iunii, pontificatus sui anno 9no, Strigoniensi archiepiscopo & Agriensi episcopo scriptis, Palatino in secundo affinitatis gradu, a pluribus annis, ex ignorantia necessitudinem hanc matrimonii impedimentum esse, vxori cohabitanti, dispensationis gratiam impendit. Ibidem.

1317. Pray in diatribe sua in dissert. de S. Ladislao producit Rufini de Cimino nuncii a Ioanne XXII^{do} ad partes regni Hungariae pro collectione fructuum destinati litteras, ex quibus patet, quod ex vocantium beneficiorum fructibus vltra sex marcas annuatim valentibus medietatem pro pontifice acceperit.

1338. Carolus rex mandat omnibus praelatis & ecclesiasticis viris dignitates tenentibus, vt cum nuncio Papae, de collecta sexennali rationes ineant. Ibidem.

1394. Sigismundus praecipit fructuum & redituum camerae apostolicae in regno Hungariae collectori generali, ne sanctioniales de Valle Veszprimiensi, ratione mediorum fructuum, seu aliarum solutionum camerae apostolicae debendarum, aggrauare praesumat, cum ad huiusmodi solutionem non obligentur.

S. 4.

Interdum plures ecclesiae a summo pontifice vniebantur, non obstante hac vnione a statibus tamen earundem separatio decernitur. 11) Etiam concilii celebratio a pontifice petitur, licet obscure ius istud regi quoque a statibus tribui videatur. 12) Quoad quinque mille florenos a primate Pázmány pro conuictu nobilium Tyrnauienfi fundatos, pontificis confirmatio accesit. 13) Subsidium denique contra Turcas a pontifice

11) 507: 13. (518: Bach. 17, 26. 519: Bacs.) 12)
548: 13. 13) 741: 43.

fice praestandum, ab ipso petum, & hac de causa oratores a statibus ad ipsum missos fuisse, etiam in legibus vestigia supersunt. 14)

C A P U T XXI.

Jura Regis circa obiecta ecclesiastica.

§. I.

Est et regis nostri in ecclesiasticis magna auctoritas, & quidem cum rex Andreas, regalem in secularibus, clericalem in spiritualibus se prae se ferre dignitatem dicat, a) Werböczy item asserat, regem ex nutu summi pontificis praelaturas conferre, b) forsitan in origine ex concessione papali, nunc autem delegata sibi per leges patriae auctoritate.

§. 2.

Sunt reges omnium ecclesiarum fundatores, adeoque in omnes, parochiis exceptis,
ius

14) 474:7. (518: Toln. 20) 596: 22.

a) 222. in Kollár orig. b) I^{us}: II, §, 2,

ius patronatus habent, c) supremi ecclesiarum patroni sunt, d) et ad libertates eorum feruandas se obligant, e) sed & vicissim ab ecclesiasticis homagium fidelitatis, velut a Secularibus exigere possunt. f)

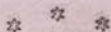
§. 3.

Dignitates ecclesiasticas rex Vngaris, vel partium annexarum incolis gratis confert, nec easdem vacari faciet, g) imo praelati, virique ecclesiastici, si quae beneficia ecclesiastica conferre possunt, ex indultu regio hac auctoritate pollent, h) alii vero ius patronatus habentes, coram rege id probare debent, i) sunt etiam exempla, vbi status vniuersa iura

patro-

-
- c) Imꝛ: 11, §. 1. 504: 26. 647: 100. d) 723: 71. 791: 23. e) 490: §. 2. 687: 1. 715: 2. 741: 2. 791: 2. f) Imꝛ: 12. g) 439: 5, 21. (458: 20.) 490: §. 11. 659: 38. Item: Sigism. VI: 21. 453: 3. 458: 7. 486: 37. 498: 21, 26, 56, §. 3, 67. 504: 10, 27. 507: 13. 514: 24, 59. Imꝛ: 11, §. 1. 521: 34. (525: Rakos 2.) 526: 21. 548: 8, 47. 550: 18. 552: 42. 567: 31, §. 8. 569: 35, 36. 572: IV: 8. 587: 39, 46, §. 2. 596: 39. 606: 5, §. 3. 609: 73, §. 33-38. 622: 29, §. 6. 647: 20, §. 5. 681: 27. 741: 15. h) 498: 67, §. 2. 723: 55. i) 553: 9. 569: 36.

patronatus a regibus collata reuocarunt, eademque reuindicarunt. k) Vni autem plura conferre beneficia, nec regi quidem, sed nec priuatis licet, l) quamuis & hoc iam illis legibus, vbi plures tituli ecclesiastici, citra vllam contradictionem, vni tribuuntur, indultum esse videatur.

2225. Andreas II. monasterio de Monte S. Mariae priuilegium concessit, in quo: „ Bors comes, si filios non habuerit, monasterium suum coram deo et sanctis eius obtulit nobis, nostrisque successoribus. Si vero filios habuerit, suis posteris in perpetuum remanebit. ”

1235. Pray in Hier. P. II. p. 162. producit Gregorii IX. litteras, ex quibus patet, in capitulo Varadiensi, alios canonicos Benedictum, alios Primogenitum pro episcopo elegisse. Prior per laicalem potentiam intrusus dicitur. Committit legato suo negotium pontifex.

1244.

k) (518: Bacs. 16. 519: Bacs.) l) 471:13.
 507:13. 514: 59. (518: Bacs. 16. 519: Bacs.)
 723: 55.

1244. Ibidem p. 253. Bela rex rogat pontificem Innocentium IVtum, vt Artolpho, episcopo Transyluanienſi, per capitulum Iaurienſe canonicè poſtulato, licentiam Iaurinenſem eccleſiam tranſeundi, paternaliter admittere dignetur.

1255. Bela IVtus monialibus de inſula Leporum confert ius patronatus, quod in eccleſia S. Mariae in ipſo caſtro Peſtienſi conſtruenda ſibi, vtpote vero patrono compete-
tebat, cum omnibus hiſ, quae ipſum ius patronatus in ſuis capitulis ſeu articulis dignoſcitur continere.

1265. Clemens IV. a capitulo Colo-
cenſi electos, Demetrium reiicit, Stephanum confirmat. Pray Hier. P. II. p.64.

Ladislaus IVtus, ſine dato, ius patronatus monaſterii de Borskées, Demetrio & Michaëli comiti Nitrienſi, a patre ſuo collatum, a ſe vero comiti Laurentio datum, prioribus reſtituit, & huic data ſuper patronatu priuilegia caſſat.

1299. Andreas III. litem inter Transylvanum ac Agrienſem episcopos, de terra Marmaros enatam dirimit, & ad prioris dioe-
ceſim ponit.

1317. Caroli regis litterae, pro ecclesia B. V. de Monte S. Mariae de Kedhelclargitae continent, vt vniuersi liberae conditionis homines, ad possessiones illius secure veniant, sub sua & comitis Soproniensis, eandem ecclesiam vice personae suae protecturi speciali protectione permansuri.

1317. Monasterio S. Crucis in Austria Carolus Ius priuilegio suo promisit, quod ipsos, vniuersasque possessiones eorundem, in advocatiam & defensionem suam recipiat specialem, omnibus iniungens, ne ceteri huiusmodi aduocatiam titulo hereditatis monasterio per progenitores eorum datae, se intronittere praesumant, sed aduocatum, seu defensorem, vice personae regiae maiestatis, quem voluerint, eligant.

1317. Ioannes XXII. electionem Demetrii per formam scrutinii a capitulo factam cassat, & Ladislaum a rege commendatum ecclesiae Colocensi praeficit. Pray Hier. P. II.

1323. Chanadinus praepositus Varadiensis, secretarius notarius & comes capellae regis Caroli, per capitulum Agriense in episcopum electus, per Theophilum capituli

Strigoniensis praepositum, auctoritate metropolitica sibi concessa, sub speratificationis summi pontificis confirmatur. Ganoczy episc. Varad.

1346. Ludouicus rex praeposituram de Ságh a Bela IV^{to} sub protectionem regalem, tanquam veri patroni receptam, iterum sub sua protectione constitutam declarat.

1386. Donationi Blasio Forgach de castro Ghymes datae, etiam ius patronatus ecclesiarum in eisdem villis exstructarum, insertum est.

1387. Sigismundus Ioanni comiti Veglae, castrum Cheten, & districtum Klokoč in comitatu Zagrabiensi, confert cum patronatibus ecclesiarum.

1392. Idem rex Nicolao Treutul, comiti de Posega, totum ius patronatus monasterii de Zebegen, in comitatu de Baronia existentis, post mortem Laurentii filii Nicolai de Papy, sine heredum solatio vita functi, ad se deuolutum, eidem Nicolao & fratribus illius perennaliter confert.

1398. Idem ciuitatem Varasdiensem Hermanno comiti Ciliae cum ecclesiarum patronatibus confert.

1399.

1399. Item comitatum Zagoriae eadem ratione.

1404. Sigismundus mandato ad archiepiscopum Strigoniensem Ioannem dato, Ioannem praepositum Pofoniensem, plebanum Budensem & secretarium suum, cum vniuerso clero sibi subiecto ab archiepiscopi iurisdictione & iudicio eximit, suo duntaxat iudicio & iudicatu vult esse subiectum; mandat item, vt nec in curia Romana, nec extra, contra eundem litem moueat.

1412. Idem Nicolao comiti Veglae infulam Veglensem confirmando, iura patronatus ecclesiarum inferuit.

1435. Idem confert castrum Makovicza, alias Bodonyvára in comitatu de Saros, Kemencze in Abauj, Kőszek & Somos, cum iure patronatus in praepositura Mislenfi, per familiam Segnyei fundata, nouae donationis titulo, Sigismundo de Lapispatak.

1527. Ferdinandus I^{mus} Ioannem Geruan de Musina episcopum Chanadiensem nominat. In aliis litteris ius patronatus regium illi confert, vt vniuersa beneficia, tam dignitates, quam canonicatus & rectoratus

altarium, conferre possit, ita tamen, vt effluxo trium annorum spatio, collatio prae-positurarum ad regem deuoluatur.

1553. Idem Paulo Bornemisza episcopo Transyluaniensi, concedit ius patronatus conferendi singula beneficia, dignitatesque ac canonicatus et praebendas, exceptis prae-positura maiori et archidiaconatibus cathedrali ecclesiae Albensis et de Kikelew, quorum collationem sibi referuat.

1556. Idem Georgium Body electum Chanadiensem fecit administratorem episcopatus Agriensis, ac — 1.) dat illi facultatem ad officium vicariatus, quem voluerit, promouendi. — 2.) dignitates et canonicatus in ecclesia vacaturos ne conferat, sed personas idoneas regi praesentet ac commendet. — 3.) Rex admittit, vt rectoratus facellorum, et altarium, quos alias episcopi contulerunt, etiam conferat. — 4.) Decedentium sacerdotum ac canonicorum testamenta, legitimas dispositiones confirmet, res autem et bona ab intestato decedentium, iuxta dictamen conscientiae suae, in vltus ecclesiae, consanguineorum demortui, pauperum conuertat, secundum canonum prae-
scri-

scripta. — 5.) Ex prouentibus episcopatus rex illi, quousque de idoneo episcopo ecclesiae prouideri poterit, 400^{tos} florenos hungaricales, 200^{tos} cubulos tritici &c. assignat.

1560. Huc spectat totum decretum Ferdinandi, inter decreta regni editum, in specie §. 13. „Archiepiscopi et episcopi, qui a nobis ius patronatus conferendi beneficia habent, eiusmodi beneficia vacantia — personis ecclesiasticis — conferre teneantur.” §. 14to „Si vero archiepiscopi et episcopi, ius patronatus a nobis non habent, nos ipsi conferemus.”

1569. Maximilianus auctoritate iuris patronatus regii, Antonium Veratium, ex episcopatu Agriensi, ad archiepiscopatum Strigoniensem transfert, nominat, praesentat. In aliis litteris concedit illi, auctoritate iuris patronatus regii, omnia beneficia ecclesiastica, praeposuras, lectoratum, cantorum, custodiam, canonicatus et praebendas in Strigoniensi & collegiatis ecclesiis conferendi.

1703. In conuentione Kollonichiana, in vno puncto statuitur, vt vacantis beneficii prouentus, si vltra quadrantem anni

vacet, bifariam diuidantur inter fiscum et ecclesiam.

1733. In instructione pro directione cassae parochorum 23^{tia} Augusti data, puncto tertio : „ Episcopatus Varadiensis mensa ad annos $\frac{m}{17}$ florenos restricta, residuo vero bonorum, ad eundem episcopatum hactenus tentorum corpore seu eorundem redditu ad memoratam cassam pariter destinata, & erga annuos $\frac{m}{24}$ fl. de facto inarendam elocato. ”

Ibidem puncto 5to, bona 24ta Aprilis nominato episcopo Lauriensi eo modo tradita esse, vt retentis pro mensa sua annuis $\frac{m}{12}$ florenis residuos prouentus cassae parochorum extradare debeat.

§. 4.

Aufert et aliis confert rex beneficia contra statuta regni peccantium, m) ea quae ius patronatus habentes, non contulerunt, n) inter quae referuntur etiam illa, quae personis ad curiam Romanam habitantibus,
obli-

m) 507: 8, n) 569: 36.

obligata, intra annum non liberantur, o) vti et iudicis ecclesiastici, causam secularem, ad litteras praeceptorias, ad forum seculare non transmittentis, p) ad residentiam denique suam non redeuntium. q)

* * *

1236. Bela IV. occasione reuocationis perpetuitatum inter se et monasterium de Kedhel contentionem enatam referens, ob admonitionem sedis apostolicae, 200^{tos} zonos salium, et medietatem terrae Sydan illi restituit, ac sigillo priuilegiali hanc donationem se confirmaturum promittit, si reddiderint priuilegia super his, quae regi reliquerunt.

1367. Ludouicus rex, Stephanum episcopum Zagrabiensem, tanquam notorium in sua aresia, imo etiam captiuitate diutius conseruatum, de regno, veluti de numero fidelium bannitum exulauit, ac posteaquam in exilio per plura tempora in curia Romana perstitisset, innocentem declarauit.

L 5

1560.

o) 498: 56, §. 3. p) 492: 46. q) 495: 30.

1560. §. 12. Ferdinandus Imus etiam praepositos abbates &c. omnes ecclesiasticos, ad residendum in ecclesiis suis adstringit.

§. 17mo vero: „ Quodsi — aliquis — praelatorum bonis — ecclesiasticis, praeter ordinem et modum superius declaratum, abuteretur, vel in suum proprium vsum, aut alios non pios vsus conuerteret, talem a — bonorum ecclesiasticorum cura et dispensatione, prout exnunc, ita extunc, & prout extunc, ita exnunc, priuatum esse volumus.”

1729. In diaeta mandatum consilii bellici lectum, vigore cuius Petrus Bakics, episcopus Bosnensis, ob multos excessus suos, prouentibus Diakouiensibus priuatus, ac extra Sclauoniam, vel ad Brod semet conferre iussus fuit, cum alioquin Diakouia episcopatu annexam non sit, sed pro residentia solummodo illi data exstiterit. Clerus, cum modus procedendi, nec legibus patriis, nec canonicis conformis sit, pro restitutione illius supplicandum esse censuit. Status in eo coaluerunt, vt cum clausula: rebus sic stantibus, instantia illius maiestati commendetur.

§. 5.

Nullae litterae apostolicae, cardinalium legatorum, auditorum, curiae Romanae iudicum & officialium, nec non citationes, inhibitiones, rescripta, executiones, & processus, tam in beneficialibus, quam in foro contentioso, siue in Romana curia, siue extra, per quoscunque iudices Papales et executores emanatae, sine consensu & licentia speciali regis, recipi, publicari, & executioni demandari possunt, sub poena capitae ac priuationis beneficiorum & rerum singularium. r.)

§. 6.

Rex dispensare potest, vt secularia bona ecclesiastici aquirant, s.) oppignorata illorum bona redimit, ordinique ecclesiastico restituit, t.) extraneos ad residentiam reuocat, u.) & a Romam petituris vel quantum proventus beneficii annualis efficiunt, sibi de patrimoniis eorum obligari curat, vel vero illi asscuratorias a pontifice regi tradunt, ad casum decessus ipsorum in vrbe, beneficium sic vacans futurum, in regno saluum mansurum. v.)

I 202.

r.) 404: 5. s.) 647: 17. 715: 16. t.) 537: 19. 587: 39. u.) 495: 30. v.) 514: 65.

1202 Bela III^{us} confirmat donationem villae Martini & Bojoith, per Benedictum vayuodam vxori suae Thota, dotis nomine factam, et facultatem illi dat, easdem, cui voluerit, donandi, vel vendendi, siue ecclesiis, siue aliis.

Andreas II^{us} priuilegio hospitibus in villa Varasd commorantibus, id quoque concedit, vt si quis haerede carens decesserit, libere disponat suam possessionem, siue ecclesiae, siue cuilibet suorum cognatorum.

1266. Nana comes heredum solatio destitutus, omnes possessiones suas, cum consensu regis Belae IV^{ti} monasterio monialium de insula B. V. legat.

1267. Petrus & Paulus iobagiones castri de Koast, terras eorum Vajszlo vocatas, ecclesiae B. V. de insula contulerunt, semet ipsos in iobagiones ecclesiae transferendo. Rex confirmauit.

1269. Idem rex confirmat, quod Paris filius Alexandri omnia bona sua, praesertim Benzeny in comitatu de Walko iisdem monialibus de insula legauerit.

1270. In priuilegio archiepiscopo Strigoniensi dato, Bela IV^{tus} concedit, vt nobiles regni, ecclesiae Strigoniensi, possessiones suas, viuentes & morientes, sine requisitione regia legare & donare possint, sed Vduornici, Tauernici, ac ceteri seruilis conditionis homines, regi & reginae subiacentes & ad certa seruitia deputati, hoc sine speciali regis concessione facere vetantur.

1272. Petrus nobilis de Zederkin, omnia bona sua monasterio B. V. de insula legat. Rex confirmat.

1273. Moyse comes Simegiensis possessiones suas hereditarias, cum consensu regis Ladislai IV^{ti} iisdem monialibus legat.

1291. Fennena regina, iisdem possessionem suam reginalem Sumchud, in comitatu Albeni confert. Andreas IIIus confirmat.

1297. Lampertus filius Chepani de Keych, iobagio castri Supruniensis, abbati & monasterio de Kedhel, terram centum iugerum donat. Andreas IIIus confirmat.

1347. Iudices Budenses regi Ludouico & matri eiusdem Elisabeth, adiudicant medietatem molendini, in calidis aquis, quam

comes

comes Wluengius capellae SS. Stephani, Ladislai, ac Emerici a se fundatae legaue-
rat. In sententia exponitur, quod Carolus
rex hanc molendini partem Wluengo contu-
lerit, sed quod post mortem illius ad regem
deuolui debuisset.

1356. Secundum priuilegium a Ludouico rege ciuitati Kaproncza datum, si quis
ex ciuibus, sine prolibus, vxore et cognatis
obiit, duae partes pauperibus, & eccle-
siae ciuitatis, tertia ciuitati cesserunt.

1361. In priuilegio ciuitatis reginalis
Modor statuitur, vt qui ex ipsis absque he-
redibus decesserit, cuicumque ecclesiae, vel
aliis voluerit, legandi et testandi habeat fa-
cultatem.

1364. In priuilegio ciuitatis Cassouien-
sis est, vt ipsi vniuersa palatia, domos, vi-
neas, molendina, et omnes hereditates suas,
sub censu Purgrecht vocato, testamentaliter,
aut alio quocunque modo ecclesiis, monaste-
riis, capellis, altaribus, libertare valeant, sub
modis, formis, et conditionibus, in litteris
patentibus regiis exinde confectis.

1528. In priuilegio oppidi Maros per
Ferd. I. confirmato, incolis et hospiti-
bus
eiusdem

eiusdem, nulli alteri ecclesiae, nisi parochiali, ius legandi conceditur.

1560. §. 19. Ferd. I. mandat, vt episcopis in occupatione bonorum et prouentuum ecclesiasticorum de manibus secularium & idiotarum vniuersi auxilio sint.

§. 7.

Praelati omnia ex donationibus regum possident, x.) & eorum beneficia rex pariter Vngaris, vel qui ab antiquo coronae sunt subiecti, nobilibus tamen confert, y.) licet subsequa lege, vt nobilium potior ratio habeatur, z.) id implicite sublatum sit. Proventus praelatorum ecclesias desolare permittentium, rex sequestrat. aa.) In ipsis beneficiis succedit rex praelatis, bb.) in aquisi-
tis autem, si ab intestato decedant, aut si testamento condito, nec conuentioni Kollo-
nichianae satisfaciant, nec consensum a re-
ge super testandi facultate impetrent. cc.)

§. 8.

x.) Iæ: 13. y.) 514: 24. 521: 34. Vide le-
ges ad sum. 3um. littera g.) citatas. z.) 606:
ad sum. §. 3. aa.) 723: 71. bb.) Iæ:
10, §. 3. cc.) 715: 16.

Abbatias et praeposituras clericis Secularibus collatas rex aufert, aliis ecclesiis iam annexas separat, abbatibusque regularibus illius ordinis confert, dd.) claustra pro lubitu intrat, ee.) praeposituras & abbatias, ab exemplo iam habito, ad scholas applicare quidem, ff.) et pinguiore, quousque debita sua persoluat, retinere gg.) posset, nisi Status & ordines, posterioribus legibus, easdem et omnes ecclesias, foundationis item cuiuscunque nominis, in suo statu & fundatione seruandas esse hh.) cauissent.

1474. Michaël Orszag de Guth, palatinus, auctoritate iuris patronatus, sibi per regem hac vice concessi, praesentauit generali vicario Strigoniensi, pro abbacia de iuxta Gron, Ioannem de Zechen.

1530.

dd.) 498: 11. 500: 32. 504: 27. 507: 13. ee)
 S. Ladisl. I: 35. ff.) 548: 12. 550: 19.
 gg.) 518: (Bacs 17. 519: Bacs.) hh.)
 588: 44. 599: 35. 606: ad 5um, §. 5.
 613: 32. 791: 23.

1539. Ferdinandus I^{us} confert abbatiam de Tihany Iohanni de Choron adolescenti, vsque legitimam illius aetatem vero, Andréae de Choron, patri Iohannis, gubernationem abbatiae committit.

§. 9.

Capitulorum et conuentuum desertorum sigilla rex conquiri curat, et donec restaurentur, apud se retinet. ii) Capitula quoque rex postliminio restituit. kk) Circa canonicatus autem, combinatis legibus ll) id prodit — a) eosdem reges, sed etiam — b) praelatos contulisse — c) Praelatos absque consensu regis nulla beneficia conferre posse, & cum istud, postrema quoque eatenus lata lege confirmatum sit, nec in vlllo decreto regi obligatio imponatur, vt ius conferendi canonicatus, seu alia beneficia praelatis largiatur, sequitur regem de lege canonicatus et alia beneficia pro lubitu conferre posse, vel alteri ius conferendi tribuere.

1417.

ii) 550: 61. kk) 751: 7. 765: 10. ll) 486:
 10, §. 8. 495: 31. 498: 67, §. 26. 526: 21.
 609: 73, §. 33-38. 647: 102. 723: 55.

M

1417. Sigismundus rex Conſtantia vrbe Andreae epifcopo Varadienſi, pro prima canonicatus et praebendae vacantia, auctoritate iuris patronatus regii, Ioannem filium Gaſparis de Zapulo, plebanum de Lamperhaza, dioceſis Agrienſis, praefentat, et quidem regalibus, ſeu quorumpiam aliorum litteris harum in contrarium datis non obſtantibus.

In ſtylo cancellariae Mathiae regis eſt inferſum mandatum ad epifcopum Tranſylvaniae, vbi obiurgatur, quod canonicatum Albenſem, praepoſito Albenſi et ſecretario regio a rege collatum, alteri contulerit, iubet eundem illi reſignari, ſecundum autem vacaturum canonicatum illi conferendi facultatem largitur.

1537. Thomas de Zalaháza, epifcopus Veſzprimienſis, canonicatum in eccleſia ſua Agrienſi vacantem, ſua ordinaria & iuris patronatus auctoritate, Franciſco de Ujlak, praepoſito Poſonienſi, ſecretario regio & cancellario ſuo confert.

§. 10.

Conuentus etiam rex restaurat, & iure patronatus conuentuum sigilla habentium solus rex gaudet, mm) Claustra vero & collegia sine assensu regio augere non licet, nn)

Quid iuris denique rex, circa scholas, decimas, excommunicationemque habeat, in praecedentibus capitibus sufficienter explicatum est,

Reflexiones in praemissa.

Ad caput Ium Sum ptum de bonis ecclesiasticis.

Cum aetate nostra primo quidem, sublata societatis Iesu religione, dein aliis etiam ordinibus, bona illorum diuersam sortem nacta sint: merito queri potest, num ius sit de bonis istiusmodi ad arbitrium disponendi. Mea quidem opinione, non tantum ablatorum ordinum, sed etiam omnia bona ecclesiastica ad seculum trahi possunt.

M 2

Con-

mm) 471: 18. 498: 11. 569: 48. 598: 38. 609: 50. nn) 715: 102, §. 3.

Consideremus primo obiectum ex mente fundatorum. Expressa partim, partim praesumta fundatorum mens est, vt secundum canones illis ecclesiastici fruantur. Si huic non satisfiat, ex mente quoque fundatorum ciuitati ius est, bona haec ad se recipiendi, et mentem fundatorum adimplendi. Dubitem, canonibus, prout stricti iuris est, satisfieri. Iuxta hos tertiam partem in ecclesias, tertiam in pauperes conuertere deberent: imo secundum canonem CXII^{um} synodi antiquae ex codice missali capituli Pofoniensis editae, plane tres quartas aquisitionum suorum in vtilitatem ecclesiae conferre obligarentur; in conformitate vero legum nostrarum desolatas ecclesias restaurare. Non video his satisfieri. Praeter superbas basilicas, exceptis item ecclesiis in propriis ecclesiasticorum bonis existentibus, alibi onus hoc populus fert. Populus alit pauperes. Igitur menti quoque fundatorum magis congruum est, si bona ecclesiastica a clero adimantur, & sub administratione publica ad cultum eiusque ministros intertenendum, pauperesque alendos conuertantur.

Porro

Porro menti fundatorum, nunc clerus maxima ex parte ne quidem satisfacere potest. Eorum omnes catholicam religionem profesſi ſunt. Qui enim pauci aderant Ismaëlitae, Saraceni, hi comparari non poſſunt, cum multitudine illa, quae noſtra aetate a Romanis Sacris aliena eſt, & alioquin Ismaëlitae, Saracenos, vltra 13^{ti}um Saeculum apud nos vix reperiēs. Iam diminuto curae cleri catholici credito populo, onus quoque illi incumbens diminutum eſt. Nec itaque iuſtum, vt nunc iisdem, quibus olim fruatur beneficiis.

Sed altius adhuc repetendum eſt negotium. Fundationes maxima ex parte a regibus oriuntur. Ex bonis in publicos uſus deſtinatis fieri debuerunt. Accreuit aliunde onus populo. Hinc ad alleuiandum populi onus, iterum ciuitati ius eſt, eadem in comoda totius reipublicae conuertendi. Eccleſiaſticos ego, vt miniſtros publicos reſpicio. Sed quoad reliquos patriae officia obeuntes, multa immutata ſunt. Primis ſeculis habebant beneficia quaedam ex bonis ad caſtra ſpectantibus; partem tributorum, ſeu vt nunc vocamus teloniorum, cen-

tesimam, vicesimam decimarum ii, qui comitatibus praeerant. Successu temporis haec omnia mutationem subiuerunt. Nullam itaque rationem video, cur officiales reipublicae illi, qui ecclesiastici vocantur, etiam ratione prorsus eadem tractari nequeant. Soluantur vti alii, bonis migrent.

Vltro. Intertenentur ecclesiastici catholici, ob munia publica, quae gerunt, quod scilicet homines, virtute, exemplo suo, ad vnionem ciuilem fortius conseruandam animent, lites, iurgia, caedes innumeras anteuertant, ad legitimandam cuiusuis aetatem, statum, hereditatem suam, regesta nascentium, morientium, & coniugatorum feruent. Qui graues has reipublicae curas sustinent, parochi, minimis fruuntur beneficiis. Et idem totum faciunt etiam aliarum religionum sacerdotes; Graeci ritus popae, Euangelici ministri, & quibus totam sapientiam nos debere agnoscimus, erga quos tamen ingrati sumus, Hebraeorum quoque rabbini. Aut igitur omnibus ex publico prouidendum, aut praemissa regesta, vel vt actus ciuiles, magistratus ciuilis curae committantur, quiuis suo cultui ex propria

cru-

crumena prospiciat, bona vero ecclesiastica in instituta publica conuertantur.

Duas in obuersum momentosas obiectiones quoque audiamus. Vna est, quod ademptis a clero bonis, omnium proprietates vacillent. Ego quidem nullam consequentiam video. Dicam, quod sentio. Status naturalis figmentum quidem philosophorum est, ad explicanda facilius multa iura excogitatum. Sed de pacto vnionis civilis idem asseri nequit. Ex peregrinationibus Cookianis & aliis certum euadit, inueniri adhuc familias, societates priuatas, quae in Societatem ciuilem necdum coaluerunt, proprietatem tamen terrarum etc. habent. Pactum itaque vnionis civilis iam praesupponit proprietatem singulorum. Indiuiduae familiae coalescunt in ciuitatem, & sibi mutuo securitatem, defensionem proprietatum suarum pollicentur. Corporaciones vero, collegia, contubernia, proprietatem non nisi in ciuitate iam formata consequi, nec quin ciuitatem prius supponamus, existere possunt. Ciuitati itaque semper ius est, corporationibus ius adipiscendae proprietatis largiri, & dum sibi id haud

expedire videat, iterum negare. Quidquid autem ecclesiastici possident, id ecclesiarum, verbo corporum proprietas est, quae ubi & in quantum ciuitati proficuum esse videtur, iterum cessare possunt.

Porro, Quidquid status ecclesiasticus possidet, aut fundatio regum, aut priuatum est. Si prius, cum quidquid ad regiam dignitatem spectat, ad nationem quoque pertineat, huic mutatis adiunctis temporis, in melius totum conuertere licet, quod delegata auctoritate prouisi, quousque ipsi ciuitati placuerit, in hos, vel alios vsus destinarent.

Si sint fundationes priuatarum familiarum, aut easdem in communes reipublicae vsus conuertendas disposuere, aut in fines tantum testanti, verbi gratia refrigerium animae suae et sexcenta alia profuturos. Si prius reipublicae itidem ius est, mutatis illis, quae fundatoris tempore vigeant, ipsam quoque fundationem in alios vsus conuertendi.

Ad posterius vero cuiusquam ius esse in infinitum prospiciendi, simpliciter negamus. Terra et quidquid vsui humano inseruit, est
viuen-

viuentium. Disponere, vt mutare non liceat, in tempus vbi non existas, ridiculum est. Veteres legislatores, magis reipublicae totius libertati, quam priuatarum familiarum commodis intenti, hanc irrestrictam testandi facultatem iuri naturali aduersari probe norunt. Hinc limites illi arctiores posuerunt. In quantum quis de rebus suis disponere potuit, ius istud tantum ad immediatos successores, quos condominium habere praesupponebant, restrinxerunt. Ille, qui testamento, legato, ab intestato successit, idem quod antecessor ius habuit. Sed in nostro feudali systemate, vbi in aeternum ius disponendi somniatur, hac fatali lege effectum est, vt alendarum vnus volae hominum causa, myriades libertatis sacrificium ferant.

Alia, opinione mea plus ponderis habens obiectio est: posito omnia bona ecclesiastica ita respicienda esse, velut officialibus reipublicae sine eo tradita, vt munus publicum, quod hic loci ecclesiasticum vocatur, gerant, cum ecclesiastici conditionibus his officium nacti sint, vt bonis antecessorum suorum fruantur, iustitiae aduer-

fari, vt illis priuentur. Ad hoc candidè reponimus, id verum, iustumque esse. Nec est mea mens, vt actu beneficiis qualibuscunque prouisi, cum nullum periculum adfit, illis priuentur. Vtantur, fruantur, gaudeant bonis suis, imo num canonibus exinde satisfiat, canonicae ipsorum conscientiae committendum esse censeo. Apprime mihi constat, quod auctor operis: *de dominio nobilium*, — qui, vt mihi saltim videtur, pessimam causam optime defendit, — vltima pagina sua, et plus quidem quam in toto opere dixit. Sed a) licet in futurum melius prouidere, & quod longe maius est b) quaestionem eatenus mouere. Vtinam viris doctis, imo cuius, plena in vtramque partem differendi libertas concederetur. Ast somnium est libertas & politica & ciuilis, vbi censura librorum est.

Mea itaque opinione — primo: lex ferenda esset, vt intra decem annos, parochiis exceptis nulla beneficia ecclesiastica, quae interim vacabunt, conferantur. Interim pro & contra cum libertate plena disputetur, quomodo optime in communes vsus conuerti possint. Fors ecclesiis, pauperibus, cassae regni — si cassam regni in systema-

siemate feudali habere expediat — inde prospici potest.

Secundo : Bona abolitorum hactenus ordinum, tam societatis Iesu, quam S. Benedicti &c. in seculum reducantur. Subditis omnium horum bonorum, facultas semet ipsos, velut cum Cumanis 34: 715. factum est, in libertatem asserendi, lege concedatur, ac velut Cumani vel Hajdonicalia oppida, vel saltem prout districtus tibiscanus, item Gikinda, tractentur. Sic fiet, vt loco aliquot monachorum psallentium, millenae familiae beentur, & prout per statum ecclesiasticum seruitus — abstrahendo a castris tanta bona, quorum libertas maior quam nunc subditorum erat, sed magis adhuc depraedicata, qua tota hierarchiae compages subsistit, obedientia passiuam, — in maiorem classem hominum introducta est, vicissim per libertatem subditorum in bonis ecclesiasticis habitantium, seruitus iterum diminuatur.

Exigua, quam hactenus habere mihi licuit, experientia edoctus sum, in regno Hungariae, fortem subditorum, qui in bonis ecclesiasticis sunt, praesertim monachorum,

rum, longe beatiorum esse forte aliorum subditorum. Causae illius mihi non satis cognitae sunt. Sequentes tamen mihi videntur esse genuinae — 1.) Multi ecclesiasticorum, libris, materia docta, libenter semet occupant, contenti quidquid ad culinam feratur, nec ut illud augeant, solliciti; & quidem eo magis, quod — 2.) Anxia familiae intertenendae cura non cogantur subditis, ultra quam moris est, uti. — 3.) In omni alio statu augmentum reddituum gradatim fieri solet. In ecclesiastico vno gradu prouentus suos in decuplum et vltro nonnulli auctos nanciscuntur. Vir 2, 3, 5. millium prouentus habens, ad semel 30, 50, centum milia consequitur. Nullam itaque rationem videt, cur adhuc plus a rustico eidem extorquendum sit, imo ad eorum etiam, quae fricti iuris esse putantur, relaxationem, indulgentior euadit. — 4.) Multi non introduxerunt vrbarium vltimum. — 5.) Accedit apud multos, praesertim in monasteriis existentes, quod naturae sensum non abnegauerint, adeoque in propriis subditis, consanguineos, affines, imo germanas etiam proles cernentes, eosdem mitius tractent. Qui in
 bonis

bonis olim Iesuitarum, Benedictinorum, harum rerum curiosus est, experitur, quantum fors illorum moderna a priori differat.

Ex his itaque concludo, quodsi subditi in bonis ecclesiasticis, seu actu vacantibus, seu vacaturis viuentes, nobilibus, magnatibus, &c. prout cum aliquibus Iesuiticis bonis iam factum est, conferri deberent, ego, vt millennis quam paucis aliquot familiis bene sit, semper magis cupiens, horum causa malle, vt & aboliti ordines in integrum reponantur, & omnibus ordinibus religiosis facultas bona possidendi lege concedatur. Nam si alicubi terrarum, prouerbum illud germanicum: *Unter den Krummstab ist gut wohnen*, verum est, in nostro systemate feudali verissimum est.

Ad Caput secundum, Paragraphum secundum: De officiis secularibus an ecclesiasticis conferendis?

In Mathiae decreto 1458: 8. in vestigiis comitorum p. 303. lego: „Praelati et barones, ceterique beneficiati cleri duas dignitates, honores, baronias, seculares scilicet, ac ecclesiasticas simul tenere non valeant,

leant, neque homo secularis, neque spiritualis, dignitates ecclesiasticas occupatiue seruire possit, *nec spirituales secularia officia tenere valeant*. Vtinam huic vltimae legi satis fieret! sed ab ovo ordiamur rem.

Ecclesiastici — vel saltem potior eorundem pars, abstrusas illas metaphisicas quaestiones, quas ob defectum experimentorum physicorum, a diuo Platone inde vsque nunc viuentem Kant, ea, qua philosophis satis fieret, ratione, nullus adhuc soluit — quod scilicet homo ex duabus essentialibus a se inuicem distinctis partibus constet, — quod nobilior illius pars, ad fines quosdam eminentiores, vltra cursum vitae huius destinata sit — quod denique directionem, curam, nobilioris istius in homine partis, a conditore huius vniuersi creditam sibi habeant — veritatum instar, de quibus ne dubitare quidem licet, nobis proponunt. Vnde necessaria consecutione fluit, quibuscunque haec plene persuadent, prae illis eisdem magna praerogatiua pollere, ac in ipsorum oculis eo praestantiores esse, quo nobiliori parti hominis, suam curam impendunt.

Quare

Quare suapte fluit, ecclesiasticos iam qua tales, si quid humani patiantur, nimium quantum officio suo abuti posse. Sed si munera secularia adipiscantur, eorum pessima quaeque in rempublicam, velut et ipsam religionem manant incommoda. Nam — 1.) cum iam solius animae cura, seu vt illi loqui malunt, potestas spiritualis, ipsos aliis eminentiores reddat, vbi accedit temporalis potestas, facile vnam cum alia identifcant, et omnia sibi licere putant. — 2.) Hinc in officiis religionis, cuius arma sunt rogare, monere, hortari, indignitatem actionis demonstrare, communionem tandem fidelium indignum declarare, facile media perfectam obligationem, coactionem inuoluentia adhibeant, et religio, in qua omnia liberrima spontanea esse debent, plurimum de sua dignitate amittat. — 3.) Vicissim in reipublicae negotiis, religionis et reipublicae officia confundant, vt a Deo Ter Optimo Maximo priuilegiati caecam obedientiam exposcant, ipsam libertatem & naturalem et ciuilem, in sua radice labefactent. — 4.) Cum porro in republica singulus minister publicus, ad rationes actionum suarum reddendas stringi possit,

possit, ecclesiastici hunc rigorem nunquam experiuntur. Velut enim a Deo miseri immunitatem sui praetendunt, et huic soli rationes reddere obligatos esse putant. Denique — 5) dum ecclesiastici officia secularia gerunt, aut vtrique muneri suo satisfaciunt, aut alterutri, aut neutri. Si vtrique, argumentum est, in linea ecclesiastica, dari officia superflua, otiosa, adeoque id ipsum probat, praestare, ut quos trahunt prouentus, ciuitas reducat, in meliores usus convertendos. Si alterutri, vel neutri, potius ecclesiasticus ad aram seruiat, secularia officia secularibus maneant.

Vt itaque Werböczy assertum, quod ecclesiastici, prout nobiles, vna eademque praerogatiua gaudeant, nec vnus habeat plus de libertate, quam alter, verum eua-dat — ita enim ut ecclesiasticus possit seculare officium gerere, ac prouentus illius trahere, seculari autem nec officium ecclesiasticum assumere, nec redditus muneribus ecclesiasticis adhaerentes consequi liceat, id falsissimum — est — lege stabiliendum optarem, ut — a) omnia officia secularia, nunc ecclesiasticorum curae credita, dum primum
vaca-

vacauerint, secularibus tradantur. — b) ad
 aequilibrium inter praetensam potestatem spi-
 ritualem & temporalem manutenendum, pro
 gerendo quocunque officio seculari incapaces
 sint.

*Ad caput 5-tum de Archiepiscopo Strigo-
 niensi.*

Ad anomala nostrae constitutionis spe-
 ctat, quod in tabula regia, duo e clero se-
 deant, et ultra hos, primas duos nominare
 possit, ex ciuibus autem, qui etiam status
 sunt, nullus ibidem interfit.

*Ad caput sextum & octauum. De Archi-
 episcopo Colocensi & Episcopo Vara-
 diensi quoad fora.*

Ista quidem iam pridem cessarunt esse
 vetita. Cum tamen necdum abrogata sint,
 lege quoque admittendum censerem. Dies
 enim festiui optime ad talia instituta quadrant,
 vbi multi homines conueniunt, mutuum-
 que sibi auxilium praestant.

Ad caput 12-um, §um 3um Obiecta locorum credibilium.

Horum quidem plurima vsu ipso obsoleuerunt: Sed lege necdum sublata sunt. Ego quidem, si omnis authentia, seu credibilitas loci, a capitulis et conuentibus adempta, ac comitatibus tradita fuerit, ipsi publico bono magis consultum iri iudico. Nam — 1) periculi plena res est, actus ciuiles, potestatis spiritualis directioni committere. Vnum exemplum allegare sufficiet. Lector, quid inde sequatur, ipse perspiciet. Inter grauamina 1619ni status de multis excessibus praepositi Pofoniensis Balasfy queruntur, dein addunt: „et quia super praemissis contra eundem, quaedam attestationes medio capituli Pofoniensis sunt celebratae, verum earundem extraditio, per archiepiscopum Strigoniensem grauissimis cum minis contra cursum et progressum iuris communis solitum prohibita, cum et alioquin capitulum, non curata cuiusuis prohibitione, etiam per se paria talium attestationum extradare teneatur, sancita poena remedium afferatur.”

2do Si euocationes, oculatae etc. iam nunc citra testimonium capituli vel conuentus

tus fieri possunt, non video rationem, cur
 statutiones, contradictiones, in congressibus
 comitatum, et per magistratuales fieri non
 possint.

3to Iam anno 1729no ad vires trium
 millium florenorum passionis in comitatibus
 celebrari posse, in comitiis, licet clero dis-
 sentiente, decisum fuit. Non scio, cur e
 lege emanerit.

4to In bene ordinata republica posses-
 sorium proprietariorum non debet fluctuare.
 Contradictiones fiant in comitatum congre-
 gationibus, vt quiuis possessor, vel ius ad
 id habens, sibi providere possit. Hinc

5to optandum esset, vt elenchi loco-
 rum credibilium typis imprimantur. Qui iu-
 sto titulo quidpiam possidet, nihil, quod me-
 tuat, habet; qui iniusto, expedit vt cui ius
 ad rem est, etiam media non occultentur.

*Ad eiusdem capituli §^{um} 10um. De Sessione
 et voto capitulorum in co-
 mitiis.*

Ad anomala itidem nostra spectat, quod
 in legibus, praeposito cum capitulo simul
 sumpto vna vox in diaeta tribuatur, et tamen

capitula duos ablegatos eo mittant; quod comitatus Szaladiensis, vltra septem mille personas nobiles, seu vltra mille familias nobilium numerans duos ablegatos ad diaetam mittat, capitula autem Bosnense, Quinqueecclesiense, quae ex sex, octo personis constant, etiam duos ablegatos singulorum eorum ad comitia mittat, & tamen praetendatur, quod omnes domini praelati et ecclesiarum rectores ac barones et ceteri magnates ac nobiles ratione nobilitatis & bonorum temporalium vna eademque libertatis, exemptionis et immunitatis praerogatiua gaudeant, nec habeat dominorum aliquis plus, nec nobilis quispiam minus de libertate. Sunt mala voluntaria constitutionum nostrarum dixit Seneca,

Ad caput 15um De Parochis.

Communis opinio est, quod plebani nobilitari praerogatiua gaudeant. Ego hoc in nulla lege deprehendi. Potius contrarium iuste deduci puto ex 662: 5, §. 5. & 681: 46. §. 6. vbi episcopis titularibus, abbatibus et praepositis minus possessionatis, siquidem nobilitari praerogatiua gauderent, vt in personis prodeant, vel loco sui equites statuunt,

impo-

imponitur; quae ratio nullibi ad parochos applicatur, qui non titulo infurrectionis personalis, sed titulo infurrectionis generalis ad communia onera trahebantur. Praeterea in comitatuum restauratoriis, nullam vocem quales habent, quod tamen minimo nobili haud negatur. Iustum quoque esset, ut cum & aliarum religionum ministri, idem reipublicae officium exhibeant, iisdem etiam, velut parochi catholici, praerogatiuis gaudeant.

Ad caput 16um. De Decimis.

Inter omnes exactiones publicas nulla tam onerosa, reipublicaeque tantopere noxia vix est, quam decimae praestatio. Cum enim mille fraudes in hac exactione committantur, ipsae leges tantarum transgressionum causa sunt, ac bonum, praestantem illum ab architecto vniuersi formatum animum deprauant. Nam qui in vno genere dolose agit, dolose respectiue agere stimulatur, ille gradatim in aliis momentosissimis quoque vitae suae actibus, si id sibi prodesse putet, a dolo non abstinebit. Hic autem quotannis exempla vicinorum, parentum, fratrum videt, quibus decimam celare, furripere, proderat. Etiam si decimatores oculos Argi ha-

beant, omnibus tamen technis, fraudibus detegendis non sufficiunt. Porro si puniantur, saepe ad inediam delabuntur. Et haec omnia sunt mala voluntariarum constitutionum nostrarum. Optandum sane foret, vt a iugo hoc ruricola tandem liberetur. Siue enim spectemus causas, cur decimae introductae sint, seu fines in quos conuertendae forent, seu obligationes hoc titulo in legibus impositas, omnia haec, argumenta potius ad suffeendam, quam continuandam decimae exactionem suppeditant.

Causas introductae decimae, tum in legibus, tum in diplomatibus, sequentes deprehendi, quod — a) lege Mosaica id praecipitur. Non credo, nunc ecclesiasticos ab inde titulos suos petituros. Si ex lege Mo-
 sis decimas sibi deberi praetendunt, cedant bona, gratuitaque fidelium oblatione contenti sint.

b) In nouo testamento; euangelica sanctione id praecipitur; sine harum solutione saluari neminem posse. Dubitem, nostra aetate quempiam tam ignorantem esse, qui haec serio defendat. Poterat id illo tempore dici, vbi legere biblia, ad privilegia

vilegia cleri spectabat, dum seculares pauci legere sciuerant.

c.) In signum catholicae fidei, vt christianos esse recognoscant. Omnes hae rationes, si easdem validas esse profiteamur, nobilem, velut agricolam ferunt. Cur ergo illi immunes sunt, cur hi plectuntur? Olim eodem titulo, rex, nobiles, decimam praestabant, vti exempla huiusmodi superius adduximus. Quod nunca decimis exempti sint, vix propterea christianos eosdem non esse, catholicos esse desuisse asseretur. Sed multi quoque sunt, qui nolunt catholicam fidem sequi.

d) Ponitur etiam pro ratione vt habeant, vnde viuant. Istud iustum est. Qui ad aram seruit, ex ara viuat. Sed ab eo, qui ad eandem aram Deum colit, ad quam ius decimae habens seruit. Oportet praeterea, vt quemadmodum ara, cultus, liber, spontaneus esse debet, oblationes quoque fidelium tales sint. In resolutione regia 1699. pro Catholicis in Transyluania de gentibus emanata, statuitur: „ vt decimarum quarta, quam catholici pendere debent, in posterum non a catholicis praedicantibus, seu

ministris, sed ecclesiasticis catholicis pendatur, relicta pariter pro acatholicis facultate, ut ipsi suae religionis ministris, ut hactenus consueuerunt, dare possint decimas." Nec itaque apud nos iustum est, ut graeci ritus incolae, euangelici, Iudaei, ecclesiastico catholico decimam praestent. Quoad Graecos id alioquin lege cautum est, non nisi per resolutiones regias decimae subiecti fuerant, imo ipsa via iuris ex parte Graecorum assumpta, per mandatum regium fisci debuit. Quod autem Graecis iustum, Euangelicis et Iudaeis etiam iustum esse deberet, ac ut omnium tam catholicorum quam non-catholicorum fors alleuietur, iustissimum.

e) Adhuc in diplomate 1256to archiepiscopatu Strigonienfi a Bela IVto concesso, sequentes inducuntur causae: „ quae etiam nobis et nostris successoribus corde humiliatis, transgressis diuinis mandatis, absolutionis beneficium, et remissionem peccatorum vice dei impertitur, ac infideles nostros et sacrae coronae per censuram ecclesiasticam arcet et compellit ad nobis et sacrae coronae obediendum." Nec istud nostra aetate valet. Minimum tertia pars regni,
non

non recognoscit censuram ecclesiasticam, quorumcunque episcoporum catholicorum. Et si verum sit, sacerdotes catholicos in obedientia continere populum, idem quoque ministri, popae, rabbini faciunt. Denique tam Rex quam omnes illius Ministri plene persuasi sunt, manutentione legum, quae voluntatis generalis expressio esse debent, optime obedientiam conciliari.

f.) Fines in quos decimae conuertendae essent, iidem sunt, quos circa bona retulimus, vt ecclesias restaurent, pauperes subleuent. Ex decisione pontificis Innocentii quoad decimas Simigienses ad annum 1215° superius vidimus, ibidem in specie, quartam partem decimarum, velut pro fabrica ecclesiae destinatam induci. Nunc populus ecclesias restaurat, pauperes alit.

g) Accedit quod olim maius praelatis incubuerit onus, cum praeter Iudaeos omnes ipsorum iurisdictionem recognouissent. Pray in sua diatribe in dissertationem S. Ladislai, vbi p. 149. Sacerdotes Seculi XIV^{ti} decimam pontificiam praestantes recenset, dicit: „ Haec olim ratio parochiarum fuit,

Nunc alia facies est. Nam si vel sola Biharientis prouincia in censum veniat, numerabimus paroecos catholicos 24. graeci ritus contra 335. Helueticae confessionis 126." Diminuto onere, an iustum sit eadem, quae olim commoda ferre, cuius diuicandum relinquo.

h) Titulo decimarum onus seruandorum banderiorum ecclesiasticis impositum fuisse, legibus superius euicimus. Nunc militiam alit populus.

i) Illud tandem omnem meum, quem de iustitia habeo, conceptum superat, quod decima semper titulo ecclesiastico desumpta fuerit, quod in signum christianitatis, catholicae fidei praestetur, & vbi leuamen quodpiam in hoc onere, per redemptionem decimae perpetuam, vel vero arendam temporaneam sentire posset decimae obnoxius, ibi signum christianitatis, catholicae fidei, non illi, sed domino terrestri, alioquin a decima immuni, praestetur.

Haec omnia illuc vnice tendunt, vt iugum decimae a numerosissima et vtilissima reipublicae classe tandem auelli optem. *Miser contribuens plebs*, est perpetua cantilena.

na. Citra sacrificium alleviari nequit. Satis premitur contributione, vrbario, sentiat ad minus ex parte religionis leuamen.

Ad caput 17um §^{um} 7um De Haereticis.

Circa leges has multa dubia mihi occurrunt. Dicitur damnata haeresis. Per quem damnata? Conciliumne Tridentinum? Concilium quodpiam nationale? vel leges patrias? An damnata per singulas species receptorum religionum?

Porro. Damnata haeresis notam infidelitatis inuoluit. Haec olim in comitiis iudicabatur; iam autem articulares causae ad tabulam regiam translatae sunt. Ex hoc itaque capite, nota infidelitatis, non ad forum spirituale, sed ciuile spectat.

Sed optimum est, iam quaestiones has nostra aetate superfluas videri. Prout cuius homini liberum esse debet, quam quis religionem sequi velit, eandem amplecti: ita singulae religiosae societati liberum esse debet declarare, num hunc vel alium, pro societatis suae membro agnoscere velit. Ast haec omnia nullam coactionem ciuilem involuant, oportet. Cum enim religio, maxima sui parte, in cultu interno consistat, hinc

hinc velut omnis coactionis expers, nec pactum vnionis ciuilibis ingredi potest. Circa religionem ciuitas nihil aliud iuris habet, quam vt securitatem singulo indiuiduo proprietate mentis suae vtenti, adeoque Deum pro animi sui conuictione colenti, contra quosuis impetores praestet. Reliqua non sunt illius competentiae.

Ipsi quoque religioni christianae hoc proprium est. Quos nouimus legislatores, Mosem, Solonem, Lycurgum, Numam, Zoroastrem, Mahometem, omnes religionem suam legibus ciuilibus intertexuerunt. Solus Christus & apostoli eius, non sunt dignati legislatores ciuitatum tanto honore, vt in instituto diuino, legibus humanis, sanctimoniam addere voluissent. Qui in historia ecclesiastica versati sunt, norunt, eorum energiam suam religionem christianam amisisse, dum legibus ciuilibus, institutis humanis, in perfectam, coactioni iunctam, obligationem transiisset. Nec itaque ad primitiuam puritatem redire, non prius diuinam suam vim, vti primis Seculis exerere valebit, donec omnis coactionis ciuilibis expers, suis propriis armis spiritualibus committatur,

Haec

Haec forsitan sufficient ad dilucidandam in nuperis comitiis ab aliquibus agitam quaestionem : num et quae religio in regno Hungariae sit constitutionalis ? Mea opinione nulla. Quia religio non potest esse obiectum pacti vnionis ciuilis. Praeterea si historice assumamus rem, si quod primigenium pactum vnionis ciuilis ad posteros translatum habemus, septem illa puncta sunt, quae anonymus Belae regis notarius refert. Ibi nihil de religione.

Ad caput 19um, De iudiciis ecclesiasticis.

Canonum saepe fit in legibus mentio, & cum sacrarum sedium sententias magistratus ciuiles exequi debeant, sequitur, incumbere magistratibus, vt noscant, qui et quales illi canones sint, secundum quos in foris spiritualibus iudicatur. Hinc iure meritoque corpus legislatiuum postulare potest, vt omnes religiosae societates in regno, canones suos exhibeant, visuri, num autonomiae suae nihil contrarium contineant. Nam si ex declarationibus cleri, vbi se ad canones prouocat, iudicandum sit, vehemens mihi suspicio est, in canonibus quaequam contineri, quae cum iure propriis legibus gubernandi, cohaerere non possunt.

Sic

Sic contra mandata declinatoria, praeterito seculo, regi eorum regnanti, scriptum porrexit, quod legibus eatenus latis ob canones suos non ligetur.

Sic 1722. in commissione religionaria Pestienſi, 10ma Ianuarii lecta erat contra replica cleri, articulos in negotio religionis conditos stare non posse, imo neque vim legis vnquam habuisse, sed nec vltius habere quire. Nam de iure canonico, nulla statuta, tametsi populi consensu, ita & regis assensu condita sint, vel fuerint, si contra libertatem religionis orthodoxae expositae fuissent, stare non posse. Iam vero omnes articuli in fauorem aduersariorum conditi, quod contra libertatem orthodoxae ecclesiae sint et habeantur, innegabile esset. Proinde articulos eosdem leges nullas esse, et in praecitato puncto nullos scriptos articulos, qua vim legis minus redolentes, pro firmis & stabilibus agnoscere posse. ” Articuli autem, quos hic tantopere impugnant, illa duo vnice continebant, quae nullatenus negari possunt, vt scilicet proprietatem mentis suae, sibi cognita ratione deum colendi exercent, vt item velut communia onera ferunt,

ferunt, ita etiam ad omnia officia secularia habiles sint.

Sic 1741mo leges de decimis latas, velut sub contradictione cleri existentes, se non ligare praetendebant.

Sic ex eodem capite 1741mo a decimis ne ad insurrectionem concurrant, se canonibus prohiberi asserbant.

Aduerti, clerum nunc canonibus contra leges, nunc legibus contra canones pugnare. Ano 1681mo, cum status illius, canonibus prohibitam facultatem testandi, regulare voluissent, opposuit clerus, vnam eandemque praerogatiuam se cum nobilibus habere. Cum autem 1741. ex legibus patriis status, titulo decimarum ad insurrectionis onus peculiare fringere voluissent ecclesiasticos, sacrorum canonum auctoritate ab obligatione hac, se absolui volebant.

Si itaque natio Hungarica, ius proprias leges condendi, et propriis tantum legibus gubernandi, in sua integritate exercere vult, oportet, vt clerus catholicus, sed & omnes reliqui, diuerso cultui addicti, suos legislativae potestati exhibeant canones, num, & in quantum vigorem in regno habere queant, per eandem diiudicandi.

Sed opinione mea, alia simplicior, et dignitati nationis conuenientior, extra vsum noxios canones ponendi methodus esset, ea, vt articuli 1662^{di}: 29ⁿⁱ §. 5^{tus} et 6^{tus} velut alioquin, posteaquam magna iam eorum pars a comitiis discessisset, in fraudem eorum, ad legum tabulas illati, & huic succedens 1729ⁿⁱ: 28^{ui}, §us 6^{tus} iterum lege abrogentur. Habeant illi plenam, iuxta canones suos iudicandi potestatem. Sed maneant intra suos cancellos, solis armis spiritualibus, quae solum ipsorum competentiae esse possunt, precibus, adhortationibus, censura ecclesiastica, non birsagiis, mulctis vtantur, magistratus ciuiles coactionem non addant, nihil exequantur. Sic & canonum auctoritas, tam in consistoriis, quam synagoga, et sanctimonia legum in regno manutenebitur.

Praemisso eo, quod magistratus ciuiles, nihil eorum, quae in sacris tribunalibus cuiuscunque religionis iudicantur, exequi debeant, optandum foret, vt sacerdotes cuiusvis religionis, non tamen consistoria, sed qui reapse in vinea domini laborant, parochi, popae, ministri, rabbini, in omnibus causis,
media-

mediatores, primos arbitros iudices non tamen in foro contentioso, sed vt amici, patres suorum auditorum agerent. Sic venerandum ministrorum publicorum characterem imbuerent, et iuris patrii cognitione, multas lites, odia anteuertent, vbi in moderna prouisione, ex ignorantia legum, tam multae transgressiones fiunt.

Relate ad forum contentiosum autem, quoad causas, quae hactenus fori spiritualis, et quidem Catholicorum tantum competentiae erant, multa mihi nascuntur dubia.

Perinrium, relate ad effectus ciuiles, nullam rationem video, cur per Seculares iudicari non possit. Promisi me veritatem dicturum. Non dixi. Contractus contrahebentibus legem ponit. Dictetur poena pro hac specie contractus. Magistratus ciuiles iudicent. Si vero, vt transgressio canonum, ob inuocatum in testem numen diuinum, consideretur: sit foris spiritualibus cuiusuis religionis, tam consistoriis, quam synagogis ius, poenas ecclesiasticas, nullatenus tamen ciuiles adhibendi.

Intuitu testamentorum, etiam rationem non perspicio, si solennitates in fashionibus,

contractibus, priuilegiorum, donationum-
que expeditionibus adhibendae, discussioni
magistratus secularis subsunt, cur non solen-
nitates testamenti?

Sed omnium minime capio, quod cau-
sae matrimoniales, in foro contentioso ad
iudicium fori spiritualis catholici referantur.
Ego singulo marito decidendum offero, an
si uxorem adulteram habeat, caelibes viros
sibi iudices deligeret? et an multo in consul-
tius haud sit, eos caelibes viros constituere
iudices, qui suas rationes bonas habere pos-
sunt, vt adulteria tecta, impunita maneant,
et vltimo, si poena ferenda sit, nocentem,
velut innocentem a vinculo matrimonii
haud soluendum feriant, qui votum castita-
tis quidem praestiterunt, sed quod per vo-
tum castitatis praesupponi debet, votum in-
vertendae radicibus suae humanae naturae
praestare non poterant. Combinet lector
paucas leges & data diplomatica, quae ad hoc
caput annotauimus. Aduertet, tam in ad-
ulterio quam in malitiosa desertione olim,
aliud matrimonium innocenti parti inire licu-
isse. Verum postquam clerici, vbiuis ad
stabiliendam hierarchiam, coniugati esse non
aude-

audebant, canon hic de vinculo matrimonii enatus est, per quem pessima quaeque in rempublicam demanarunt.

Quare non tantum a iudiciis ecclesiasticis, quoad forum contentiosum, causas matrimoniales abstrahendas esse censeo, sed et patentes immortalis Iosephi II^{di} et quidem eam, quae non catholicos concernit partem, velut in iustitia naturali, omnibus canonibus antiquiori, fundatam, legum tabulis inferendas, et quoad effectus civiles, ad omnes incolas regni extendendas suadeo, cuius alioquin eo salvo relicto, an in foro conscientiae, transalpinis potius principiis, quam beneficiis ex lege enascituris, vti velit.

Ad caput vicesimum. De Pontifice Romano.

De Papa ea mihi est opinio, vt singuli cuius patriae arbitrio committatur, an ex dataria, vel poenitentiaria Romana, aut a patriarcha Constantinopolitano conscientiae suae consultum iri velit, dummodo quoad effectus civiles, nec in matrimoniis, nec quibuscunque aliis casibus, quispiam citatibus decisionibus ligetur.

Ad Caput 21um. De Rege.

Hic magna mihi occurrit reflexio. Legibus praescriptum est, quale in coronatione rex iusiurandum praestare debeat; nullibi, ut bis iuret; nullibi ut clero separatim iuret; nullibi ut prius clero in templo, dein subditi toti regno iuret. Vocatur quidem illud iuramentum de praestanda iustitia, sed reapse iuramentum est, solum cleri causa concinnatum. Inferemus idem huc, prout Kovachich in suo opere *Inauguralia* a Rudolpho depositum, una cum rituali p. 31, refert: Nos Rudolphus futurus Deo annuente rex Hungariae, profiteamur et promittimus coram Deo et angelis eius, quod deinceps legem, iustitiam, et pacem ecclesiae Dei, populoque nobis subiecto pro posse, et nosse, faciemus, atque seruabimus, saluo condigno misericordiae Dei respectu, sicut in consilio fidelium nostrorum melius poterimus inuenire, pontificibus quoque ecclesiarum Dei dignum et canonicum honorem exhibebimus, atque ea, quae ab imperatoribus atque regibus ecclesiis collata et reddita sunt, inuiolabiliter obseruabimus, abbatibus, comitibus et vassallis nostris, congruum

gruum honorem, secundum consilium fidelium nostrorum praestabimus, sic nos Deus adiuuet et haec sancta Dei euangelia.”

Quid hoc est *canonicus honor*? Cur bis iurare? Quid si collisio sit inter vtrumque iuramentum? Scimus, si quis idem duobus promittat, prius promissum pro validiori haberi, nec alteri promissum, priori derogari posse. Scimus pontifices Romanos, episcopos, sibi ius absoluendi a vinculo iurisiurandi, dummodo sibi promissa praestentur, arrogasse. Quare cum autonomia regni Hungariae, cum dignitate regia idem iuramentum conciliari nequit, vna cum rituali, antequam rex coronetur, per legislatiuam potestatem, examinandum foret.

